

SOSIALISTISK *Framtid*

02-03/2016 LØSSALG - KR. 50,-

SYRIA

Noreg skal trene islamistiske opprørarar
- i strid med internasjonal lov

VENEZUELA I KRISE
ØKONOMISK OG POLITISK

INNOVASJON ■ MARKNADENS
HINDRINGAR
■ FELLESSKAPETS
LØYSINGAR

Til kamp mot krigen

Russlands militære styrke overfor NATO har stupe kraftig siden den kalde krigen. Samtidig har NATO utvidet seg i flere omganger til en rekke land i Sentral-Europa og Øst-Europa, senest Albania og Kroatia. Tidligere ambassadør Mette Kongshem påpeker i Klassekampen (23/7) at det føres en stadig mer aggressiv holdning overfor Russland. Norges begrensninger på øvelsesvirksomhet i vårt territorium er for lengst fjernet. Russlands protester til tross etableres rakettskjold med baser i Romania og Polen. Bataljonsstridsstridsgrupper opprettes i Polen og i de baltiske land. Sovjetunionens siste statsleder Mikhail Gorbatsjov, uttalte nylig at «retorikken i Warszawa bare vitner om et ønske om å nesten gå til krig mot Russland. De prater bare om forsvar, men forbereder seg faktisk på offensive operasjoner.»

Det ser også ut til at atomvåpenes rolle er i ferd med å styrkes i NATO. Siden 1993 har mengden atomvåpen i Europa blitt kraftig redusert, fra rundt 2500 i 1993 til rundt 180 i dag. I tillegg modifiserte NATO sin forsvarsforståelse på en måte som åpnet for en mindre rolle for atomvåpen i 2010. Nå ble det ikke lenger hevdet at atomvåpen måtte fylle en «vesentlig rolle», men at en «passende blanding av nukleære og konvensjonelle midler» måtte være på plass. De konkrete referansene til «atomvåpen i Europa» ble også fjernet. I 2015 foreslo derimot den polske forsvarsministeren Tomasz Szatkowski at atomvåpen skulle stasjoneres i Polen. Dette ble ikke regnet som et formelt forslag, men i NATOs arbeidsgrupper foran Warszawa-konferansen ligger det an til en opprustning av dobbeltkapable fly (i stand til å slippe atomvåpen) i de europeiske NATO-landene med atomvåpenkapasitet. Samtidig tar utenriksminister Børge Brende

avstand fra FN-resolusjoner om behovet for å forplikte til atomvåpennedrustning.

Den nye aggressive linjen overfor Russland virker vanskelig å forstå. Filosofen Augustin hevdet at trusselen fra og demoniseringen av Kartago var nødvendig for at Romerriket skulle opprettholdes. Så snart denne fiendskapen «litt etter litt slapp taket», så «var det slutt på den tiden da rett og rimelighet rådet», skriver han i Gudsstaten. Den romerske generalen Scipio Africanus advarte derfor kraftig mot at Kartago skulle ødelegges, siden det ville føre til Romerrikets kollaps. Fiendskapet mot Russland kan være nyttig – for noen. Det kan legitimere opprustning og en styrket militær handlingsevne for enkelte stater. Krigsfrykt og sterke utenrikspolitiske fiendebilder fordret under den kalde krigen en nasjonal enhet som gjorde livet svært vanskelig for kommunister og andre opposisjonelle. De ble ikke bare overvåket og trakassert, men i henhold til beredskapslovene av 1950 ført opp på lister over potensielle forrædere som kunne interneres uten lov og dom, i tilfelle krig eller nasjonal krise. Disse lovene gjelder fortsatt. En fornyet krigsfare vil på ny gjøre det på grensen til ulovlig å være radikal.

I alle tilfeller står kampen mot krig som den mest akutte politiske oppgaven så lenge atomvåpen eksisterer. Den må samle krefter på tvers av partiskalaen: verken frie markeder eller velferdsstater kan eksistere i en radioaktiv ødemark.

Oscar Dybedahl

Den nordiske modellen under avvikling?
Venstrebevegelse under retrett?
Nye Hillary-eposter
Odysse til det grønne libya
Syria – nylige endringer og utfordringer
Norge på full fart inn i Syriakrigen
Vestens Syriastrategi
Dødstala i Syria
Venezuela - En krise med mange årsaker
Donbass - rollen til kommunistene
Til minne om Kjell Underlid
Vi kan ta fridomsomgrepet attende
Raudt nybrott
Marx' dialektiske abstraksjonsmetode
'Sikkerhetspolitiske veivalg' (bokomtale)

- Asbjørn Wahl	- s. 04
- Per Kristian Torp	- s. 06
- Brad Hoff	- s. 08
- Håkon Stang	- s. 10
- Ivar Espås Vangen	- s. 12
- Aslak Storaker	- s. 15
- Torgeir Salih Holgersen	- s. 19
- Alex Ray	- s. 26
- Even Sandvik Underlid	- s. 29
- Dmytriy Kovalevich	- s. 33
-	- s. 35
- Axel Fjeld	- s. 37
- Tony Smith	- s. 43
- Bertell Ollmann	- s. 47
- Per Medby	- s. 57

SOSIALISTISK framtid

Sosialistisk framtid,
Boks 131, N-5804 Bergen.
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

ISSN: 1503-6537

Utgiver: Bevegelsen for Sosialisme, Marxistisk forum
Norges Kommunistiske Ungdomsforbund og Progressivt
forlag.

Redaktør: Aslak Storaker.

Redaksjon: Henrik Carlsen, Erik Dokken, Oscar Dybedahl
Aslak Storaker, Marwan Timraz og Ivar Espås Vangen.

Forside: Goran Tomasevic fra Flickr Creative Commons
Bakside: Dikt: *Dei unge døde* skrevet av Ivar Jorde.

Redaksjonen avsluttet: 22.08.2016

Signerte artikler står for forfatters regning og representerer
ikke nødvendigvis utgiverorganisasjonenes synspunkter.

Opplag: 500
Trykk: Eget

Abonnement på Sosialistisk framtid (fire nummer): Kr. 250. Støtteabonnement: Kr. 300. Medlemskontingent BfS: Kr. 290 (SF inkludert i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 190. Kontonummer for innbetaling av abonnement/kontingent: 0539 15 07653. NB: Ved betaling av kontingent og abonnement vennligst påfør navn og adresse og abonnement eller medlemskap i merknadsfeltet. Utgis med støtte fra

NORSK KULTURRÅD
Arts Council Norway

“Om Irak-krigen var ulovleg, om han var slik Kofi Annan seier, kva var da bombinga i Libya, som gjekk lenger enn mandatet til FN sitt tryggleiksråd? Ein krig som heile den norske offentlegheita tiljubla. No stille som i grava. Ikkje eit einaste forsøk på å sette ting i perspektiv under NATO-toppmøtet. Berre propaganda i norsk presse, nesten like ille som propagandaen frå russisk presse mot “vesten”. Det er på tide å teke til vettet, slik Mikhail Gorbatsjov seier.”

- Thorbjørn Jagland, generalsekretær i Europarådet

EU-domstolen setter dansk lov til side - med tilbakevirkande kraft

Danske personer og bedrifter som opptrer i henhold til dansk lovgivning, kan i ettertid bli dømt av EU-domstolen etter EU sitt lovverk. Ein rettssak om utbetaling av etterlønn til ein tidligere ansatt, blei anka til høgsterett av arbeidsgivar. Høgsterett ba EU-domstolen avklare om EU-retten trumfar danske lover også i ei sak som denne, og EU-domstolen slo fast at også i private rettstvistar blir danske lover satt til side. EU-domstolen uttalar seg ikkje om EØS, men gjennom EØS-avtalen er det kjent at også Norge må følge EU-retten i arbeidslivet.

ABC nyheter

Drapet på Victor Jara oppklart etter 42 år

Etter to ukers rettssak er Pedro Pablo Kuczynski (67) funnen skyldig i å ha drept den folkekjære visesangeren Victor Jara 15. september 1973, fire dager etter militærkuppet i Chile. Den antatt skyldige blir utlevert til Chile, og må også betale 28 millioner dollar i erstatning til Jaras enke.

ABC nyheter

Kiev tillét tortur

og driv hemmelege fengsler, seier FN

Det ukrainske etterretningorganet SBU, driv systematisk og samlar opp og tortur-

erer mistenkte for sympati med opprørarar, fortel FN til The Times. FN dokumenterer hundrevis av saker med ulovleg fengsling, tortur og mishandling av fanger, både av pro-russiske væpna grupper og ukrainske myndigheter.

The Times

Ingen amerikansk president sidan 60-talet har gjort mindre for atom- nedrusting enn Obama

Pentagon la nyleg fram ein oversikt som viser at USA nå har 4.571 atomstridshoder i sitt arsenal. Berre 109 atomstridshoder blei destruert i 2015, og desse var uansett for gamle til å brukas. Sidan Obama overtok etter George W. Bush, er 702 amerikanske atomstridshoder destruert. George W. Bush destruerte til sammenligning over 5.300 atomstridshoder under sine åtte år som president.

VG

Partiaktivister i Polen dømde for å agitere for kommunismen.

Fire aktivistar frå Polens kommunistiske parti blei dømd av regionsdomstolen i Dąbrowa Górnicza for agitasjon for den kommunistiske ideologi i avisa Brzask og på partiets hjemmeside. Dei dømdes til begrensa fridom i 9 månader, uløna samfunnsarbeid og bøter.

Riktpunkt

Ozonholet har krympa med fire millionar kvadratkilometer sidan 2000

30 år etter at alarmen gjekk om ozonlaget over Antarktis, har forskarar funne dei første sikre tegna på at holet i ozonlaget er i ferd med å tettast. I 1987 blei Montreal-protokollen undertekna, den hadde som mål å stoppe utslippene av ozonnedbrytande freongass – klorfluorkarboner som særleg ble benytta i kjøleskap, rensemiddel og sprayboksar. Gassane som forårsaka holet har ei levetid på 50–100 år, så det kan ta mange år før ozonlaget er like tjukt som før den menneskeskapte forureininga begynte å bryta det ned.

NRK

Sverige har offisielt erklært NPM-tida forbi

Svenske myndigheter har satt i gang ein prosess for å redusere målstyring i offentlig administrasjon. På bakgrunn av ein auka kritikk av NPM-metoder, har civilminister Adryan Shektabi satt i gang utgreiingar som skal lede til endringar som blant anna reduksjon av rapportering og dokumentasjon og betre utnytting av medarbeidarars kompetanse

denoffentlige.dk

Den nordiske modellen under avvikling?

AV ASBJØRN WAHL

I Finland har arbeidsgiverne og regjeringa gått til frontalangrep på fagbevegelsen og dens tilkjempa rettigheter i lov- og avtaleverk. Til nå har dette ført til ett års forlenget av tariffavtalene – inkludert lønnsstopp; økte trygde- og pensjonsavgifter for de ansatte – lavere for arbeidsgiverne; 30 prosent reduksjon i feriepengene for offentlig ansatte i treårsperioden 2017-2019; to bevegelige helligdager er gjort ubetalte; arbeidsåret er forlenget med tre dager – uten lønnskompensasjon; forhandlingssystemet er ytterligere desentralisert til bransje- og bedriftsnivå.

Dette avspeiler nye maktforhold i samfunnet. Fagbevegelsen er på defensiven. Det velkjente trepartssamarbeidet er i ferd med å bryte sammen etter hvert som arbeidsgivere og regjering trekker seg ut. Spørsmålet er om fagbevegelsen klarer å omstille seg til den nye virkeligheten.

De pågående angrepene på lønns- og arbeidsvilkårene, på den nordiske modellen, ble atskillig skjerpet etter parlamentsvalget i Finland i april 2015. Høyresida vant stort ved dette valget, og ei regjering med Senterpartiet, det konservative Samlingspartiet og det nye, høyrepopulistiske partiet Sannfinnene, ble dannet. I sitt program satte regjeringa seg som overordna mål å styrke konkur-

ranseevnen – blant annet ved å redusere arbeidskostnadene med minst 5 prosent. I tillegg har regjeringa gjennomført store kutt i offentlig sektor. Offentlige tjenester skal privatiseres og konkurranseutsettes i stort omfang.

Streiker og aksjoner mot tvangslov

Regjeringas opprinnelige forslag til innstramminger gikk enda lengre enn det som oppsummeres ovenfor. De inneholdt i tillegg krav om å redusere, ikke bare feriepengene, men også ferien for de offentlig ansatte – fra 38 til 30 dager. Videre var det planer om å innføre en karensgang ved sykdom, samt redusert sykelønn til 80 prosent av lønna de neste 8 dagene. Tilleg-

get ved søndagsarbeid skulle reduseres fra 100 til 75 prosent, mens overtidstilleggene skulle halveres. Det skulle bli forbud mot å forhandle fram bedre ordninger enn det regjeringas tvangslov fastla.

Så vel Finlands som hele Nordens fagbevegelse protesterte mot dette og konstaterte at slike inngrep i fagbevegelsens arbeid ikke bare var i strid med den nordiske modellen, men også med ILOs kjernekonvensjoner nr. 87 og 98 om den frie forhandlingsretten.

Etter at regjeringa lanserte sine forslag til nedskjæringer, innstramminger, inngrep i lønnsdannelsen og omfordeling fra arbeid til kapital, ble det iverksatt en prosess med trepartsforhandlinger. Disse brøt imidlertid sammen i august i fjor. Det førte i sin tur til omfattende uro på det finske arbeidsmarkedet. Det ble gjennomført både store demonstrasjoner, en generalstreik og flere mindre streiker. Det toppet seg den 18. september i fjor, da 30.000 demonstrerte gjennom gatene i Helsingfors, mens hele 300.000 deltok i demonstrasjoner landet over. Flere store fagforbund hadde samtidig, etter press nedenfra, tillyst en kort generalstreik. Disse protestene og aksjonene førte til at regjeringa trakk tilbake noen av de verste angrepene på tariffavtalene – blant annet kuttene i søndags- og overtidarbeid.

Fra sammenbrudd til kapitulasjon

Etter at forhandlingene hadde brutt sammen, truet regjeringa med tvangslov for å få gjennomført sine omfattende forslag. Da valgte fagbevegelsen til slutt å kapitulere og forhandlet fram en krisepakke med arbeidsgiverne, der den aksepterte de dramatiske innstrammingerne som er nevnt innledningsvis. Nå forhandles det i de ulike avtaleområdene om hvordan tiltakene skal gjennomføres i praksis, og da viser det seg at opptil flere tunge fagforbund avviser den pakken finsk LO (FFC) satte sin signatur under. Forhandlingene skal være ferdige innen utgangen av mai, og det er fortsatt usikkert hva det endelige resultatet blir.

«Hvordan omfattende kutt i offentlig sektor, utvidelse av arbeidstida og redusert kjøpekraft for de ansatte skal kunne skaffe flere arbeidsplasser, sies det imidlertid lite om»

Finlands president Sauli Niinistö i det polske senatet
Foto: Michal Józefacuk - Wikipedia

Regjeringa påstår i kjent stil at krisepakken skal bidra til å skape flere arbeidsplasser og på den måten redusere den høye arbeidsløsheten (omkring 10 prosent). Hvordan omfattende kutt i offentlig sektor, utvidelse av arbeidstida og redusert kjøpekraft for de ansatte skal kunne skaffe flere arbeidsplasser, sies det imidlertid lite om. Det minner tvert imot mye om den innstrammingspolitikken som har vært ført av EU og den såkalte Troikaen (EU-kommisjonen, Den europeiske sentralbanken og Det internasjonale pengefondet) de siste årene – med en vedvarende massearbeidsløshet i Europa som resultat.

En modell under avvikling?

Situasjonen i Finland er et viktig tidsbilde på hva som nå skjer med den nordiske modellen. Finland har i en lengre periode slitt med omfattende økonomiske problemer, der Nokia-krisa, krisa i papirindustrien og nå sist vestens boikott av Russland, har hatt store virkninger. Også i 2010 førte dette til kriseforhandlinger mellom regjeringa, fagbevegelsen og arbeidsgiverne. Også den gang brøt forhandlingene sammen. Dette stemmer dårlig med den nordiske modellen, der slike krisesituasjoner skal løses i fellesskap av regjeringa og partene i arbeidslivet – basert på «en høyere form for fornuft», som enkelte faglige ledere påstår – og «til fordel for alle».

Kan hende er tida inne til å revurdere denne forståelsen? Det er lite som tyder på at det er noen høyere form for innsikt, erkjennelse eller fornuft hos arbeidsgiverne som har gjort at trepartsforhandlinger og den nordiske modellen har hatt en viss suksess gjennom noen tiår etter andre verdenskrig. Snarere tyder mye nå på at det er makt- og styrkeforholdene i arbeidslivet, påvirket også av de ytre økonomiske forholdene, som er avgjørende for hvordan arbeidsgiverne opptrer. Det er interessekamp de driver. Etter 30-40 år med omfattende avregulering og økt markedsrett følger de seg sterke nok til å gå til angrep på fagbevegelsen og dens tilkjempa rettigheter i lov- og avtaleverk. Faren er at fagbevegelsen blir stående alene igjen bak den nordiske modellens ideologi, med en «samforståelse» som ikke lenger eksisterer, mens arbeidsgivere og regjeringer angriper fra alle kanter. Det kan bli så vel en ensom som en nedslående erfaring.

På Den skandinaviske velferdskonferansen 14.-15. november i år skal vi se nærmere på denne utviklinga, på utviklinga i arbeidslivet, på det presset og de angrepene sterke økonomiske og politiske interesser i våre samfunn nå retter mot fagbevegelsens styrkeposisjoner i den nordiske modellen, og hvordan vi sammen kan møte angrepene – med våre alternativer og maktmidler.

SIKKERHETS- POLITISKE VEIVALG

Skjebnefellesskap med USA og NATO?

Aslak Storaker (Red.)

Norsk sikkerhetspolitikk har ligget fast forankra rundt et dogme om at Norge er nødt til å støtte opp om USA for at USA til gjengjeld skal beskytte oss mot Russland. Siden 1949, som medlemmer av NATO, siden 1999 også som deltakere i USA- og NATO-ledede militære operasjoner utenfor eget territorium. Men er det gitt at Norges sikkerhet trygges best ved å knytte den så tett opp til amerikansk politikk? I "Sikkerhetspolitiske veivalg" gir 13 aktivister og eksperter en kritisk drøftelse norsk sikkerhetspolitikks praksis og ideologi.

Bestilles fra
forlagets
hjemmeside
progressivt.no
eller din lokale
bokhandel for 200
kroner per bok.

Venstre-bølge under retrett?

AV PER KRISTIAN TORP

Gjennom hele 2000-tallet har en bølge skylt over Latin-Amerika. En bølge som har truet gamle maktrelasjoner, utbyttingsforhold og klasseundertrykking. En bølge som har truet mektige økonomiske interesser. En bølge som har utfordret USAs dominans i regionen. En bølge som har bidratt til uavhengighet og regional integrering. En bølge som har provosert frem en massiv løgnaktig internasjonal mediekampanje. En venstre-bølge - den såkalte "rosa bølgen". Men nå er den i krise. Under retrett? Under angrep?

Det startet med at Hugo Chávez vant valget i Venezuela i 1998 og ble innsatt som president i 1999. Noe av det første han gjorde var å innføre en ny radikal grunnlov som blant annet styrket urfolks, kvinners og arbeideres rettigheter, anerkjente folkets kollektive rett til eierskap over naturressursene, sikret retten til å danne kommuneråd som har skapt en plattform for deltakende grasrot-demokrati, samt gjort Venezuela til det eneste landet i verden hvor opposisjonen gjennom å samle inn nok underskrifter kan tvinge igjennom en folkeavstemning for å tilbakekalle presidenten. Denne grunnloven har av opposisjonen og vestlig media blitt kritisert for "maktkonsentrasjon". Selvsagt fordi den utfordrer de mektiges interesser. Dette er også grunnen til at Chávez ble

«De allerede enorme ulikhetene eksploderte, og folkegrupper som hadde vært marginalisert i 500 år - spesielt urfolk - var fremdeles like marginaliserte. Folket ville ha noe nytt, nyliberalismen hadde spilt fallitt.»

avsatt gjennom militærkupp i 2002. Men når han kort tid etter kom tilbake for så å gjentakende vinne demokratiske valg helt til han døde av kreft i 2013, representerte det et vendepunkt i Latin-Amerikas historie. USA og overklassen kunne ikke lengre ture frem som de ønsket. Den radikale prosessen for sosial omfordeling og transformasjon av samfunnet i sosialistisk retning har hatt den offisielle betegnelsen "den bolivarianske revolusjonen". Oppkalt etter Sør-Amerikas uavhengighetshelt Simón Bolívar. Venezuela har stått i spissen for den brede venstreorienterte utviklingen i Latin-Amerika og den regionale integreringsprosessen. Viktig har også de mer moderate sosialdemokratiske myndighetene i Brasil vært, først under ledelse av president Lula og deretter Dilma Rousseff. Nærmest Chávez' radikale plattform har nok først og fremst vært myndighetene til Rafael Correa i Ecuador og Evo Morales i Bolivia. Venezuelas viktigste partner har dog vært det revolusjonære sosialistiske Cuba.

Siden 1999 har venstreorienterte myndigheter i land som Venezuela, Bolivia, Ecuador, Brasil, Uruguay og Argentina sørget for sosial omfordeling, fattigdomsbekjempelse, plattformer for grasrotorganisering og eksperimentering med deltakende demokrati (som kommunerådene

i Venezuela). Tidligere marginaliserte grupper, spesielt urfolk, har fått plattformer hvor de kan delta i samfunnet og bli hørt. Store grasrotbevegelser har blomstret opp, blitt styrket og fått gjennomslag. Det har vært en prosess med regional integrering i organisasjoner som CELAC, ALBA og UNASUR, som har gjort kontinentet mer uavhengig av USA, og svekket den USA-dominerte Organisasjonen av amerikanske stater (OAS). I det store og hele har denne venstre-bølgen utfordret USAs hegemoni og den rådende nyliberalismen. Den har også ført til at Cuba, etter et halvt århundre med isolasjon påført av USA, har blitt reintegrert i kontinentet.

Venstre-bølgen var et svar på nyliberalismen som hadde herjet kontinentet siden 1980-tallet. Man snakker om 1990-tallet som "det tapte tiår". De formelle politiske demokratiene representerte selvsagt et reelt fremskritt fra de brutale USA-støttede militærdiktaturene. Men nyliberalismen gjorde ingenting for å bekjempe den massive fattigdommen. Den innebar massive privatiseringer, tilrettelegging for utenlandske kapitalinteresser, kutt i velferd, en minimal stat og en akkumulering av makt og økonomiske ressurser hos en liten elite. De allerede enorme ulikhetene eksploderte, og folkegrupper som hadde vært marginalisert i 500 år - spesielt urfolk - var fremdeles like marginaliserte. Folket ville ha noe nytt, nyliberalismen hadde spilt fallitt. Nyliberalismen er ikke begravd, men den har i varierende grad blitt satt under kraftig utfordring av de venstreorienterte myndighetene, skelv om den nå ser ut til å være på offensiven igjen.

Hugo Chávez' begravelse i Caracas 2013 - Foto:Wikipedia

Nå er det økonomisk krise, først og fremst på grunn av lave råvarepriser, og da især lave oljepriser. Den økonomiske situasjonen i Venezuela, som er hardest kriserammet, er ekstremt alvorlig. Landet er rammet av matvaremangel og fattigdommen har igjen økt. Nicolás Maduro som tok over når Chávez døde er en svakere leder enn sin forgjenger. Opposisjonen, USA og næringslivstoppene setter inn sine fulle krefter for å destabilisere og sabotere for myndighetene. Opposisjonen vant ved valget i fjor majoriteten av setene i nasjonalforsamlingen. Myndighetene er ikke uten skyld. De har ikke gjort en god nok jobb i håndteringen av kriminalitet, økonomien, og ikke minst den massive korrupsjonen. Men det har ikke vært lett å regjere med en opposisjon og en overklasse som ikke har skydd noen midler (inkludert militærkupp, regelmessige voldelige demonstrasjoner og økonomisk sabotasje) for å destabilisere og sabotere for myndighetene, for å reversere den bolivarianske revolusjonen som har rokket ved deres privilegier. Årsakene til krisa er mer kompleks enn inntrykket man får i vestlige media.

Brasil har nettopp opplevd et de facto kupp og fått en illegitim regjering, ledet av tidligere visepresident Michel Temer, som kjører landet tilbake i en kraftig nyliberalistisk retning. Det gjennomføres massive privatiseringer og kutt i de sosiale programmene som Arbeiderpartiet innførte, og til og med en svekking av definisjonen av slaveri. President Dilma Rousseff måtte gå av på grunn av en riksrettsprosess hvor

hun er siktet for å ha "pyntet" på nasjonalregnskapet på samme måte som samtlige presidenter før henne har gjort. Den virkelige grunnen handler - i tillegg til å sikre en gjeninnføring av overklassens tradisjonelle privilegier og maktposisjon - om at mektige krefter ville stanse etterforskningen av den alvorlige korrupsjonssaken omhandlende oljeselskapet Petrobras. Her er flere av medlemmene av den nye regjeringen under etterforskning, inkludert Temer selv, som også ble dømt for ulovlig valgkampfinansiering i 2014. To ministre fra den nye regjeringen har dessuten allerede måttet gå av på grunn av korrupsjon, inkludert ministeren for anti-korrupsjon.

Tilbakeslagene mot venstrebløgen begynte allerede i 2009, med det som de facto var et militærkupp mot den venstreorienterte presidenten Manuel Zelaya i Honduras, med støtte fra USA. Den nåværende situasjonen i Venezuela og Brasil, som med hver sin linje (den første mer radikal, den andre mer moderat) har stått i spissen for den venstreorienterte utviklingen på kontinentet, representerer i midlertid en mye større trussel mot venstrebløgen som helhet. Dessuten vant høyresiden i Argentina i fjor presidentvalget og under ledelse av president Mauricio Macri kjører også det landet tilbake i en kraftig nyliberal retning.

Og Evo Morales, Bolivias første president av urfolkavstamning som har sittet ved makten siden 2006, tapte folkeavstemningen om å kunne stille til valg igjen. Det har blitt avslørt at USA bruker store ressurser på å finansiere opposisjon og NGOer som jobber for å sabotere for de venstreorienterte myndighetene som bryter med deres geopolitiske interesser. Representanter fra opposisjon og "sivilsamfunn" i land som Bolivia og Ecuador skal ha hatt regelmessig kontakt med den amerikanske ambassaden i landene. USA, høyresiden og

overklassen setter inn alt de har av muskler nå. De smir mens jernet er varmt - det vil si, mens de internasjonale råvareprisene er lave og økonomisk krise rår i de viktigste landene i "den rosa bølgen".

Kommer "den rosa bølgen" til å gå under? Eller representerer den siste utviklingen bare et midlertidig tilbakeslag?

Er venstrebløgen under retrett? Den er i hvert fall under sterkt angrep og på defensiven. Kan den reddes? Evo Morales mener at løsningen må være for de progressive kreftene å lansere demokratiske revolusjoner.

Torp driver bloggen <http://perkristiantorp.blogg.no/>

«Tidligere marginaliserte grupper, spesielt urfolk, har fått platformer hvor de kan delta i samfunnet og bli hørt. Store grasrotbevegelser har blomstret opp, blitt styrket og fått gjennomslag.»

Nye Hillary-eposter avslører propaganda, henrettelser og begjær etter libysk olje og gull

AV BRAD HOFF

Det amerikanske utenriksdepartementets offentliggjøring av over 3000 nye Hillary Clinton-eposter har skapt stor interesse i CNN rundt sladder som utvelgelsesprosessen til hennes personale om «hvem får sitte på med Hillary» og hvordan et «søtt» bilde av Hillary ble mottatt på Facebook. Men historikere som er opptatt av NATOs krig mot Libya i 2011 vil nok merke seg de virkelige eksplosive avsløringene i disse epostene: innrømmelse av opprørernes krigsforbrytelser, amerikanske spesialsoldater som var inne i Libya nesten fra starten av protestene, Al Qaida som en del av den USA-støttede opposisjonen, vestlige nasjoner som konkurrerer om tilgangen på libysk olje, opprinnelsen til de absurde påstandene om Viagra-massevoldtekt, samt bekymringene rundt Gaddafis gull- og sølvreserver som en trussel mot europeisk valuta.

Hillarys dødsskvadroner

En etterretningsrapport fra 27. mars 2011 om Libya, sendt av Clintons langvarige og trofaste rådgiver (og uoffisielle etterretningssanker) Sidney Blumenthal, inneholder klare beviser for at de NATO-støttede opprørerne gjennomførte krigsforbrytelser. I en rapport til Hillary siterte Blumenthal en kommandør blant opprørerne, som snakket i streng fortrolighet [mine uthevelser]:

«Under angrep fra alliert luft- og marinebombardement, har troppene i den libyske armé begynt å desertere til opprørernes side i stadig økende antall. Opprørerne gjør en innsats i å ønske disse troppene velkommen, som felles libyere, i et forsøk på å oppfrore flere til å bytte side. (Kommentar til kilden: I streng fortrolighet sa en opprørsleder at hans tropper fortsetter å summarisk henrette alle utenlandske leiesol-

dater som blir tatt til fange under kampene...).» Mens ulovligheten ved utenomrettslige henrettelser er lett å forstå (grupper som er involvert i slikt blir vanligvis omtalt som «dødsskvadroner»), er den skumle sannheten bak referansen til de «utenlandske leiesoldatene» kanskje ikke like åpenbar for de fleste. Mens det er kjent at Gaddafi over flere tiår brukte europeiske og andre internasjonale selskaper innen sikkerhet og infrastruktur, er det ingenting som tyder på at disse ble siktet ut av opprørerne. Det er imidlertid veldokumentert av både journalister, akademikere og menneskerettighetsgrupper, at svarte libyske sivile og gjestarbeidere fra sør for Sahara – en befolkningsgruppe som Gaddafi favoriserte i tråd med hans politikk til støtte for den Afrikanske Union – ble utsatt for «etnisk rensing» av opprørere som så på svarte libyere som tett forbundet med regimet. Svarte libyere ble ofte brennmerket som «utenlandske leiesoldater» av opprørerne for deres påståtte lojalitet til Gaddafi, og ble dermed utsatt for tortur, henrettelser og ved å få sine byer «frigjort» gjennom etnisk rensing. Dette kommer tydelig til uttrykk i det mest veldokumenterte eksempler i Tawergha, en hel by med 30.000 svarte og mørkhudede libyere som forsvant i løpet av august 2011 etter at den ble erobret av de NATO-støttede NTC Misrata-brigadene.

Disse angrepene var velkjente for å ha pågått så sent som i 2012 og ble ofte filmet, som denne rapporten fra The Telegraph bekrefter:

«Etter Muammar Gaddafi ble drept, så ble hundrevis av gjestarbeidere fra naboland fengslet av soldater alliert med de nye provisoriske myndighetene. De beskylder svarte afrikanere for å ha vært

leiesoldater for den avdøde herskeren. Tusenvis av afrikanere fra sør for Sahara har blitt tatt til fange siden Gaddafis fall i august.»

Det ser ut til at Clinton ble personlig informert om overgrepene til hennes elskede anti-Gaddafi kjempere lenge før noen av de verste folkemorderiske forbrytelsene fant sted.

Al-Qaida og vestlige spesialstyrker i Libya

Den samme etterretningseposten fra Sydney Blumenthal bekrefter også det som har blitt et velkjent tema blant de vestligstøttede opprørerne i Midtøsten: den selvmotsigende politikken med spesialstyrker som trener militsgrupper som er mistenkt for å ha koblinger til Al Qaida. Blumenthal formidler at «en ekstremt sensitiv kilde» bekreftet at britiske, franske og egyptiske spesialenheter trente libysk milits langs den egyptisk-libyske grensen, samt i forstadene til Benghazi. Mens analytikere lenge har spekulert rundt når og hvor de vestlige bakkestyrkene ble involvert i krigen i Libya, er denne eposten et definitivt bevis på at spesialstyrkene var inne i Libya innen en måned etter at de første protestene startet, i andre halvdel av februar 2011 i Benghazi. Innen 27. mars var det i det som ble allmennt antatt å være et «folkelig opprør» altså eksterne spesialstyrker som allerede da hjalp til med «overføringen av våpen og forsyninger til opprørerne», inkludert «en nesten uendelig forsyning av AK-47 automatgeværer og ammunisjon.»

Men bare noen avsnitt etter denne innrømmelsen blir det advart mot akkurat disse militsgruppene de vestlige spesialstyrkene trente,

grunnet bekymringer om at «radikale/terrorist grupper som 'Libyan Fighting Groups' og Al-Quaida i det islamske Maghreb (AQIM) infiltrerer NLC og dets militære ledelse.»

Trusselen fra Libyas olje og gull mot franske interesser

Selv om FNs sikkerhetsråds resolusjon 1973, fremmet av Frankrike, hevdet at flyforbudssonen over Libya var ment for å beskytte sivile, forteller en epost sendt til Hillary i april 2011 med overskriften «Frankrikes klient og Gaddafis gull» om mindre edle motiver.

Eposten peker ut den franske presidenten Nicholas Sarkozy som leder av angrepet på Libya med fem klare mål: få tilgang til libysk olje, sikre fransk innflytelse i regionen, øke Sarkozys omdømme på hjemmebane, fremme fransk militær styrke og hindre Gaddafis innflytelse i det som regnes som «frankofone Afrika». Det mest forbløffende er den lange beskrivelsen av den store trusselen Gaddafis gull- og sølvreserver, beregnet til «143 tonn med gull og en tilsvarende mengde sølv», utgjør for franske franc (CFA) som sirkulerer som en av de fremste valutaene i Afrika. Bak den edeltlydende «Responsibility to Protect» (R2P) –doktrinen som ble servert til offentligheten, er det altså denne «konfidensielle» forklaringen på hva som virkelig var drivkraften til krigen [min uthevelse]

«Dette gullet ble akkumulert før det nåværende opprøret og var ment til å brukes for å etablere en panafrikansk valuta basert på den libyske gulldinaren. Denne planen var lagd for å tilby de frankofon-afrikanske landene et alternativ til franske franc (CFA). (Kildekommentar: Ifølge kunnskapsrike personer er denne mengden gull og sølv beregnet til en verdi av \$7 milliarder. Franske etterretningsoffiserer oppdaget denne planen kort tid etter det nåværende opprøret startet og dette var en av faktorene som påvirket president Nicolas Sarkozys avgjørelse om å forplikte Frankrike til angrepet på Libya.)»

Selv om denne interne eposten har som mål å oppsummere motivene til Frankrikes (og dermed også NATOs) intervensjon i Libya, er det interessant å notere seg at det å redde sivile liv er påfallende fraværende i orienteringen. Isteden er den store frykten det rapporteres om at Libya kanskje vil kunne lede Nord-Afrika til en høyere grad av økonomisk

Hillary Clinton sammen med Muammar Gaddafi i 2009.
Foto fra Wikipedia

uavhengighet med en ny panafrikansk valuta. Fransk etterretning «oppdaget» et libysk initiativ til å konkurrere fritt med europeisk valuta gjennom et lokalt alternativ og dette måtte undergraves gjennom militær aggresjon.

Lettheten ved å spre grov propaganda

Tidlig i Libya-konflikten beskyldte utenriksminister Clinton offentlig Gaddafi og hans hær for å bruke massevoldtekt som et våpen. Selv om flere internasjonale organisasjoner, som Amnesty International, raskt avkreftet disse påstandene, ble anklagene ukritisk videreført av vestlige politikere og de store mediene. Det virket som at uansett hvor bisarr konspirasjonsteorien var, så lenge den malte Gaddafi og hans tilhengere som monstre og så lenge det tjente saken til de som ønsket et lengre militært bidrag i Libya, ble den ansett som troverdig av nyhetsnettverkene.

To av de fremste eksemplene er referert i det siste partiet med eposter: den sensasjonelle påstanden om at Gaddafi delte ut Viagra til hans tropper for å kunne gjennomføre massevoldtekt og påstanden om at lik ble «iscenesatt» av libyske myndighetene i områder som NATO bombet for å gi inntrykk av at den vestlige koalisjonen bombet sivile. I en epost fra slutten av mars 2011 innrømmer Blumenthal til Hillary at:

«Jeg formidlet for en uke siden denne historien – Gaddafi som plasserer lik for

å skape PR-stunts om påståtte sivile ofre som et resultat av alliert bombing – men understreket at det var et rykte. Men nå, som du vet, gir Robert Gates støtte til den. Kilder sier nå, igjen rykter (det vil si, denne informasjonen kommer fra opprørernes side og er ubekreftet uavhengig av vestlig etterretning), at Gaddafi har igangsatt en massevoldtektspolitikk og har til og med delt ut Viagra til troppene. Hendelsen på pressekonferansen i Tripoli som involverte en kvinne som hevdet å ha blitt voldtatt, er trolig en del av en langt større skandale. Skal søke etter flere bekreftelser.»

Ikke bare fremmet forsvarsminister Robert Gates sin bisarre «iscenesatte lik» teori på CBS-nyhetenes «Face The Nation», men til og med den enda merkelige Viagra-voldtektsfiksjonen ble blåst opp i de internasjonale mediene da USAs FN-ambassadør Susan Rice fremmet disse anklagene mot Libya foran FNs Sikkerhetsråd. Det som denne nye eposten bekrefter er at ikke bare var utenriksdepartementet klar over det falske grunnlaget til hva Blumenthal kaller «rykter» med utspring fra opprørerne, men at det heller ikke ble gjort noe for å hindre at denne falske informasjonen nådde opp til de øverste tjenestemennene, som deretter valgte å støtte opp under dem. Det ser videre ut til at bedrageriet om Viagra-massevoldtektene ble skapt av Sidney Blumenthal selv.

Oversatt fra Levant Report av Erik Dokken

1993: En odysseé til det grønne Libya

ET REISEMINNE AV HÅKON STANG

En invitasjon kommer, ut av det blå. Ellers, ut av det grønne. Det er en innbydelse til Miljøpartiet De Grønne, om partiet har noen å sende til en internasjonal konferanse i Libya om grønn politikk? For Gadafi er erklært grønn, han har endog forfattet Den Grønne Bok.

To medlemmer takker ja. Samfunnsdebattant og ernæringseksperter Dag Poleszynski og han.

Libya er verdens mest demoniserte land, Gadafi verdens mest demoniserte mann. Norske aviser renner over av det samme som amerikanske. Fly går derfor til Malta. Derfra er det skip til Libya – som USA ikke har fått FN til å forby. I Tripolis havn samles alle pass. Så går timene. Som eneste arabisktalende passasjer går han ned landgangen og spør vaktstjefen: Hva er problemet?

«Problemet er,» sukker vaktstjefen, «at én av passasjerene har israelsk stempel i passet.»

«Hvem da?»

«Nei dét vet ikke vi her på havna. Dette er en alvorlig sak i Libya. Så den er overtatt av Innenriksministeriet.»

Opprørt går nordmannen opp til de andre og forteller det hele: Hvem kan dette være? Alle vet da vel at det er forbudt å ha stempel fra Israel i passet, både her og i mange andre arabiske land! Kan ikke synderen melde seg frivillig, så kan vi andre få dra til konferansen? Hva er vitsen med å la oss alle unngjelde for det én idiot er skyld i? Alle er enige. Og ber nordmannen framføre dette.

Han ned. Det er svært varmt. Assosiasjonene går til Nordahl Grieg: «Solen kaster seg mot jorden / Som en drektig tigerinne / ... Som et stønn av blod og svette / gisper det fra dokk og kai. / Det er

sommer i Shanghai.» Sint og selvrettferdig framfører han budskapet.

Vaktstjefen: «Nettopp nå fikk jeg svar.»

«Ja vel! Og hvem er synderen?»

«Han i ministeriet sa: Han heter Hakún Estáng.» For sånn må det uttales på arabisk.

Mer paff kan man ikke bli.

«Men det er jo meg! Jeg har da ikke noe stempel fra Israel i passet!»

Vaktstjefen ser medlidende ut: «Du forstår nok ikke. Israelerne har to slags stempler. Det ene er stort og firkantet og lett for alle å se og forstå. Også for deg. Ba du dem om ikke å stemple passet ditt da du var der, fordi du trengte å besøke arabiske land?» Forbløffet: «Ja, bevars! Og da var jeg jo sikker på at de ikke stemplet. Jeg sammenlikner med andre for sikkerhets skyld. De hadde fått sånt firkantstempel med hebraisk og engelsk på, og så selvsagt Israels navn.»

«Jo, selvsagt,» svarer vaktstjefen, som er forvandlet til en lærer som litt sliten belærer en treg elev: «Det andre stempelet er bitte lite, rundt, uten skrift. Bare Israel bruker det. For å ramme sånne som deg, som ikke ser det og absolutt ikke kan forstå hva det betyr. Det betyr at sionistene anser deg som fiende av Israel. Men nå skal jeg ringe ministeriet på ny.»

«Bare la de andre dra. Internér meg om dere må. Eller la meg råtne på skipet!» Med fingrene på en hånd viser han bare det såkalte pungenet, «vent». Og ringer. Uttelling. «Du kan si til alle de andre at de kan gjøre seg klar. Ja du òg, forresten. For innenriksministeren personlig har løst floken. Han vet du er venn av det arabiske folk. Så han har arrestert passet ditt, ikke deg! Passet befinner seg nå i hans personlige safe hjemme. Du er den eneste som får lov å reise inn i Libya og innen Libya uten pass, bror. Velkommen til oss!»

Fem timer kastet bort for seksti passasjerer på grunn av ministempelet 'hans'. Alle tar det pent. Mange ler. Han òg. Endelig med busser gjennom Tripolis til flyplassen.

Flyplassen ja. Gadafis kupp mot gamle kong Idris var populært. Libyere så under Seksdagerskrigen at amerikanske fly lettet og landet, lettet og landet med bomber under buken på tokt mot øst, tomme ved retur. Med flyene fra Tripolis gikk overraskelsesangrepet timeplan opp. For libyere som beundret Egypt var dette dråpen.

To timer over bare ørken. Forby flytrafikk internt i Libya hadde FN ikke gjort. Dét hører fortsatt en usannsynlig framtid til. De lander i kystbyen Sirte. Som å være i Syd-Frankrike, på Rivieraen.

Her er konferansen. Den andre ettermiddagen holder den ene nordmannen det siste av dagens foredrag – om favoritemnet nullpartisystemer. Døren bakerst i lokalet går stille opp. Inn kommer Gadafi, med et litt stivt, usikkert smil.

Aha, tenker han, Gadafi kan bare arabisk. Med tre minutter igjen av foredraget: Nordmannen slår om fra engelsk til egyptisk arabisk.

Gadafi smiler over hele fjeset, klapper stille – for ikke å forstyrre, og står som fortryllet og lytter med det samme gutteglade smilet.

Ferdig. Alle går mot døren. Bare Gadafi går motsatt vei, uten vakt, alene, fram til nordmannen. Byr ham hånden, rister den energisk og vil vite nasjonalitet.

«Norsk! Også på egyptisk da,» han rent fniser. Ikke-egyptiske arabere blir eksponert for egyptisk radio og film daglig, og finner dette svært karakteristiske dagligspråket søtt.

Etter standard fraser spør Gadafi: «Det med nullpartisystem og adgang for alle til forslag og kritikk som du snakket om, så samfunnet ikke står stille men forandres, vet du hvor det praktiseres?»

«Forhåpentlig her,» smiler nordmannen. «Nettopp,» sier Gadafi ivrig, «likevel hender det at folk er redde. Uten grunn. Det er jo forslag fra folket som må premieres.» «Jo, men dere fengsler vel også enkelte?» vil nordmannen vite.

«Ja, det gjør vi. Men det er bare noen få hundre islamister, de som sverger til terrorisme. Ofte er de betalt fra utlandet, fordi særlig USA ser oss som en trussel. Noe mer du lur på?»

Nei, egentlig ikke sånn på rappen.

«Spør hvem du vil. Og fortell flest mulig om det når du kommer hjem.»

Det lover nordmannen. Han holder sitt løfte først nå.

Han spør så mange andre han kan, i Sirte og Tripolis. Han oppdager at dette er en velferdsstat. Hver libysk borger får gratis utdannelse og ved fylte 18 år gratis tomt og hjelp med å bygge hus. Selv å gifte seg får man hjelp til, staten betaler det som erstatter medgift. Kvinnene går alle uten hijab eller annen hodebekledning, de klager over at mannfolk fortsatt er for ufine og ofte gammeldags dumme, men at det hjelper med holdningskampanjene i skoler og massemedia.

Enn kritikk av regimet?

Både menn og kvinner ler litt. De ser ikke poenget i kritikk av regimet under ett, hvilken styreform er vel bedre? Derimot trengs konkret kritikk av skavanker og feil beslutninger, det skjer jo støtt, som i andre land, og det mottas stort sett med takk, aldri med represalier. Men ja, noen terrorister og bakstrevere, islamister som vil ha middelalderen tilbake med voldelige midler, hvordan ellers, de sitter faktisk bak lås og slå.

Også hos myndighetene graver og spør nordmannen. Og får svar. Lockerbie: Ja, en libyer ble gitt skylden. Men det var Iran som sto bak. Grunnen var at USA skjøt ned et fly måneden før med 290 pilegrimer fra Iran på vei til Mekka. Alle omkom. En demonstrasjon av at USA kan gjøre hva de vil og slippe unna med det. Så Iran valgte – hevn.

Mens den største skurken, staten som myrdet pilegrimer, lyktes i å gjøre sitt massemord usynlig i egne og Vestens

Gaddafi omfavner Tanzanias president Kikwete, etter å ha blitt gjenvalgt som leder av den Afrikanske Union
Foto: Jesse B. Awalt (Wikipedia)

velvillige øyne. 10 år etter konferansen, i 2003, tar Libya på seg skylden for Lockerbie og betaler enorme skadeserstatninger. Gadafi understreker at han intet visste. Senere finner politietterforskerne i Europa grunnlag for økende tvil. Den dømte insisterer også på sin uskyld til sin død. En dag blir gjestene busset til noen av de mest praktfulle byggverkene som Romerriket har etterlatt – fordi det etterlot dem i det som også i dag heter det samme som da, Libya. På grunn av det tørre klimaet er det som om romerne bare er ute en tur på butikken og kan komme hjem hvert øyeblikk.

Underveis ser nordmannen et sjeldent vakkert knall blått og hvitt hus, snur seg og kommenterer det ivrig idet det forsvinner i bakre vindu på bussen. Ja vel?

På skipet tilbake til Malta kommer en annen medreisende bort til ham ved ripa, professor Larbi fra Universitetet i Nice. Om nordmannen er fornøyd med oppholdet? Nordmannen værer at Larbi er noe mer enn professor.

«Jo, det var fint. Særlig å snakke med Gadafi.»

Han smiler. «De fleste andre gjorde en rekke feil under oppholdet.»

«Hvem har du dette fra?»

«Fra libysk etterretning.» Han smiler varmt, humoristisk. «Du gjorde bare én.»

«Feil?»

«Ja. Den blå villaen på vei til den romerske byen. Da du snudde deg bakerst i bussen og var veldig begeistret - på et språk agentene om bord i bussen ikke forsto. For huset tilhører en kristen. Libya har en ør-

liten minoritet kristne.»

«Jammen dét kunne vel ikke jeg vite.»

«Det sa jeg da også til etterretningen. At feilen her var deres, ikke din. Agenter, også for libysk etterretning, er ikke alltid de skarpeste iblant oss,» humrer agent Larbi. «Som agent hadde du nok heller skjult din begeistring.» Slik endte ferden til, ifølge Vesten, den verste skurken i verden.

I utkanten av Tripolis lå en stor villa. Som beduin reddet Gadafi livet den gangen. Han foretrakk å overnatte på bakken i telt. Uten varsel kom amerikanske fly en natt og bombarderte villaen. Flyene konsentrerte seg om soverommet hans og adoptivdatterens i annen etasje.

Fra teltet sitt tre hundre meter unna så Gadafi hva som skjedde. Dette var kort etter angrepet på diskoteket i Berlin som ble tilskrevet libyske agenter. Uten klare bevis og uten rettssak eksekverte USA en dødsdom inne i et land USA ikke var i krig med, men bommet på det tiltenkte offeret. Dødsdommen rammet i stedet en adoptert liten jente.

Den besøkende nordmannen hadde lest om dette. Og spurte om villaen kunne besøkes. En bil tok ham dit. Vekten i huset viste ham opp en trapp. Hullene i den ene veggen er ikke reparert. På den andre veggen er blodet etter fulltrefferen i jentungen svært synlige. Gadafi hadde fått restene av henne begravd neste kveld, og bestemte at blodflekkene aldri skulle vaskes vekk.

Syria – nylige endringer og utfordringer

AV IVAR ESPÅS VANGEN

Den syriske borgerkrigen er nå inne i sitt femte år. Utviklinga har gått i flere etapper. I begynnelsen kunne det se ut til at Assad-regimet vaklet. By etter by ble inntatt av opprørere av forskjellige avarter. Rett nok var det motsetninger, taktiske så vel som ideologiske, mellom disse, men de forente seg i kampen mot det de anså som et undertrykkende regime. Kulmineringa av denne fasen kom i 2013, da en amerikansk-britisk «flyforbudssone» over landet virka sannsynlig. Dette ville med all sannsynlighet knekt Assad slik man i 2011 styrta Gadaffi i Libya.

Opprørernes tilsynelatende suksess tilslørte flere av motsetningene som hvilte under overflaten. I begynnelsen satte vesten sin lit til avhopperne fra den syriske regjeringshæren, den såkalte «Free Syrian Army». Denne gruppa har siden blitt splitta, marginalisert, og i praksis alliert med andre grupper med islamistisk fortegn. Disse gruppene har i likhet med den syriske regjeringa begått groteske forbrytelser, både i form av tortur, bortføringer og summariske henrettelser.

Siden den gang har Den islamske stat (IS) gjort sitt inntog. Grusomhetene disse har begått fikk både USA og deres «koalisjon av villige» til å starte en utstrakt bombekrig mot mål i både Syria og Irak. Sist høst (2015) starta også Russland, på forespørsel fra den syriske regjeringa, sin egen bombekrig mot både IS og andre opprørsstyrker. Dette har sammen med intervensjon både fra libanesiske Hizbollah og den iranske revolusjonsgarden, endra styrkeforholdene i Syria dramatisk. Det er nærmest utenkelig med en utenlandsk intervensjon for å knekke Assad i dag. Dette skyldes både hensynet til kampen mot IS, nedfelt i en sikkerhetsrådsresolusjon

før jul, og frykten for å komme i direkte kamp med Russland. Det siste halvåret har gjort det klart hvem vinnerne og taperne i den syriske borgerkrigen er. Dette betyr at verdenssamfunnet står overfor nye realiteter og utfordringer. Man vil bli nødt til å akseptere at en løsning i Syria uten Assad foreløpig er umulig. Man blir også nødt til å akseptere at denne løsninga må involvere flere enn bare USA og deres allierte. Man vil også måtte svare for den systematiske støtten til terrorister og væpnede grupper man har stått for over flere år. Sist men ikke minst må også spørsmålet om kurdisk sjølstendighet adresseres på en fornuftig måte.

En skjør våpenhvile

Den 27. februar vant fredssamtalene i Geneve fram, og det ble forhandla fram en våpenhvileavtale mellom de stridende. Avtalen kom i form av sikkerhetsrådsresolusjon 2268, og går ut

på at alle parter i borgerkrigen skal avstå fra voldshandlinger. Dette gjelder ikke IS og Al-Qaida-avleggeren Jabhat al-nusra, som begge gjennom tidligere resolusjoner i sikkerhetsrå-

det er anerkjent som terrorgrupper. Dette er et kompromiss hvor USA har måttet akseptere at regimeskiftekrigen mot Assad foreløpig er satt på vent, mens Russland har måttet innfinne seg i bombestans mot flere opprørsgrupper som tidligere har kjempa mot Assad. Våpenhvilen har således bidratt til å bringe de to stormaktenes posisjoner nærmere hverandre.

Likevel er våpenhvilen svært skjør. Sporadiske stridigheter har blusset opp både fra regjeringas, opprørernes og kurdernes side. Alle sider har anklaga hverandre for brudd på våpenhvilen. De uoversiktlige frontavsnitta og alliansene, samt stormak-

tenes forskjellige syn på hva som bør regnes som «en terrorist» og ikke, representerer mulige utfordringer for avtalen slik den står i dag.

Opprøret i tilbakegang

En av de klareste trendene sia nyttår har vært de mange strategiske seirene over IS. De har måttet oppgi flere av de strategiske byene de vant i 2014. En av disse er den gamle oldtidsbyen Palmyra, hvor IS tidlig skapte et mediestunt gjennom å ødelegge uvurderlige antikke kulturgjenstander. Byen ble inntatt av syriske regjeringsstyrker med støtte fra russiske bombefly den 27. mars i år. Dette ble av et medlem av Syrian Observatory for Human Rights karakterisert som «IS' største nederlag siden de opprettet kalifatet i 2014». Den britiske journalisten Patrick Cockburn hevder at dette i høy grad skyldes utenlandsk intervensjon på Assads side. Erobringen av byen viser også at Russlands strategi ikke består i å la IS herje fritt og konsentrere seg om «andre opprørsgrupper», slik enkelte kommentatorer i vesten har hevda. Tvert imot kan det se ut til Russland både slutter opp om sikkerhetsrådsresolusjonen fra desember i fjor, og våpenhvilen fra 27. februar, som begge insisterer på kampen mot IS og Jabhat al-Nusra. Så lenge fronten mot IS opprettholdes, er det stor sannsynlighet for at Palmyras fall markerer den endelige starten på slutten for kalifatet.

Også frontene ved den nordlige byen Aleppo har tilspissa seg det siste halvåret. Allerede 2. februar blei forsyningslinjene mellom byen og Tyrkia, etter voldsomme kamper, kutta av regjeringshæren, i samarbeid med kurdiske styrker. Siden den gang har byen blitt utsatt for kontinuerlig bombardement, og en omfattende beleiring. Dette er en brutal form for krigføring, og kan få fatale følger for de 300 000 innbyggerne som fortsatt befinner seg i områdene.

Barn leker i Aleppo i november 2010. Foto: Evgeni Zotov

Dette vitner om at fronten mot IS og Al-nusra holder. En opprørsleder kommenterte at dette «betyr at Assad ikke lenger er i fare. Det betyr at han har vunnet». Mye tyder på at dette kan stemme. Faller Aleppo, vil regimet ha vunnet sin mest strategisk viktige seier hittil. Det er et makabert vitnesbyrd om tida vi lever i at middelalderiske taktikker som utsulting og beleirning igjen blir avgjørende virkemidler for å vinne kriger.

Kurdiske vinninger

De mest imponerende seierne i den syriske borgerkrigen er også de skjøreste. I borgerkrigen har de syriske kurdernes kamp vært senter for verdenssamfunnets oppmerksomhet, både på grunn av sin effektive militære kamp mot IS, og for sitt radikaldemokratiske samfunnsprosjekt i de sjølstyrte områdene i nord, Rojava. Fra å ha kjempa med ryggen mot veggen skvist mellom IS i sør, og tyrkiske bomber i nord, har kurderne evnet komme på ofensiven. I dag leder de koalisjonen «Syrian democratic forces» (SDF), den antakelig mest slagkraftige krafta mot IS.

Under fredssamtalene i Geneve har alle representanter for kurderne blitt holdt utenfor. Dette fordi Tyrkia i praksis har nedlagt veto. Denne utestengelsen har ført til at kurderne heller har valgt å handle på egenhånd. Den 17. mars proklamerte det ledende kurdiske partiet i Syria, PYD, en nord-syrisk føderasjon. Representanter fra både armenske, tjerkessiske, assyriske, kurdiske og arabiske samfunn var til stede i Rmeilan for å stemme over vedtaket. Dette ser ut til å være en ytterligere utvide-

lse av sjølstyret de tilkjempa seg allerede i 2013, da Rojava blei proklamert, riktignok som en fortsatt del av den syriske staten. Talsmann for PYD, Taj Kordsh, uttalte til Al Jazeera:

“Det kurdiske folk har blitt avslått og forti- et under de siste samtalene i Geneve. [...] Vi føler at stormaktene bruker oss som et redskap for å forfølge egne agendaer. Det er nå vår rett å beskytte oss sjøl. Vi støtter ikke en oppdeling av Syria, men vi forventer et rettferdig resultat fra fredssamtalene. Hittil har vi ikke sett noe til dette.”

Forslag om føderalisering av Syria har tidligere blitt møtt både med støtte og motstand. USAs utenriksminister John Kerry mente dette kunne være en del av en såkalt «plan B» for Syria. Det samme har blitt foreslått av Russland assisterende utenriksminister Sergej Ryabkov. På den annen side har alt snakk om regionalisering og «separatisme» blitt avvist kontant fra den syriske regjeringa, samt de øvrige opprørerne. Det er grunn til å tro at dette er en motstand som er godt utbredt også hos vanlige syrere.

Det er nemlig mange grunner til å være skeptisk til føderalisme. Irak har sia den amerikanskleda invasjonen i 2003 vært styrt etter sekteriske prinsipper mellom de etniske gruppene. Spesielt har dette ført til djupe skiller mellom kurdere, sunni-arabere og shia-arabere. Nytt fiendskap har blusset opp mellom folk som tidligere

levde fredelig side om side, og er utvilsomt en av grunnene til at IS har kunnet vinne så høy anseelse hos Iraks sunnier. Libanons mangeårige kaos med sekteriske stedforederkriger mellom kristne maronitter og den muslimske majoriteten er også et skremmende vitnesbyrd om hva etnisk splittelse kan føre med seg. Det er altså ikke bare arabisk sjåvinisme som ligger bak motstanden mot kurdisk sjølstyre.

De kurdiske områdene er noe helt særegent. De er både demokratiske, sikrer likeverd mellom kjønnene, og ikke minst ikke-sekteriske. Samtlige av Syrias mange minoriteter har kunnet finne seg til rette her, og anerkjennes som likeverdige. På mange vis har Rojava blitt den oasen av demokrati og frihet i en ørken av diktatur og vold, slik velmenende demokrater

i vesten håpa Israel skulle bli. Det ville vært et enormt tap, både for den kurdiske nasjonale kampen, og for Midtøsten som sådan, om Rojava drukner i blod eller «kompromisser».

Våpenhvilen har bidratt til å bringe de to stormaktenes posisjoner nærmere hverandre.

Hvilke utfordringer står man overfor?

Det er altså klart at sjansene for militær seier for opprørerne har rent vekk. Sjansene de eventuelt hadde forsvant med Russlands intervensjon. Ikke engang Tyrkia og Saudi-Arabia tar sjansen på en direkte militær konfrontasjon med Russland. Vi ser også at USA og Russland har nærma seg hverandre i kampen mot IS.

Russisk symfoniorkester holder konsert etter den syrisk-russiske gjenerobringen av Palmyra. Foto fra Wikipedia

USAs drømmescenario, hvor Assad skulle styrtes i et USA-kontrollert opprør hvor de fikk diktere forfatninga i en ny stat, er dødt. Det blir stadig lenger mellom formaningene om at «Assad må gå».

Utfordringa ligger fortsatt på skillene mellom stormaktene. Foreløpig er det bare IS og Jahbat al-Nusra som er utelatt fra våpenhvilen. Alle andre opprørsgrupper, både med islamistisk og sekulært fortegn, er fritatt fra denne. Dette gjelder til og med grupper som Ahrar ash-sham, hvis kommandant kunne fortelle oss hvordan samfunnet «etter Assad» skulle se ut:

“Det skal være forbudt for kvinner å gå uten hijab, det er det aller viktigste ... Vi og Nusrafronten er stort sett enige når det gjelder de religiøse doktrinene. [...] Det er ikke mange alawitter som støtter oss, så de kan forlate landet uansett. Resten av dem skal vi bekjempe til siste bloddråpe. Alawittene er noen skikkelige hedninger. De må vi rydde av veien.”

Russland har ytret ønske om at også disse skal regnes som «terrorister», noe som har blitt kontant avvist av USA. Det er absolutt mulig at gnisninger på dette spørsmålet, f.eks. om Russland og den syriske regjeringa finner det nødvendig å gå til militær aksjon mot disse gruppene, kan ødelegge den nylige tilnærminga mellom partene. En annen utfordring man kan støte på er innblandinga fra andre land, deriblant Norge. Den 2. mai annonserte Norges regjering at vi skal sende 60 spesialsoldater til Jordan for å trene opp «syriske opprørsgrupper», siden identifisert som «New Syrian Army» (NSA). Disse soldatene skal også ha mandat til å bevege seg inne i Syria «om nødvendig». Ikke bare er

dette et alvorlig brudd på internasjonal rett, som har blitt møtt med heftige protester fra den syriske regjeringa – det er også potensielt livsfarlig, all den tid NSA allerede har vært i direkte trefninger med Russland. Hva vil skje det øyeblikket norsk-trente opprørsgrupper, eventuelt med norske soldater på slep, kommer i kryssilden mellom Russland og andre opprørere?

At vestlige land velger å kjøre sitt eget løp i kampen mot IS på denne måten, viser at de fortsatt har egne mål i Syria. Det omfattende økonomiske sanksjonsregimet mot Syria, og anerkjennelsen av Syrian National Council som «den legitime representanten for det syriske folket», er enda ikke trukket tilbake. Nå som det er mer og mer tydelig at Assad-regimet kommer til å gå seirende ut av borgerkrigen, er det naturlig å tenke seg at flere og flere land vil revurdere denne holdningen.

Konklusjon

Mye har skjedd i Syria det siste halvåret. Assad-regimet vil ikke falle med det første. Opprørerne er fortsatt splitta, og mangler en enhetlige ledelse og ideologi. Det er lite trolig at verken USA, eller deres allierte i regionen vil komme til å iverksette noen flyforbudssone, eller andre tiltak som kan føre dem inn i konflikt med Russland. Det meste peker altså mot at Assad-regimet må bli en del av enhver framtidig løsning for Syria.

Det kurdiske spørsmålet er fortsatt en hard nøtt. Sjøl om disse har omfattende sympatier, både i Russland og USA, så er ikke dette et avgjørende spørsmål for noen av dem. Det er all mulig grunn til

å frykte at kurderne vil ofres i kompromisser med både Assad, Tyrkia, og andre opposisjonsgrupper i Syria. Det som kan redde dem, er internasjonal støtte, og enhet innad. Holder motkreftene seg sterke, er det større sannsynlighet for at Assad inngår kompromisser, heller enn å kaste seg ut i enda en blodig borgerkrigsfase. Det er også en utfordring mellom stormaktene, og deres allierte. USA og Russland følger fortsatt sine egne mål og strategier, noe blant annet den norske deltakelsen i spillet vitner om. Dette kan representere mulige utfordringer, dersom «våre» opprørere kommer i konflikt med Russland eller den syriske regjeringshæren.

Situasjonen i Syria er fortsatt graverende og mørk. Utsultinga av Aleppo gir oss et pekepinn på hvor lite verdt menneskelig har blitt. Krigens ødeleggelser og grusomheter er ubeskrivelige, og lite tyder på at det kommer til å opphøre med det første. Likevel peker noen ting i riktig retning. Det er positivt at stormaktene snakker sammen. Det er positivt at kurderne har klart å lage et alternativt demokratisk system i en del av verden hvor dette er sårt tiltrengt. Det er også positivt at IS er i tilbakegang, og at de øvrige partene har vist at det er mulig å få til våpenhviler.

Jeg har nå forsøkt å gi et inntrykk av hva som har skjedd i Syria det siste halvåret, og hvilke utfordringer man står overfor framover. Uttømmene kan være både katastrofale og fordelaktige. Det er viktig at det støttes opp om alle løsninger som tar sikte på å bremse voldsbruken, og som maner til dialog mellom partene. Syria har lidd lenge nok til at vi ikke kan tillate enda fem år med lidelse.

Norge på full fart inn i Syriakrigen

AV ASLAK STORAKER

Den norske regjeringa har, med støtte fra Arbeiderpartiet, bestemt at Norge skal trene syriske opprørssoldater i Jordan, under ledelse av USAs koalisjon mot IS. De 60 norske soldatene skal også kunne «gi operativ støtte fra syrisk territorium dersom operasjonskonseptet krever det». Statsminister Erna Solberg omtalte i utgangspunktet de som skulle trenes bare som «lokale sunni-arabiske grupper», men VG har seinere fått bekrefte fra Forsvaret at det dreier seg om gruppa New Syrian Army. Hvem er denne gruppa, og er Norges inntreden i Syriakrigen i tråd med internasjonal lov?

Sjølforsvar av Syria?

FN-pakten slår fast at det er forbudt å bruke vold i eller mot andre stater, med tre unntak: Sjølforsvar; om FNs sikkerhetsråd slår fast at internasjonal fred og sikkerhet er trua og autoriserer maktbruk; eller ved forespørsler om hjelp til kollektivt forsvar fra en stat som er blitt angrepet.

Det er klart at Norges inntreden i Syriakrigen ikke dreier seg om kollektivt sjølforsvar av Syria. Det har herska en viss uklarhet om hvem Norge anerkjenner som Syrias myndigheter etter at Norge i 2012 anerkjente den opposisjonelle Nasjonalkoalisjonen som «den legitime representanten for det syriske folk» og gjennom Norsk Folkehjelp har finansiert oppbygging av «de lokale rådene og komiteene på bakken i Syria» som i borgerkrigens tidlige fase styrte opprørskontrollerte områder. SVs utenriks- og forsvarspolitiske talsperson Bård Vegar Solhjell skreiv i Klassekampen 11. mai i år at «Et hundretalls land, inkludert Norge, anerkjente

i 2013–2014 Nasjonalkoalisjonen som den legitime myndigheten i Syria.» Det stemmer imidlertid ikke. I et intervju jeg gjorde for Ny Tid i mai bekrefta Utenriksdepartementets Frode Andresen at Norge fortsatt anerkjenner Assadregimet som Syrias folkerettslig legale myndigheter. At Solhjell, som er medlem av Stortingets utenrikskomité og under den rødgrønne regjeringa periodevis formelt var stedfortreder for statsminister Jens Stoltenberg, ikke kjenner til hvem Norge anerkjenner som syriske myndigheter, er oppsiktsvekkende og viser hvor kaotisk norsk Syriapolitikk har vært helt fra starten. Assadregimet, som Norge altså anerkjenner som Syrias regjering, har fordømt treningen av NSA som representerer «en grov og uakseptabel innblanding i statsanliggender, og er et skamløst brudd på suverenitet, sikkerhet og stabilitet».

Sjølforsvar av Irak?

Utenriksdepartementets jurister hevder i notatet «Kampen mot ISIL» at trening av syriske krigere er legitim fordi Irak har bedt om hjelp til å bekjempe IS, og Syria ikke har vært i stand til å hindre IS i å angripe Irak fra syrisk territorium. Det er flere problemer med dette. Det ene er at UD ikke problematiserer at det er USA og deres alliertes støtte til væpna opprørere som er hovedårsaken til at Syria ikke er i stand til å kontrollere eget territorium. Væpna syriske opprørere har, i strid med internasjonal lov, mottatt militær støtte fra våre NATO-allierte USA, Frankrike og Tyrkia siden 2012, til tross for at amerikansk etterretning samme år kunne slå fast at «salafister, det muslimske brorskapet og Al-Qaida i Irak (som seinere er blitt

til IS, min mrk.) er hovedkreftene bak opprøret i Syria», at en eskalering av volden kunne føre til «etablering av en erklært eller uerklært salafistisk statsdannelse i Øst-Syria» og at dette igjen ville «skape ideelle muligheter for at Al-Qaida i Irak vil kunne vende tilbake til Mosul og Ramadi» og «erklære en islamsk stat gjennom å forene seg med andre terroristgrupper i Irak og Syria.» UD argumenterer altså for at Norge har rett til å støtte USAs militære innblanding i Syria fordi den syriske staten ikke er i stand til å kontrollere eget territorium, samtidig som USA og deres alliertes militære innblanding er hovedgrunnene til at IS har etablert seg både i Syria og Irak – og USAs etterretning har vært klar over at det ville bli resultat av politikken de har ført helt siden 2012!

UDs jurister innrømmer at det er «omstridt» om sjølforsvarsretten gir adgang til å angripe terroristgrupper som opererer fra en annen stats territorium, ja til og med at det «verken har grunnlag i etablerte konvensjoner eller i sedvanerett». På tross av dette hevder de at rettstilstanden er «i utvikling» i forhold til dette, men det eneste de henviser til er at USA påberopte seg en slik utvida sjølforsvarsrett ved invasjonen av Afghanistan i 2001. Med en sirkelargumentasjon verdig Erasmus Montanus antar de uten å diskutere det at denne invasjonen ikke var folkerettsstridig, og at argumentene som blei brukt for å rettferdiggjøre den dermed må være gjeldende folkerett. Grunnlaget for dette er imidlertid ikke noen rettskjennelser eller vedtekstendringer, men utelukkende at «Flere stater, ledet an av USA hevder» at en slik utvida sjølforsvarsrett «må aksepteres».

«Dersom en utvider definisjonen til å gjelde alle som kjemper for en eller annen form for sharia-basert islamsk stat, stiger prosentandelen til over 60 % av opprørerne. Bare 38 % er med i opprørsgrupper som har målsetning om å innføre demokrati i Syria – og dette inkluderer de kurdiske gruppene som ikke er krig med Assadregimet.»

Arne Overrein, forfatter av boka Kampen om folkeretten, sier i artikkelen min for Ny Tid at påstanden om at folkeretten er i utvikling på dette punktet bare er «en alternativ måte å si at man ønsker å endre folkeretten på, sånn at adgangen til bruk av væpnet makt i realiteten stadig utvides. Ingen land har til nå foreslått å endre ordlyden i FN-pakten på dette punktet, fordi man vet at det er veldig delte meninger om dette. Militært sterke, vestlige land ønsker en lite restriktiv definisjon av selvforsvar, mens mange små, svake land ønsker at terskelen for bruk av væpnet internasjonal makt skal være høy.» Tidligere domsavsigelser fra Den Internasjonale Domstolen tilsier at gjeldende folkerett ikke åpner for å benytte seg av sjølforsvarsretten til å angripe ikke-statlige grupper på andre staters territorium. I 2005 påberopte Uganda seg sjølforsvar etter å ha utført militære intervensjoner i Øst-Kongo for å bekjempe opprørsgruppen Allied Democratic Forces (ADF) som opererte mot Uganda fra kongolesisk territorium. Domstolen slo imidlertid fast at intervensjonen var folkerettsstridig fordi ADF ikke hadde blitt støtta av Kongos regjering, og Kongo aldri hadde angrepet Uganda.

Et annet problem er at forespørselen Norge har sagt ja til ikke kommer fra Irak, men fra Frankrike og USA på vegne av den USA-leda Operation Inherent Resolve. Som statsministeren sjøl sier: «Hvem som har spurt oss er helt tydelig og klart: Frankrike og USA har hver for seg henvendt seg og bedt om at vi bidrar sammen med andre land, og vi går inn i et samarbeid med Frankrike, USA og Storbritannia» - altså ikke Irak. UD's jurister henviser til at Irak har bedt om hjelp til kollektivt sjølforsvar mot ISIS i brev til FN i juni og september 2014. Der ber Irak om militær hjelp til å gjenvinne kontroll over grensen mot Syria, men det under-

strektes at det skal skje «i samsvar med internasjonal lov» og med «høy aktsomhet for fullstendig nasjonal suverenitet». Det er ingenting i brevene som tilsier at Irak har bedt om militære aksjoner retta mot syrisk territorium – langt mindre om å trene syriske opprørssoldater. I brevene tar Irak også et viktig forbehold: At Irak må gi uttrykkelig samtykke til aksjonene. Og Irak har ikke gitt uttrykkelig samtykke å trene syriske opprørssoldater i Jordan. Da jeg på vegne av Ny Tid spurte UD om Iraks regjering på noe tidspunkt har bedt om eller godkjent Norges planer om å trene opprørere i Jordan, viste underdirektør Kristin Enstad til at «alle militære tiltak er koordinert med koalisjonen mot ISIL, hvor også Irak deltar». Men når jeg videresendte spørsmålet til koalisjonens pressesenter svarte de at koalisjonen og dens operasjonen er direkte underlagt USAs forsvarsdepartement, at de andre landene ikke trenger å godkjenne spesifikke militære bidrag, og at de ikke besatt informasjon om hvorvidt Irak hadde godkjent Norges bidrag til å trene syriske opprørere. Iraks ambassade i Oslo ønska ikke å kommentere spørsmålet, men tidligere har Irak advart sterkt mot å støtte syriske opprørere. «Så lenge det ikke fins garantier for at en opprørsregjering i Damaskus ikke vil bli kontrollert av Al-Qaida eller Al-Nusra, motsetter vi oss militær hjelp til opprørsgrupper,» uttalte Iraks daværende utenriksminister Hoshiyar Zebari til Times of Israel i september 2013.

Tidligere dommer fra Den Internasjonale domstolen tilsier at gjeldende folkerett ikke åpner for at en stat kan påberope seg kollektivt sjølforsvar av en annen stat uten denne statens uttrykkelige samtykke. I 1986 dømte Den Internasjonale Domstolen USA for å ha begått folkerettsbrudd ved å stå bak paramilitære grupper som utførte angrep mot og i Nicaragua. USA

påberopte seg å bedrive kollektivt sjølforsvar av El Salvador, men dette blei avvist fordi El Salvador ikke hadde bedt om slik assistanse. I dommens begrunnelse heter det at kollektivt sjølforsvar bare kan utøves etter forespørsel fra den angrepne staten, og at ingen annen stat kan «utøve retten til kollektivt sjølforsvar basert på sin egen vurdering av situasjonen».

Hverken Norge eller den USA-leda koalisjonen kan vise til at Irak har bedt Norge om å gjennomføre den militære intervensjonen som Norge hevder er kollektivt sjølforsvar av Irak. Og det foreligger som kjent heller ikke noen forespørsel fra Syria. Gro Nystuen fra International Law and Policy Institute sier til Dagsavisen at «Reglene er egentlig ikke spesielt kompliserte. Hvis man skal gå inn og bruke militærmakt på andre lands territorium, mot den sittende staten, må man ha egen hjemmel eller invitasjon. Assad har ikke invitert Norge til Syria. FN-resolusjonen om å bekjempe IS gir ikke rett til bakkestyrker i Syria.» Norges støtte til syriske opprørssoldater må derfor betraktes som en folkerettsstridig aggresjon mot den syriske staten, utført på vegne av et USA som sjøl bærer betydelig skyld for at den bevegelsen som skal bekjempes i det hele tatt er oppstått. Påberopelsen av kollektivt forsvar av Irak er ikke godkjent av flertallet av verdens stater og har ikke presedens i gjeldende folkerett, men hviler fullstendig på tidligere vestlige påstander brukt for å forsvare aggresjonshandlinger som invasjonen i Afghanistan i 2001.

Hvem er New Syrian Army?

Men, skal ikke opprørerne Norge trene bare kjempe mot IS? Det er det den norske regjeringa påstår, men det står i skarp motsetning til erfaringer med å trene tilsvarende opprørsgrupper og hva lederne for gruppa Norge skal trene sier sjøl.

New Syrian Army (NSA) er ei sunnimuslimsk opprørsgruppe som formelt blei dannet i november 2015. De har blitt trent av amerikanerne i Jordan, og slåss mot IS i Øst-Syria. Forsvarsminister Ine Eriksen Søreide har forsikret til VG at opprørerne Norge skal støtte «kun skal kjempe mot IS. De skal ikke kjempe mot regjeringsstyrkene, og de skal ikke sette fredsprosessen i fare.» Men dette stemmer dårlig overens med hva NSAs ledere har sagt i intervjuer. NSA er en del av koalisjonen Jabhat al-Asalah wal-Tanmiyyah, som beskrives som islamister og «moderate salafister» i et intervju med VICE News 30. november. Wal-Tamiyyahs leder Khaled al-Hammad sier at «Hovedmotstanderen vår er regimet,» og at NSA «definitivt» vil slåss mot regjeringshæren når de støter på dem. I et intervju med The New Arab 11. mars sier NSAs leder Khazal al-Sarhan at målet deres er å «frigjøre provinsen Deir al-Sour fra både IS og Assad-regimet». Disse uttalelsene kan ikke ha vært klarert med UD's jurister, som understreker at «Maktbruken må rettes mot militære mål relatert til ISIL - ikke andre grupperinger eller Assad-regimets styrker.» Regjeringen sier at de vil stanse oppdraget om styrkene Norge har trent angriper Assad – men vil altså likevel trene og utruste sunni-islamistiske opprørere som på forhånd har erklært at de vil angripe regjeringsstyrkene så fort de får sjansen.

Tidligere har USA lagt ned tilsvarende treningsprogram fordi det har vist seg å styrke deres angivelige fiender ved at CIA-trente opprørere nærmest umiddelbart etter at de gikk inn i Syria blei kidnappet av eller deserterte til al-Qaidas syriske avdeling Al-Nusra, som på den måten har sikret seg store mengder amerikanske våpen. Det er all grunn til å frykte at også denne operasjonen kan ha en tilsvarende kontraproduktiv effekt i «kampen mot terror». 28. juni blei 40 NSA-soldater og fem sivile sympatisører drept av IS, som klarte å erobre 12 amerikanske lastebiler som inneholdt store mengder med våpen og ammunisjon. Nederlaget skal angivelig skyldes at USA hadde lovet dem flystøtte men omdirigert flyene sine til Irak, noe de fikk kasskritikk av både fra gruppas egne ledere, og fra Russland. NSA-soldater blei forøvrig også bombet av russiske bombefly i midten av juni. Russland hevder at de befant seg 30 mil fra hvor USA hadde informert dem om at de skulle være, og beklager seg over at USA ikke har godtatt tilbudene deres om utveksling av mer presis etterretning. Hendelsen viser at

Bilde - Medlemmer av Nusra-fronten i Maraarat al-Numan - Wikipedia

regjeringas planer om at Norge også skal kunne assistere denne gjengen på bakken, skaper en fare for at norske soldater kan komme i direkte militær konflikt med russiske styrker i Syria. Som VG skriver, kan en fort bli «villedet av begreper som opplæring og støtte. Tro at det handler om aktivitet langt bak fronten, nærmest som en avansert rekruttskole. Slik er det ikke i virkeligheten. Siden 2011 har norske spesialstyrker drevet sammenhengende opplæring av en afghansk kontraterrorerhet i Kabul i Afghanistan. En uke etter at Forsvarets Spesialkommando ankom Kabul i 2011, var avdelingen i en av de lengste og hardeste kampene den har opplevd. Maskingeværene de hadde med seg fikk pipene ødelagt av slitasje.»

Tidligere forsvarssjef Sverre Diesen, sa at til Aftenposten 4. mai at det er korrekt at Norge «ikke har kontroll over hvem og hva disse opprørsgruppene er i morgen eller i en annen fremtid», men at det likevel er riktig å støtte dem fordi IS er verre, og at vi må vise hensyn til USA og NATO. «Vi må venne oss til tanken på at vi muligens må bekjempe de samme menneskene i morgen, uten at det derfor er galt å bevæpne og trene dem i dag», ifølge Diesen. En tilsvarende «min fiendes fiende er min venn»-politikk har skapt problemet IS utgjør i Syria. Og IS er ikke den eneste opprørsgruppa som i både handling og ideologi framstår som et katastrofalt mye verre alternativ enn det sittende regimet i Damaskus.

Islamister med folkemord på programmet

I vestlig presse opererer en vanligvis med et skille mellom IS og Al-Nusra på den

ene sida og «moderate opprørere» på den andre. Dette skillet tildekker mer enn det avslører. En av grunnene er at Al-Nusra inngår i et nært strategisk samarbeid med flere av de vestlig-støtta opprørerne – de er også en del av alliansen Erobringsfronten som mottar militær, finansiell og logistisk støtte fra Tyrkia og Saudi-Arabia. Alliansen mellom Nusrafronten og de «moderate» er så tett at USA har bedt Russland om ikke å bombe de syriske Al-Qaidakrigerne, fordi de befinner seg på samme territorium som opprørere som støttes av USA og det er nesten umulig å bombe de ene uten å bombe de andre.

En like viktig grunn er at svært mange av de såkalt moderate opprørerne er like ekstreme som IS og Al-Qaida, og flere av dem har folkemord mot Syrias religiøse minoriteter på programmet. I boka Inn i tomheten – dagbok fra Syria gjengir Samar Yazbek en samtale med en lokal kommandant for opprørsgruppa Ahrar al-Sham, Abu Ahmad, om hva som skal skje med Syria etter at de har seira over regimet: «Det skal være forbudt for kvinner å gå uten hijab, det er det aller viktigste... Vi og Nusrafronten er stort sett enige når det gjelder de religiøse doktrinene.» På spørsmål om hva som skal skje med den alawittiske minoriteten svarte kommandanten: «Det er ikke mange alawitter som støtter oss, så de kan forlate landet uansett. Resten av dem skal vi bekjempe til siste blodstråpe... alawittene er noen skikkelige hedninger. De må vi rydde av veien.» Den tidligere lederen av opprørsgruppa Jaish al-Islam har uttalt at Syria skal «renskes» for sjiamuslimer, har fordømt demokrati for å føre til «korrup-

Mann i Aleppo viser resultater av et russisk flyangrep desember 2015.
Foto fra Qasioun News

**«Det er ingenting i
brevne som tilsier
at Irak har bedt om
militære aksjoner retta
mot syrisk territorium
– langt mindre om
å trene syriske
opprørssoldater»**

sjon og undertrykkelse» og har omtalt al-Nusra som «brødre». Nusrafronten har ved flere anledninger begått massakrer mot alawitter, drusere, kristne og sjiaer når de har erobra regimekontrollerte områder. En rapport fra Center on Religion and Geopolitics fra desember kom fram til at 100 000 krigere, rundt 33 % av opprørerne i Syria, står for den ekstreme forståelsen av islam som kjennetegner IS. IS sjøl utgjør bare drøyt 30 000 av disse, mens saudistøtta al-Nusra og Ahrar al-Sham har henholdsvis 10 000 og 15 000 krigere. Dersom en utvider definisjonen til å gjelde alle som kjemper for en eller annen form for shariabasert islamsk stat, stiger prosentandelen til over 60 % av opprørerne. Bare 38 % er med i opprørsgrupper som har målsetning om å innføre demokrati i Syria – og dette inkluderer de kurdiske gruppene som ikke er krig med Assadregimet. Rapporten sier at «ethvert forsøk på å skille mellom 'moderate' og 'ekstremister' er feilslått, og at «IS er ikke mer ekstreme enn Al-Qaida, Ahrar al-Sham eller noen av de andre gruppene som deler ideologien deres.» Den tidligere lederen for den britiske etterretningsorganisasjonen MI6, Richard Dearlove, har fortalt at målet om å gjennomføre en etnisk rensing av sjiamuslimene i Syria tilsynelatende også deles av islamistenes hovedsponsor Saudi-Arabia. Saudienes daværende etterretningsleder prins Bandar bin Sultan fortalte ham at «Tiden er nær at det bokstavelig talt vil være «Gud hjelpe sjiaene» i Midtøsten, Richard. Mer enn en milliard sunnier har rett og slett fått nok av dem.» Den saudiarabiske predikanten Saad bin Ateeq al-Ateeq, som fungerer som rådgiver for det saudiske utdanningsdepartementet

og direktør for religiøs veiledning ved militærakademiet KKMA, ber i sine tv-sendte taler Gud om å «ødelegge jødene og hvem som enn gjorde dem til jøder, og ødelegg de kristne og alawittene og hvem som enn gjorde dem kristne, og sjiaene og hvem som enn gjorde dem til sjiaer.» I et tv-program på den qatariske statskanalen Al Jazeera har programlederen Faisal Qasim kalt alawittene for «hunder» og «avskum» og sagt at sunnimuslimer «har rett til å utrydde dem». Qasim hevder å snakke på vegne av flertallet av det syriske folket når han sier at de bare venter på å få anledning til å innta alawittiske byer og utdrive, torturere og drepe innbyggerne.

Dette utsagnet kan brukes til å illustrere en annen feiloppfatning er utbredt i vestlige medier, nemlig at borgerkrigen i Syria dreier seg om en religionskrig der nær sagt samtlige sunnimuslimer støtter opprøret mot et alawittisk mindretallsregime. Men flertallet av de sunnimuslimske syrerne ønsker ikke å massakrere landsmennene sine. Assadregimet er sekulært og multikulturelt, og hovedgrunnen til at regimet ikke har falt er ikke bare støtten fra religiøse minoriteter men også at store deler av landets sunnimuslimske innbyggere foretrekker et autoritært og brutalt, men sekulært Assadregime framfor sharialov og religiøs forfølgning av annerledes-troende landsmenn. Det er riktig at president Bashar al-Assad og de viktigste lederne i det militæret kommer fra den alawittiske minoriteten. Men flertallet av regjeringsmedlemmene er sunnimuslimer, inkludert statsminister Wael Nader al-Halqi, forsvarsminister Fahd Jassem al-Frej og utenriksminister Walid Muallem. Det samme gjelder framtre-

dende ledere i militærapparatet, som generalene Ramadan Mahmoud Ramadan og Jihad Mohamed Sultan. Aron Lund fra Carnegie Endowment for International Peace sier til magasinet Foreign Policy at «det er sunnimuslimske syrere som kjemper i frontlinjen for Assad også i dag, sjøl om mange kanskje er tvangsrekrutterte eller bare kjemper for å få en lønn å leve av. Regimet mista mye støtta fra sunnier i 2011 og 2013, men dette ser nå ut til å ha stabilisert seg.» Sunnimuslimske forretningsmenn, arbeidere og soldater som ønsker å være innbyggere av et sekulært Syria har vært avgjørende for at regimet ikke har blitt slått over ende av jihadistiske sunni-islamister. Det er ingen grunn til å godta den inndeling av folk etter religiøs tilhørighet som jihadistenes narrativ legger opp til.

Når Norge nå skal gå inn og trene «lokale sunni-arabiske grupper», for å bruke statsministerens ord, må det derfor betraktes som et direkte bidrag til sunni-islamistiske statsmaktens sekterske krigføring mot det sekulære og flerkulturelle Syria. Dette forverres av at gruppa det er snakk om, New Syrian Army, inngår i en islamistisk allianse. Det er et grovt brudd på folkeretten, og kan i verste fall føre norske soldater inn i direkte kamper mot det russiske militæret. Det innebærer en alvorlig risiko for at vi trener sunni-islamister som seinere kan utføre terrorangrep mot Norge og Vesten. Norges militære innblanding vil styrke lokale sunni-islamistiske grupper som ønsker å begå etnisk rensing eller ti og med folkemord på Syrias religiøse minoriteter.

Vestens Syriastrategi – krise og kontinuitet

AV TORGEIR SALIH HOLGERSEN

Mens “moderate” syriske opprørere skjærer hodet av en palestinsk tolvåring i Aleppo, blir et militærkupp i Tyrkia slått ned. Men Hillary vil fortsatt bombe Assad, og norske “instruktører” er parat i Jordan.

Ved beslutninga om å sende 60 norske offiserer til Jordan, med åpning for å følge sine “elever” inn i Syria, har Norge, igjen, vist seg som et av de mest lojale, innsatsvillige og risikovillige NATO-landene. Beslutninga er en lojal oppfølging av NATOs og Vestens strategi i Syria, men hva slags strategi er det egentlig de norske soldatene er i Jordan og Syria for å betjene? I denne artikkelen skal jeg forsøke å beskrive hvordan denne strategien fra starten kan sees som konsistent, på tross av en selvmotsigende retorikk, men også vise hvordan strategien de siste månedene har utviklet seg til å bli selvmotsigende på bakken.

Hvorfor «Assad må gå!»

Omtrent fra første sekund demonstranter gikk ut i gatene i Deraa sør i Syria i kjølvannet av den arabiske våren i 2011, har Vestens ledere krevd at president Bashar al-Assad må gå av. Det kan imidlertid verken være prinsipiell demokratistøtte eller prinsipiell motstand mot at et regime bruker vold for å slå ned demonstrasjoner, som forklarer hvorfor Vesten så sterkt støttet demonstrantene da den arabiske våren spredte seg til Libya og Syria.

Da den arabiske våren startet med et opprør mot Tunisias provestlige diktator Zain al-Abidin bin Ali tilbøy innenriksministeren til Frankrikes president Nicolas Sarkozy, Michele Alliot-Marie hjelp fra franske sikkerhetsstyrker til slå ned opprøret. Og da opprøret spredte seg til Egypt, og nær tusen mennesker ble drept i Mubarakregimets forsøk på å beholde makta, uttalte daværende utenriksminister Hillary Clinton at hun anså regimet som «stabil». I Bahrain måtte den lokale kongen få direkte støtte fra invaderende styrker fra Saudi-Arabia og Forente Arabiske Emirater for å knuse demokratiopprøret, noe som skjedde uten vesentlige protester fra noe land i Vesten. Det eneste NATO-landet som i harde ordelag fordømte den utenlandske invasjonen for å knuse demokratiopprøret i Bahrain, var interessant nok Tyrkia.

Vestens strategi har degenerert fra å være retorisk selvmotsigende til å havne i total moralsk og politisk kollaps, og samtidig bli militært selvnedkjempende

Det er i Vesten få som åpent snakker om de egentlige, geopolitiske, målene med å støtte den væpna opposisjonen mot Assadregimet, men John McCain, lederen for det amerikanske senatets utenrikskomite, og tidligere republikansk presidentkandidat, er et hederlig unntak. 5. april 2012 uttalte han følgende i Senatet:

Det å få slutt på Assadregimet vil kutte Hizbollahs livslinje til Iran, eliminere en lenge eksisterende trussel mot Israel, styrke Libanons suverenitet og uavhengighet, og påføre det iranske regimet et strategisk nederlag. Det vil være en geopolitisk suksess av øverste klasse. Mer enn alle sterke moralske og humanitære grunner, er dette årsaken til at Assad ikke må tillates å lykkes og forbli ved makta: Vi har en klar nasjonal sikkerhetssinteresse i hans nederlag.

For «humanitær» intervensjon

Nesten parallelt med de første demonstrasjonene mot Assad, begynte det å komme våpen inn til de syriske opprørerne fra statene som ønsket regimeskifte. Våpenleveranser viste seg nok til å starte en borgerkrig, men ikke nok til å vinne den. Skulle opprørerne seire, var og er det nødvendig med en militær intervensjon. Fra starten ble behovet for intervensjon begrunnet med at “Assad myrder sitt eget folk”. Det er jo sant, og det vil alltid være sant om alle partier i enhver borgerkrig. Krig er jo definert som en konflikt hvor mange mennesker blir drept, og en borgerkrig kjennetegnes av at gruppene som dreper hverandre er hjemmehørende i samme land, og slik sett tilhører samme folk. Retorikken om at opposisjonen må støttes fordi “Assad myrder sitt eget folk”, er altså ikke annet enn en rein tautologi, men det er likevel en retorikk som kan fungere effektivt når massemedia er villig til ukritisk å gjenta budskapet tilstrekkelig mange ganger.

Folkeretten og de problematiske erfaringene med det folkerettsstridige felttoget i Irak, skapte imidlertid politiske problemer for intervensjonsstrategien, spesielt i USA, hvor president Obama hadde vunnet valget i 2008 i stor grad på grunnlag av motstand mot Irakkrigen. I Libya klarte intervensjonstil-

hengerne å komme seg rundt Folkeretten etter at Russland og Kina ikke forsto i tide at det å stemme avholdende til en FN-resolusjon om å beskytte sivile i Libya, og legge til rette for fredsforhandlinger i regi av den afrikanske unionen, på NATO-språk betyr det samme som blankofullmakt til å drepe statslederen og bombe opprørere fram til seier mot regjeringssstyrkene. I forhold til Syria forsøkte de vestlige stormaktene seg kontinuerlig med lignende resolusjonsforslag om «beskyttelse av sivile» i Syria gjennom 2011, men Russland og Kina, som nå hadde lært å tolke NATO-språket bedre, la konsekvent ned veto mot alle «verdenssamfunnets» resolusjonsforslag som forsøkte å «stanse Assads nedslaktning av sitt eget folk».

Stedfortrederkrig som dårlig erstatning

Ved starten av 2012 var det blitt klart at Russland og Kina ikke kom til å gi etter for diplomatisk press som ville tillate en vestlig intervensjon til støtte for de i utgangspunktet lettbevæpna opprørsgruppene etter modell av Libya. Det var også blitt klart at noen store avskallinger fra den syriske regjeringshæren ikke ville finne sted, og uten nye initiativer var det klart at opprøret ville bli slått ned i løpet av relativt kort tid.

Vestlige land og diktaturstatene på den arabiske halvøya organiserte seg da i gruppa «Venner av Syria» som på sitt møte i Istanbul i 1. april vedtok å åpne for en mer systematisk væpning, trening og betaling av syriske opprørere, noe som er åpent i strid med Folkeretten. Strategien var dermed endret fra å skape en konflikt tilstrekkelig blodig til å legitimere en «humanitær intervensjon», til å utruste opprørerne for en lengre krig og slik satse på å nedkjempe det syriske regimet via stedfortredende styrker. Væpningsvedtaket førte forutsigbart nok til en intensivering av krigføringa, og en markant økning av sivile tap. Det var tilstrekkelig til at opprørsgrupper i større grad enn tidligere klarte å etablere territoriell kontroll over deler av Syria, men ikke tilstrekkelig til å nedkjempe regimet. En hovedgrunn til det, var at Russland og Iran svarte på de vestlige og arabiske våpenleveransene til opprørsgruppene ved å intensivere våpenleveransene til regjeringshæren.

Ingen hjelp fra «rød linje»

Våren 2013 innledet regjeringssstyrkene en vellykket offensiv mot opprørstyrkene i flere deler av landet. En hovedårsak til dette, var at Hizbollahmiliten i Libanon for alvor bestemte seg for å sende hundrevis av kamptrente soldater for å støtte sin gamle allierte fra kampen mot Israel. Uten nye tiltak så det mørkt ut for opprørerne, og ledende medier, anført av CNN, intensiverte sin kampanje for å få Vestens innbyggere til å åpne øyene for det syriske folkets lidelser, og dermed intervenere for å «få slutt på volden», altså bombe landet.

Barack Obama var imidlertid skeptisk til å gjennomføre en slik «humanitær» intervensjon, på tvers av folkeretten, og med situasjonen i Libya i øyene, med høyst usikkert politisk utfall. Han hadde imidlertid latt seg presse til å erklære «en rød linje» ved bruk av kjemiske våpen fra regimets side. Så hva skjer? Jo, «regimet» bruker giftgass «mot sin egen befolkning» i massivt omfang i Damaskusforstaden Ghouta, samme dag som inspek-

tører fra FN ankom byen for å undersøke anklager om bruk av giftgass andre steder i landet, i mindre omfang. I rapporten som ble frigitt noen måneder i etterkant av angrepet klarte ikke FN-inspektørene å fastslå hvem som hadde stått bak angrepet.

Vestlige politikere hadde imidlertid konklusjonen klar om at det var regimet som sto bak allerede få timer etter at angrepet var blitt kjent gjennom verdenspressen. Tyrkia hadde både konklusjonen om ansvarsforholdene, og strategien for oppfølging, i form av bombeangrep mot regimet, klart til utsendelse allerede minutter etter at giftgassangrepet var et faktum.

Men selv om alt tilsynelatende var klart, hadde løgnene i forkant av Irakinvasjonen gjort særlig den britiske opinionen tvilende til skråsikre påstander, spesielt når motivet for regimet for å bruke giftgass i den aktuelle situasjonen var så uklart som det var, samtidig som behovet for

intervensjon fra de væpna opprørsgruppene og statene som støtter disse var så sterkt som det var. Det britiske parlamentet stemte derfor den planlagte intervensjonen nord og ned. Det førte til at også Obama nølte, så lenge at momentumet forsvant, og spørsmålene økte i intensitet. Krigsskipene som var sendt til Middelhavet for å starte bombinga av Syrias luftforsvarssystemer, ble trukket tilbake.

Jihadistene dominerer

Mens de tidligste opprørsgruppene i Syria i hvert fall på papiret hadde demokrati som sitt politiske mål, har motstanden mot Assadregjeringa fra 2012 og framover i stadig større grad blitt overtatt av ulike ekstreme islamistiske grupper. Jihadistenes dominans begynte i 2012, da den Al-Qaida-tilknyttede opprørsgruppa Islamsk Stat i Irak, som hadde sin opprinnelse fra kaoset og borgerkrigen som fulgte i etterkant av USAs invasjon av Irak i 2003, sendte sine folk inn i Syria og bygde der opp en egen avdeling av al-Qaida, Nusrafronten. ISI så på den syriske borgerkrigen som en anledning til å bygge seg opp politisk, ved å spille opp motsetninger mellom presidenten, som er Alawimuslim, og folkeflertallet i Syria, som er sunnimuslimer, og som en anledning til å skaffe seg avanserte vestlige våpen gjennom handel og overganger fra vestligstøttede opprørsgrupper.

Ved inngangen til 2013 var ISI og Nusrafronten i stand til å utnytte et politisk kaos, og sekterske motsetninger i Irak, til å rykke tilbake fra Syria og inn i Irak. I april 2013 erklærte ISIs leder Abu Bakr al-Baghdadi at ISI og Jabhat al-Nusra var ett og det samme, og at de fra da av skulle kalles med et felles navn, Islamsk stat i Irak og

al-Shaam, ISIS. Dette var ikke koordinert med ledelsen i Jabhat al-Nusra i Syria. Det ble dermed ingen forening, men tvert imot et brudd mellom de to organisasjonene som begge til da anså seg som del av al-Qaida. Al-Qaidas sentrale ledelse tok parti for al-Nusra, og ISIS har dermed i etterkant ikke vært å regne som del av al-Qaida-nettverket. Likevel klarte ISIS å etablere seg som en selvstendig aktør i det østlige Syria, som raskt har utvidet sitt innflytelsesområde. Det er grunn til å mistenke at noen av den syriske opposisjonens internasjonale støttespillere hadde flere fingre med i spillet da IS velta fram, fordi de så på etableringa av terrorstaten, som er så brutal at

**NATO-landet Tyrkia
bomber væpna grup-
per som NATO-landet
USA har gitt luftstøtte
til, samtidig som USA
trener grupper i Tyrk-
ia som sloss mot de
samme gruppene som
USA gir luftstøtte til.**

**Våpenleveranser
viste seg nok til å
starte en borgerkrig,
men ikke nok til å
vinne den. Skulle op-
prørerne seire, var
og er det nødvendig
med en militær inter-
vensjon.**

Krigere fra Al-Nusrafronten i 2013.
Foto Karam al-Masri

den har blitt kasta ut av al-Qaida, som en anledning til å legge økt press på den Iranvennlige regjeringa i Irak, og en anledning til å legitimere en lenge ønsket militær intervensjon i Syria.

Uansett årsak, ble resultatet to konkurrerende islamistiske terrororganisasjoner etablert på syrisk territorium. Samtidig har grupper som ligger ideologisk og politisk svært nær IS og al-Qaida, også blitt dominerende blant de opprørsgruppene som har mottatt direkte militær støtte fra Vesten og Vestens allierte i den muslimske verden, og som misvisende omtales som “de moderate opprørerne”. Da den væpna opposisjonen møtte representanter for regimet til mislykkede fredsforhandlinger i Geneve tidlig i 2016, var den vestligstøttede opposisjonen samlet under paraplyen High Negotiating Committee. Forhandlingslederen deres var Mohammed Alloush, leder for Jaish al-Islam. Jaish al-Islam er en salafistisk opprørsgruppe, som har opprettelsen av et islamsk kalifat som sitt uttalte mål. Valget av Alloush som forhandlingsleder for de moderate opprørerne, synliggjør styrkeforholdet på bakken blant opprørerne. De sekulære og mer moderate islamistiske grupperingene knyttet til Den frie Syriske Hæren, som er tilknyttet Nasjonalalliansjonen som Norge og andre vestlige land offisielt har anerkjent som den legitime representanten for Syrias folk siden desember 2012, har blitt marginalisert.

Den største og sterkeste av “de moderate” opprørsgruppene, er Ahrar al-Sham, som står særlig sterkt i Idlib, den eneste provinsen hvor den ikke-IS-tilknyttede væpnede opposisjonen både kontrollerer hovedstaden (byen Idlib) og størstedelen av territoriet i provinsen. Ahrar al-Sham anser demokrati som uislamsk, og mener at statens lover bør være basert på en streng salafistisk tolkning av sharia. Sjiamuslimer og alawimuslimer anser gruppa som vantrø, men har “generøst” uttalt at de som kan bevise at de ikke har deltatt i kamp for Assadregimet skal få leve videre også etter revolusjonen, men med status som

dhimmier, annenrangs vantrø borgere, på linje med kristne og andre ikke-muslimske minoriteter.

En hovedforklaring på de ekstreme islamistenes økende dominans, er at Saudi-Arabia, som har vært hovedpådriveren for væpning av opprørsgruppene har sett det som problematisk å støtte opprørsgrupper som kjemper for demokrati i et annet arabisk land. De Saudi-støttede islamistgruppene, samlet i Islamsk Front, har også hatt en sterkere motivasjon for å slåss, og dermed bedre disiplin, og har etterhvert også blitt foretrukket som mottakere av tyrkisk militærhjelp.

Ledende medier intensiverte sin kampanje for å få Vestens innbyggere til å åpne øyene for det syriske folkets lidelser, og dermed intervensere for å «få slutt på volden», altså bombe landet.

Opprøret i Syria mot Assadregimet kan altså grovt deles i tre grupper. Den sterkeste er Islamsk Stat. Nest sterkest er Jabhat Fatah al-Sham, gruppa som helt fram til slutten av juli 2016 ble kalt Nusrafronten, og som til da var formelt underlagt al-Qaida. Den tredje hovedkategorien er en myriade av grupper som i vestlig presse omtales som “de moderate opprørerne”, men hvor de største og sterkeste gruppene deler den samme ekstreme salafistiske retninga innenfor sunnimuslimsk islamisme som IS og al-Qaida står for. Politisk står Islamsk Stat likevel alene mot alle, men samarbeidet mellom “de moderate opprørerne” og Jabhat Fatah al-Sham begynte lenge før gruppa skifta navn og offisielt kuttet båndene til al-Qaida.

I Idlib har Ahrar al-Sham og Jabhat Fatah al-Sham åpent og offisielt koordinert seg i kampen mot Assadregjeringa gjennom fellesfronten Jaish al-Fatah (“seiershæren”). Også i Aleppo har Ahrar al-Sham og andre grupper i Islamsk Front koordinert sine aktiviteter med al-Qaida-krigerne gjennom et felles operasjonsrom med det megetsigende navnet Ansar al-Sharia. Nusrafronten er også i høy grad til stede i Damaskusforstedene, hvor Jaish al-Islam er den dominerende “moderate” opprørsgruppa.

USA-støttede opprørere fra Nour al-Din al-Zenki-brigaden poserer mens de skjærer hodet av en tolv år gammel palestinsk gutt.

Antitanks-missiler som strategisk boomerang

I et forsøk på å vende krigen i opprørernes favør, begynte Saudi-Arabia og Tyrkia i løpet av 2015 å levere mer avanserte våpensystemer til opprørerne enn tidligere. Det gjelder særlig håndbårne antitanks-missiler, som også er i stand til å skyte ned helikoptre og lavtgående fly. De nye våpnene, og stadig tilsig av tilreisende jihadister, trolig også innblandet med spesialsoldater fra Gulfstatene, ga opprørerne betydelig framgang på slagmarken, og sommeren 2015 rykket opprørerne for første gang fram nær områdene i Syria hvor Assadregimet har sterkest støtte, kyststripa ved Middelhavet, hvor alawimuslimene, den muslimske minoritetsgruppa som Bashar al-Assad tilhører, er i flertall.

Kyststripa ved Middelhavet er også sete for Russlands middelhavsflåte. Faren for at Assadregimet skulle kollapse, at jihadister med nære bånd til al-Qaida skal ta over styringa av Syria, og frykt for å miste den russiske middelhavsbasen, førte til at Russland valgte å svare på den intensiverte væpninga av opprørsgruppene ved å sende egne soldater og kampfly til Syria for å delta i krigen på regjeringsstyrkenes side. På den måten bidro de intensiverte våpenleveransene til opprørerne paradoksalt nok til å forrykke maktbalansen dramatisk til fordel for regjeringsstyrkene, altså en gigantisk strategisk boomerang.

USA backer ned

Som tidligere nevnt, ga IS framvekst USA med allierte en anledning til å få økt innflytelse i Irak ved at den irakiske regjeringa på grunn av dette ble presset til på nytt å søke militær støtte fra USA for å kunne slå tilbake offensiven fra jihadistene. Samtidig kunne USA og deres nye "Anti-IS-koalisjon", vise til at effektiv kamp mot IS også forutsetter angrep mot IS-kontrollerte områder i Syria. Og i tråd med den overordnede planen om regimeskifte i Syria, var USA entydig avvisende til ethvert samarbeid med den syriske regjeringa da den USA-ledete koalisjonens bombekampanje for å bekjempe Islamsk Stat i 2014, ensidig og dermed i strid med folkeretten, utvidet sitt eget mandat til også å bombe IS i Syria.

Tyrkia hadde både konklusjonen om ansvarsforholdene, og strategien for oppfølging klart til utsendelse allerede minutter etter at giftgassangrepet var et faktum

Bombetoktene mot IS var fra starten begrenset til å støtte "de moderate opprørsgruppene" i områder hvor disse var i strid med IS. Signalene var imidlertid truende i forhold til hvordan USA ville opptre om syriske regjeringsstyrker ville komme til å angripe opprørsstyrkene i de områdene som USA hadde hjulpet opprørerne til å innta fra IS, og syriske regjeringsstyrker avholdt seg da også i stor grad fra å angripe opprørerne i disse områdene. De innenfor det utenrikspolitiske etablissementet som argumenterte for å utvide bombekampanjen til støtte for opprørerne, til også å støtte dem i områder hvor de var i kamp med regjeringsstyrkene, var på offensiven.

Dette endret seg dramatisk med Russlands inntreden på kamparenaen. Ved å utplassere egne styrker, og egne luftforsvarssystemer, i Syria, har Russlands inntreden på dramatisk vis økt risikokostnadene ved en eventuell vestlig intervensjon mot Assadregimet. Russlands inntreden ble derfor naturlig nok umiddelbart fordømt av Vesten, på tross av at Russlands erklærte hensikt var å bekjempe Islamsk Stat og al-Qaida.

De mest krigsivrige innenfor det amerikanske politiske etablissementet har fortsatt å argumentere for en amerikansk intervensjon for opprørerne, mot regjeringshæren, i form av å etablere en såkalt "flyforbudssone" over opprørskontrollerte områder, det vil si at USA vil skyte ned syriske, og dermed også russiske, kampfly i denne sonen. Til

denne fløyen hører Hillary Clinton og hennes utpekte visepresidentkandidat, Tim Kaine. Barack Obama har imidlertid avvist å spille russisk rulett, i bokstavelig forstand, på denne måten, ved å gamble på at Putin da vil trekke seg tilbake. Den USA-ledede koalisjonen har fortsatt sine bombetokter mot IS på syrisk område, men kravene fra opprørerne om også å få luftstøtte i kampen mot regjeringsstyrkene, har Obama tydeligere enn før avvist som uaktuelt.

Det er grunn til å mistenke at noen av den syriske opposisjonens internasjonale støttespillere hadde flere fingre med i spillet da IS velta fram, fordi de så på etableringa av terrorstaten, som er så brutal at den har blitt kasta ut av al-Qaida, som en anledning til å legge økt press på den Iranvennlige regjeringa i Irak, og en anledning til å legitimere en lenge ønsket militær intervensjon i Syria.

Abdullah Issa 2004-2016

Blant opprørsgruppene som har inngått i det USA-ledete treningsprogrammet i Tyrkia, og som har avanserte vestligproduserte våpen, inkludert håndbårne anti-tanks-missiler, er Nour al-Din al-Zenki-bevegelsen. Problemet med ekstremisme blant “de moderate” opprørsgruppene kom hjerteskjærende fram i juli i år, da fem krigere denne gruppa utmerket seg ved å filme seg selv mens de først plager og deretter skjærer hodet av den palestinske 12-åringen Abdullah Issa med en liten kniv.

Zenki-opprørerne i videoen hevder selv at gutten var en soldat, men han er liten, tynn og blek, tydelig preget av blodsykdommen han led av, som forutsatte månedlige blodoverføringer ved et sykehus. Men mens gutten selv umulig kan ha vært en soldat, var den virkelige årsaken til det brutale barnedrapet trolig at guttens far, og mange andre menn fra den palestinske flyktningeleiren Handarat ved Aleppo, faktisk kjemper med militsgruppa Liwa al-Quds, Jerusalembrigaden, sammen med syriske regjeringsstyrker mot opprørerne.

Det faktum at de palestinske flyktningene, som nesten utelukkende er sunnimuslimer, kjemper sammen med den syriske regjeringshæren mot Vesten-støttede opprørsgrupper, illustrerer også at narrativet om at den syriske borgerkrigen er en religionskrig mellom et sjia/alawimuslimsk mindretall, og et sunnimuslimsk flertall, er usann. Opprørerne og deres internasjonale støttespillere ønsker å spre denne fortellinga, men den stemmer altså ikke med realitetene på bakken.

Kurderstøtte gir Tyrkiaproblemer

Avvisninga av mulighetene for en intervensjon mot Assadregimet, ble kombinert med en tydeligere åpning for en forhandlet politisk løsning fra USAs side, hvor kravet om at prosessen må starte med at Assad må gå, ble tonet ned. Dette har på ingen måte blitt tatt godt imot av Vestens allierte blant

de “moderate” opprørsgruppene, og USA har hatt store problemer med å finne nok rekrutter til sine treningsprogrammer for moderate opprørere. Så å si ingen av de islamistiske opprørsgruppene, som dominerer på bakken, har vært villige til å fokusere bare på å bekjempe IS, og la kampen mot Assadregimet gå over i et politisk spor.

Den eneste grupperinga som entusiastisk har tatt imot tilbudet om amerikansk luftstøtte for å bekjempe IS, er den kurdiske YPG-militsen, som har slått seg sammen med noen mindre militser, i hovedsak utgått fra det kristne arabiske og assyriske mindretallet, i Syrian Democratic Forces (SDF). Kurderne og resten av SDF har definert seg som del av den politiske opposisjonen mot Assadregimet, og har derfor kunnet få støtte fra USA, men har i liten grad kjempet militært mot regimet. Deres hovedfiende har hele tida vært IS, men også al-Qaida. Og ettersom al-Qaidas Nusrafront, nå Jabhat Fatah al-Sham, samarbeider nært med “moderate” islamistiske opprørsgrupper som har fått støtte av Vesten og Vestens allierte i regionen, har SDF også periodevis vært i kamp med disse “moderate” opprørerne. YPG har samtidig nære politiske relasjoner til PKK-geriljaen i Tyrkia, og er derfor definert som en terrororganisasjon av Tyrkia.

Samtidig som USA har gitt luftstøtte til SDF, har amerikanske og allierte offiserer fortsatt å trene og utruste “moderate” opprørsgrupper fra deres baser i Tyrkia og Jordan. Tyrkia har på sin side

rettet artilleriild over grensa mot YPG i situasjoner hvor YPG har vært i strid med de al-Qaida-allierte, USA-trente og Tyrkia-støttede “moderate” islamistiske opprørsgruppene. De siste månedene har vi altså hatt en situasjon hvor NATO-landet Tyrkia bomber væpna grupper som NATO-landet USA har gitt luftstøtte til, samtidig som USA trener grupper i Tyrkia som sloss mot de samme gruppene som USA gir luftstøtte til.

Mens de tidligste opprørsgruppene i Syria på papiret hadde demokrati som sitt politiske mål, har motstanden fra 2012 og framover i stadig større grad blitt overtatt av ulike ekstreme islamistiske grupper

Russlands president Putin og Tyrkias president Erdogan i Moskva kort tid etter kuppforsøket i Tyrkia. Foto Kremlin.ru

Erdogan resignerer – og møtes av kuppforsøk

Tyrkia har spilt en eiendommelig rolle i den syriske konflikten. Før opprøret slo ut i full blomst, var president Erdogan en dissenter i NATO-konsensusen, som støtta palestinerne mot Israel, og som var en brobygger både mot Iran og Russland, og med et etterhvert godt arbeidsforhold til Assadregimet i Syria. Men en stund etter at borgerkrigen i Syria starta, med klare signaler fra USA, da under Clinton, om at opprørerne skulle støttes og Assad beseires, bestemte Erdogan seg for at opprørerne ville seire, og at han derfor burde satse på å støtte dem, for å være på «the winning team», for å opprettholde Tyrkias innflytelse i Syria, noe som er særdeles maktpåliggende, både defensivt, i forhold til PKK-opprøret, og offensivt, i forhold til Tyrkias ambisjoner om økonomisk og politisk lederskap i det gamle osmanske området. Fram til da hadde Tyrkia relativt gode relasjoner med Bashar al-Assads regime.

Etter at det strategiske skiftet var foretatt, har Tyrkia under Erdogan, sammen med Saudi-Arabia, vært den mest ihuga pådriveren for regimeskifte. Erdogan har blant annet lenge krevd opprettelse av en flyforbudssone, og var som tidligere nevnt, påfallende raskt ute med å konkludere med at Assadregimet sto bak giftgassangrepet i 2013. Seymour Hersh hevder at det var tyrkisk etterretning, i samarbeid med Nusrafronten, som orkestrerte angrepet, som en falsk flagg-operasjon for å legitimere den nødvendige intervensjonen. Erdogan har også krevd at kampen mot IS må utvides til å ta ut Assadregimet, som «årsak til ondets framvekst». Da Russland gikk inn høsten 2015, forsøkte Tyrkia seg med en enda høyere spill, og skøyt ned et russisk fly i det flyet bombet områder ved grensa mot Tyrkia som var kontrollert av etnisk tyrkiske islamistiske opprørere, med nære bånd til Tyrkia. Det er trolig at Erdogan på den måten håpet å trekke inn NATO i en konflikt med Russ-

land, og trappe opp konflikten til et så høyt nivå at russerne skulle få kalde føtter og trekke seg ut.

Men igjen, dette skjedde ikke. På tross av offisielle uttalelser til støtte for Tyrkia, og Tyrkias offisielle forklaring om at det russiske flyet hadde krysset tyrkisk luftrom før det ble skutt ned (det gikk ned fire kilometer inne på syrisk område), har det vært tydelig at denne opptrappinga var noe Obama spesielt satte svært liten pris på, og han har trolig gjort det klart for Erdogan at dersom han engasjerer seg i nye provokasjoner mot Russland, gjelder ikke artikkel fem i NATO-pakten om kollektivt forsvar, for den dekker ikke støtte til et NATO-land som har angrepet først. Tyrkia har likevel fortsatt støtte opprørerne offensivt, og har trolig håpet på at stemninga skal snu i USA, ved at Hillary Clinton eller en tradisjonell haukete republikaner, av typen Marco Rubio, vinner presidentvalget til høsten. Det ville kunne føre til at den påkrevde bombinga av Syria, under dekke av å skulle beskytte sivile ved innføring av en flyforbudssone nær den tyrkiske grensa, kan bli gjennomført, og endre spillet.

Valget av Trump, som vil være venn med Putin, til republikansk kandidat, og intensivert amerikansk støtte til de PKK-allierte PYD-kurderne i Syria, som del av kampen mot IS, har trolig fått Erdogan til å tvile, og til å sende ut signaler om mulig tilnærming til Russland i juni i år. Med Brexit forsvant alt håp om at de europeiske gamle kolonimaktene Frankrike og Storbritannia vil kunne spille en lederrolle for å sørge for intervensjon i Syria, på samme måte som de gjorde i Libya, hvor Obama etter eget utsagn var delvis uvillig passasjer på ferden. Cameron ble skjøvet ut, og inn kom konservative politikere med et helt annet fokus, inkludert antiintervensjonister som den nye Brexit-ministeren David Davis, og Boris Johnson, som i Brexit-valgkampen beskrev Ukrainakrisa som et utslag av EUs ikke akkurat fredsprosjekt-aktige felles utenrikspolitikk. Storbritannia og Frankrike vil i årene framover ikke kunne samarbeide særlig bra, fordi det er viktigere for Frankrike og andre ledende EU-land å vise at EU-utmeldelse ikke kan gå greit og smertefritt, enn å holde en samla vestlig front i konfliktsoner som Ukraina og Syria. Det er liten tvil om at «remain»-tilhengerne i valgkampen hadde rett i sin påstand om at Putin håpet på Brexit, og at Brexit har styrka Russlands posisjon betraktelig.

En hovedforklaring på de ekstreme islamistenes økende dominans, er at Saudi-Arabia har sett det som problematisk å støtte opprørsgrupper som kjemper for demokrati i et annet arabisk land

Dette kan ha fått Erdogan til å innse, seint, men likevel, at han er nødt til å skifte hest på nytt om han skal være med på vinnerlaget. Det er mulig at han nylig har tenkt at det er Russland og Assad som vil seire i Syria, ikke Saudi-Arabia, Israel, CIA og al-Qaida, slik han tidligere hadde kalkulert. Ved å snu i tide, har Erdogan et troverdig håp om at Russland, som også er pressa på sin side, vil akseptere at spist er spist, og skutt ned er skutt ned, oppheve sanksjonene som ble innført i etterkant av nedskytinga av det russiske jagerflyet, og gjenoppta den gjensidig nyttige samhandelen med Tyrkia, og, viktigst, sørge for at PYD-PKK ikke blir en del av seiersalliansen.

Russland har i månedene etter nyttår periodevis støttet PYD aktivt i kamper mot tyrkisk-støttede opprørere, i situasjoner

"Det å få slutt på Assadregimet vil kutte Hizbollahs livslinje til Iran, eliminere en lenge eksisterende trussel mot Israel, styrke Libanons suverenitet og uavhengighet, og påføre det iranske regimet et strategisk nederlag. Det vil være en geopolitisk suksess av øverste klasse. Mer enn alle sterke moralske og humanitære grunner, er dette årsaken til at Assad ikke må tillates å lykkes og forbli ved makta: Vi har en klar nasjonal sikkerhetsinteresse i hans nederlag."

**- John McCain
lederen for det amerikanske
senatets utenrikskomité**

hvor kurderne ikke kunne få støtte av USA, slik de får i kampen mot IS. Men for Russland, som er ihuget tilhenger av statenes territorielle integritet, og ihuget motstander av separatisme, er kurderstøtten rent taktisk, og kan med letthet ofres. Med seier for Assad, blir det vanskelig å se for seg at Tyrkia kan oppnå noen av sine offensive ambisjoner på mellomlang sikt, men den defensive ambisjonen om å hindre at PKK-allierte kurdere får styre grenseområdene mot Tyrkia, kan Erdogan ha skjönt at er lettere nå å oppnå i allianse med Russland enn med USA.

Gitt at det første skiftet under Erdogan var et raskt og fullstendig linjeskifte, fra å samarbeide med Assad til å gå full fart inn for å styrte han militært, kan mange ha hatt grunn til å grunn til å frykte at neste linjeskifte, tydeliggjort ved at et russisk charterfly landet i Tyrkia for første gang siden november i første del av juli, ville kunne bli like totalt. Det ville i så fall være en helt enorm strategisk katastrofe for USA, Israel og Saudi-Arabia, som alle har nære og gode kontakter inn i den tyrkiske offiserstabten. Det er ikke grunnlag for å si noe sikkert, men dette er en mulig forklaring på det mislykkede militærkuppet som ble forsøkt gjennomført i Tyrkia i juli.

Resultatet av kuppet har i alle fall vært at forholdet mellom Tyrkia og Vesten har blitt betraktelig forverret, mens forholdet til Russland og særlig Iran har blitt forbedret. At forholdet til Iran ble bedret, kan ha sammenheng med at Iran gikk ut og fordømte kuppet på et tidspunkt hvor det enda ikke var avklart hvordan det ville ende, mens reaksjonene fra Tyrkias NATO-allierte på det tidspunktet var avventende og helt uten noen entydig fordømmelse av kuppemakerne. I hvilken grad oppmykningen mot Russland og Iran har fått konkrete konsekvenser for Tyrkias fram til nå sterke og omfattende støtte til Ahrar al-Sham og andre opprørsgrupper i Syria, er for tidlig å si nå.

Norske "instruktører" i kamp

Nord i Syria, ved grensa mot Tyrkia, har Vestens strategi altså degenerert fra å være retorisk selvmotsigende til å havne i total moralsk og politisk kollaps, og samtidig bli militært selvnedkjempende. Fronten ved grensa mot Jordan i Sør, er foreløpig mer ukomplisert. I Jordan har USA en stund drevet et treningsprogram for "moderate" opprørere under langt strammere politisk kontroll enn hva tilfellet har vært med opprørsgruppene som opererer fra Tyrkia. Denne gruppa blir kalt den Nye Syriske Hæren, og er formelt del av Den frie Syriske Hæren, som er underlagt Den syriske Nasjonalkoalisjonen av Opposisjonelle og revolusjonære krefter, som Norge siden desember 2012, har anerkjent som «den legitime representant for det

syriske folket».

Gruppa ble formelt organisert så seint som i desember 2015, og i april igangsatte den en offensiv mot IS-kontrollert område i ørkensonen langs grensa mot Jordan og Irak. Til forskjell fra andre opprørsgrupper, som har en selvstendig organisasjon med egne kommandanter, framstår det som at Den nye syriske Hæren er under direkte kommando av deres amerikansk, britiske, franske og andre allierte "instruktører". Det er i denne konteksten norske soldater nå også opererer. De 60 spesialsoldatene som Stortinget ga klarsignal til å sende, er nå på plass i Jordan. De har også fullmakt til å følge sine elever med inn i Syria, i likhet med hva vi vet allerede er tilfellet med andre allierte "instruktører".

Foreløpig har Den nye syriske Hæren holdt seg til å rykke fram mot Islamsk Stat, men det faktum at alle andre grupper i Den frie Syriske Hæren har kjempet mot regjeringsstyrkene, i allianse med større og sterkere jihadistiske grupper, inkludert al-Qaida, gjør at verken Syria eller Russland stoler på de langsiktige intensjonene med oppdraget. Syria har derfor fordømt Norges deltakelse i treningsprogrammet, og Russland har ved en anledning bombet en avdeling fra NSH nær den jordanske grensa. Spørsmålet er hva som vil skje om norske eller andre vestlige "instruktører" også blir truffet av russiske bomber.

Selv om det for øyeblikket ser mørkt ut for opprørerne og regimeskiftestrategien, er det vanskelig å se treninga av Syriske opprørere tilknyttet Den frie Syriske Hæren som noe ledd i en annen strategi enn den som ble formalisert da Norge i 2012 vedtok å delegitimere Syrias FN-ankjente regjering, ved å anerkjenne Nasjonalkoalisjonen som den legitime representanten for Syrias folk. Hadde IS-bekjempelse nå vært den eneste reelle prioriteten, ville det å bruke alle krefter på å støtte den folkerettslig anerkjente irakiske regjeringa på sin side av grensa, om det ikke er mulig å støtte Assadregjeringa i Syria, være den logiske oppfølginga. Det å insistere på å drive trening av opprørere i Jordan, på tvers av folkeretten, og til protester fra Syria og Russland, peker entydig mot at Norge nå har tatt en mer aktiv rolle i regimeendringsstrategien, selv om denne foreløpig er lagt på is i møte med russisk motstand og strategiske motsetninger. Strategien kan imidlertid komme tilbake på agendaen for fullt når Obama trer av i januar. For Hillary Clinton er favoritt til å vinne, både blant bookmakerne, og blant norske politikere.

Dødstala i Syria: Kva seier egentleg tala?

AV ALEX RAY

Kva ligg dødstala i Syria på no? 400 000? Mindre? Meir? Medan aforismen «Ein død er ein tragedie, ein million dødsfall er statistikk», har vorte tillagt mange, er det sannsynleg at ingen forventa den omvendte nytta av dette konseptet for å skape forteljingar i tidsalderen for humanitære intervensjonar. Statistikk har no vorte våpen i seg sjøl. Reine tall er tvitydige; som journalisten Sharmine Narwani skriv, «Han fortel oss ikkje kven som drep og kven som dør. Og denne informasjonen tel – Den globale politiske responsen på ein ordentleg borgarkrig er annleis enn han vil vera til eit folkemord utført av ein nådelaus autoritet.»

Da det amerikanske Rådet for internasjonale relasjonar (CFR) slapp sin åttande gjennomgang av dei syriske dødstala midtvegs i 2015 var dette forvirrande biletet teikna: 230 000 dødsfall i alt, mellom 150 000 og 160 000 «opposisjonstap», ytterlegare 98 000 «andre» sivile dødsfall, og presist nok 19 476 «regime»-dødsfall – eit aktuelt minimum på 266 476.

Som dømet her viser, er det store problem med dei syriske statistikkane. Som Washington Post rapporterte tidlegare i 2016: «På nokre måtar er detaljane viktigare enn det store bilete i dødsfalla, men igjen, detaljane er tvitydige».

Medan dødstala frå konflikthar aldri er heilt presise, så er Rådet for internasjonale relasjonar sine tal knapt truverdige. Dei referer til tre opposisjonsvenlege kjelder – Syrian Observatory for Human Rights (SOHR), The Violation Documentation Center in Syria (VDC), og «The Syrian

Revolution Martyr Database (SRMD) – som rapporterer særskilt forskjellige tall for alle kategoriar. Skilnadane kan rett nok skyldast problema med å samle informasjon, men likevel kan både VDC og SRMD, som oftast vert sitert av CFR, tilby både presise detaljar kring sted og «dødsårsak». Du kan søke i VDC sine databasar og velje mellom «Field execution», «Kidnapping execution» og «Kidnapping-Torture-Execution», i tillegg til fleire andre. Så kva skyldast det, gode detaljar eller fråvær av det?

Når ein søker gjennom desse gode detaljane, finn ein overraskingar som saka til Akram Naif Daou, ein druser frå Suweida, drepn i Damascus-forstaden Harasta av «regime» bombardering den første januar 1970. Daou er ein av fleire syrare som er lista drepne i 1970 – 41 år før konflikten starta. Ein kan også merke seg kategoriene «Revolution's Martyrs» og «Regime Fatalities» - merkelappar som knapt kan seiast å vera upartiske. SRMD har på sine nettstader som overskrift eit sitat frå koranen, som hyllar martyrar i Guds teneste (Sure Al-Imran 169-170). Vidare er det statistiske avvik i alle rapportane. Til døme heiter den 9. Juni 2015-SOHR-rapporten – som informerte CFR, «320 000 menneske drepne sia starten på Den syriske revolusjonen». Rapporten startar «Det Syriske Observatoriet for Menneskerettar har dokumentert dødsfall for 230 618 personar sia 18.03.2011, når den første martyren blei drepn i Daraa, til 08.06.2015.»

Eit gap på 90 000? Ingressen til rapporten forklarar at SOHR «estimerer at

det ekte talet på ikkje-syriske dødsfall frå IS, al-Nusra, islamistiske faksjonar, Jund Al-Aqsa-bataljonen, Junoud al-Sham, al-Katiba al Khadra, Jund al-Sham, opprørsbataljonar, alminnelege tropper og regimevennlege militsar, til å vera om lag 90 000...»

Dette sitatet ser ut til å skilje mellom utanlandske og syriske dødsfall. Men det er umogleg høge tal. I 2015 estimerte Det Internasjonale Senteret for Studiar av Radikalisering og Politisk vald at det i Syria og Irak til saman var om lag 20 000 framandkrigarar – kor berre 5-10 % hadde døydd.

Vidare detaljar i rapporten tydar på ein vegring frå å rapportere dødsfall utanfor den flyktige «Frie syriske armé», mest interessant: «Han inkluderer ikkje meir enn 7000 ordinære soldatar og regimevennlege militante og berre om lag 2000 «regimevennlege» fanga av IS, islamske kjempaparar, Al-Nusra, og islamistiske bataljonar i gang med å «gjere opp med regimet» og «15000 krigarar frå kurdiske YPG, IS, Al-Nusra og opprørstroppar som vart kidnappa i trefningar mellom dei nemnte partar... [eller] 4000 kidnappa frå dei sivile og krigarane i IS-fengsel frå Shaitaat-stammen som vart kidnappa av IS i Deir Ezzor»: Shaitat-stammen er sunniar som kjempar for Den syriske regjeringa. Partisk metodebruk og klassifisering er tydeleg hos VDC også. Eit søk etter totale «regimetap» den tredje mai 2016 gir oss tal på 20 989 daude, i kontrast til SOHRs 2015-figur på om lag 85 000. Blant disse «regimetapa» finn du til døme Samera Hamdan og Nesren Mouahammed – begge

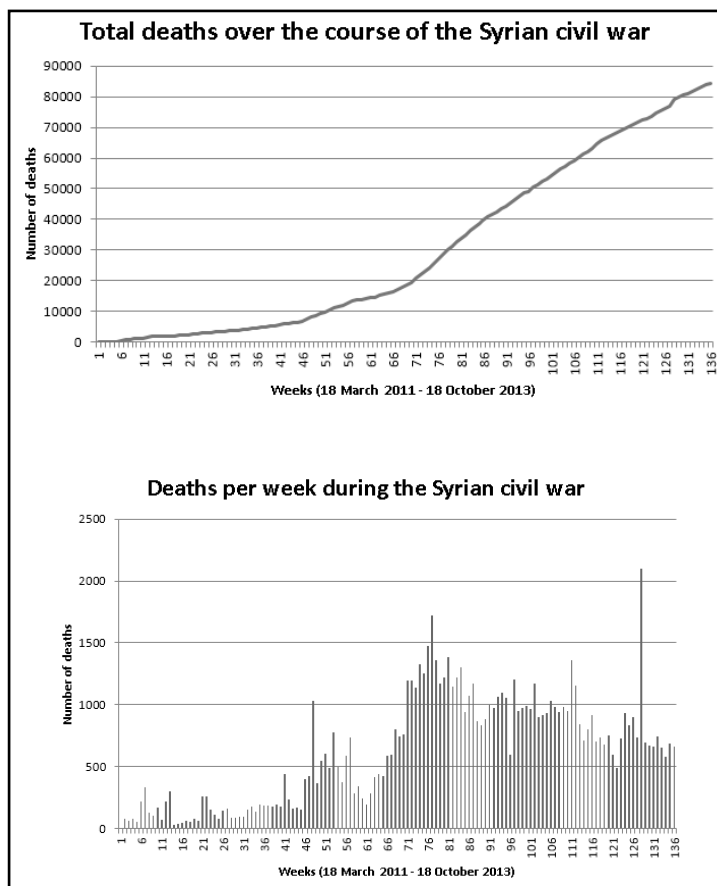
“Det er lite informasjon å finne om kven som faktisk styrer og betaler for kjeldene vestlege forteljingar er basert på. Dei hevdar alle å vera uavhengige, ikkje-profitbaserte, ikkje-regjeringseide organisasjonar, men vi bør framleis vera kritiske til dei.»

rekna som sivile, vaksne kvinner, Deir Ez-Zor – og Hamzeh Muhmoud Habo, spesifikt beskrive som sivil, barn, mannleg. Likevel er alle tre klassifisert som «regjeringshæren».

Slike tvilsame kjelder (SOHR vil ikkje eingong utgreie kva for metodar dei nyttar), gjorde at FN gav opp å rapportere dødstala i 2014 «.. som følge av usikkerheit om truverdet til informasjonen dei presenterte». I 2012 kritiserte den einslege eigaren av SOHR, Rami Abdulrahman, dei andre grupperingane både på bakken og på kommunikasjonssida med FN for å komme med partisk statistikk.

Statistikkane sår tvil om forteljinga om at den syriske regjeringa berre er ein valdsutøvar, og ikkje også eit hovudoffer. SOHR sine egne data har vist heile tida at om lag ein tredjedel av dødstala er regimevennlege styrkar, til og med om ein utelet dei som vert teke til fange av islamistiske bandar. Dette stemmer med undersøkingar som viser at regimestyrkar lei store tap gjennom krigen, heilt tilbake til 2011. Robert Fisk og andre har stilt spørsmål ved tall og forteljingar kor «sivile som blir 'krigarar' ender opp i sivile listar over dødstal, mens menn og kvinner drepne av 'dei gode' ikkje kjem på listar i det heile». Ein tidlegare amerikansk diplomat som har tenestegjort tre år i Damaskus stilte dette spørsmålet i krigens første år: «Eg har seriøse problem med alt pratet om militær innblanding i Syria. Alle, spesielt media, ser ut til å basere seg eine og aleine på anti-regjeringsaktivistar for informasjonen deira. Korleis veit vi at 260 menneske vart drepne i Homs i går? Det talet ser ut til å berre vere basert på utsegn frå anti-regime-figurar, og eg tviler verkeleg på truverdet deira.»

Denne mistanken er utleia av reine tal. Korfor er det i alle av opposisjonen sine sivile døds meldingar grovt sett ein 9:1 rate med menn til kvinner? I 2012 viste analysefirmaet FN brukte at «7,5 % av dei rapporterte daude er kvinner, ...[og] det største segmentet av de 30 % som har alderen deira inkluderte, er mellom 20 og 30 år, som dermed inngår i det som klassifiserast som «menn i kampdyktig alder». Abdulrahman i SOHR innrømme i 2012: «Eg har tusenvis av opprørarar i dei sivile listene. Eg har putta alle ikkje-medløparane på lista... Det er ikkje enkelt å telje opprørarane fordi ingen på bakken seier 'dette er ein opprørar'. Alle skjuler det.» I eit anna intervju

Basert på data fra Det syriske nasjonlrådet (Wikipedia)

«Oppblussinga av kamphandlingar i Aleppo i April førte til fleire hundre sivile dødsfall, men vestlege mediar starta først å rapportere og kritisere etter at den syriske regjeringshæren tilsynelatande responderte etter ei uke av opprørsbombardering mot Aleppos vestlege delar.»

bekrefta han synet om at «dei fleste av dei falne i Syria er krigarar, ikkje sivile».

Den arabiske liga sin misjon til Syria i 2012 erklærte også «at mange grupperingar feilaktig rapporterer at eksplosjonar eller vald hadde forkomme fleire stadar... [i tillegg] overdreiv media karakteren til hendingane, og talet på personar drepne i trefningar og demonstrasjonar i enkelte byar».

Der vi kan forklare ubalansen mellom mannlege og kvinnelege dødsfall med flyktningstraumane frå kampområdene, påpeker Sharminé Narwani at dette «forsterkar regimet sine påstandar... det får sivile til å rømme stadar før det sett i gang militære operasjonar mot opprørarar, enten frå lufta eller bakken.» Enda meir tapt i tala er spørsmålet om kor mange av opposisjonen som er drepne av innbyrdes kampar, og ikkje av regimet.

Det er lite informasjon å finne om kven som faktisk styrer og betaler for kjeldene vestlege forteljingar er basert på. Dei hevdar alle å vera uavhengige, ikkje-profitbaserte, ikkje-regjeringsseide organisasjonar, men vi bør framleis vera kritiske til dei. The Guardian rapporterte nyleg at britiske «regjeringsentreprenørar styrer eit pressekontor for opposisjonskrigarar men skjuler Storbritannia si rolle i det heile».

«Uavhengige» organisasjonar i Syria – slik som dei «Hvite hjelmane» eller «Syrias sivile Forsvar» (SCD) – har alle vist seg å vera verken syrisk-leia, eller uavhengige. SCD vart etablert av tidlegare britiske utanriks- og samvelde-kontor og militær-

etterretnings-ansvarlege James Le Mesurier.

I retningslinjene deira – etablert etter at folk frå SCD blei filma mens dei deltok i ei avretting i regi av Jabhat al-Nusra, lyder slik: «For å trygge vårt sjølvstende, forsøker vi å ikkje basere oss berre på ein økonomisk bidragsyter». Til dags dato har SCD fått 23 millionar dollar frå den amerikanske regjeringa. På nettsidene deira hevdar dei attpåtil å vera nøytrale, men tar likevel til orde for utanlandsk intervensjon i Syria.

Vestlege leiarar, avisredaksjonar, og sjølv nokre akademikarar har fortsatt å argumentere for at Den syriske regjeringa er ansvarleg for «det store fleirtal», om ikkje alle, dødsfalla i konflikten. Dette kan ganske enkelt ikkje provast. Sjølv SOHR rapporterte at «I fjor, ifølgje observatoriet, døde fleire regimestyrkar (17 600) enn sivile (13 000).»

Emile Hokayem – seniorstipendiat på International Institute for Strategic Studies i London – er ein akademikar som innrømmer at problemet med statistikane er problematiske for den vestlege regimeskifte-forteljninga. Likevel insistere han på å oversjå det, og seier «Eg kan forstå kontroversen rundt tala, men det kan ikkje distrahere oss for det store bildet». Oppblussinga av kamphandlingar i Aleppo i april førte til fleire hundre sivile dødsfall, men vestlege media starta først å rapportere og kritisere etter at den syriske regjeringshæren tilsynelatande responderte etter ei uke av opprørsbombardering mot dei vestlege delane av Aleppo. SOHR

kunne rapportere «fleire enn 220 sivile drepne i Aleppo mellom 22. og 29. april, inkludert 134 i opprørarkontrollerte områder og 84 i regjeringskontrollerte distrikt.»

Den 30. april tweeta Edward Dark, et pseudonym for ein syrisk sivil i Aleppo som er kritisk til alle sider – i eit angrep på fråværet av rapportering av opprørsangrep på sivile: «Slik saka har vore sia begynninga av Syria-konflikten, viser berre media ei side. Ingen beskriving av massakrane opprørarane utfører i vest-Aleppo. Det er ikkje al Qaeda Al-Nusra som utførar krigsbrottsverk når dei bombarderer byen, men tvert om Den Frie Syriske Armé divisjon 16, samt Sultan Murad, alle støtta av vesten».

Dark legg til «Graden av denne einsidige rapporteringa frå Aleppo er verkeleg hårreisande. Symbolsk for heile konflikten i Syria. Du må vera kritisk til alt du er vorte fortalt.»

Historia om dei syriske dødstala og korleis dei vert brukt er nok eit eksempel på Ed Herman sine «verdige og uverdige» offer. Dei verdige er dei som er drepne av folk vesten ikkje liker. Resten passar ikkje den aksepterte forteljninga og vert derfor ignorert. Men folk på bakken vil hugse detaljane og brutaliseringa frå alle sider, lenge etter at vi i vesten har gløymt dei.

Omsett frå Counterpunch av Ivar Espås Vangen.

En krise med mange årsaker

AV EVEN SANDVIK UNDERLID

STIPENDIAT I LATINAMERIKA-STUDIER

Det er krise i Venezuela og presidentene Hugo Chávez (1999-2013) og Nicolás Maduro (2013-) får skylden. Men er virkelig de andre forklaringene bare regjeringspropaganda?

Ved en nylig pressekonferanse viste Nicolás Maduro til en undersøkelse av 1.315 nyhetsoppslag om Venezuela i aviser fra Bogotá, Miami og Madrid. 97 % av oppslagene viste seg å være negativt ladet.

Jeg har ikke klart å finne undersøkelsen, så jeg kan ikke gå god for tallene. Men at bildet av Venezuela i vestlige medier er svært negativt, er det liten tvil om. En kunne si at nyhetsdekningen bare reflekterer den kritiske situasjonen i landet akkurat nå.

Men saken er den at dekningen også var nokså ensidig negativ under store deler av 2000-tallet, selv mens landet opplevde en økonomisk boom, stor støtte til regjeringen, flere venezuelanere ble involvert i politikk og meningsmangfoldet i media vokste betraktelig (selv om vestlige medier anklaget Venezuela for angrep på ytringsfriheten).

Den gang skrev jeg om hvordan norske medier ikke nølte med å omtale de ti første årene under chavismen som bortkastede, selv om en hadde halvert den generelle fattigdommen og redusert ekstrem fattigdom til en tredel. Om våre mediers ukritiske gjengivelse av falske påstander som at Chávez skulle ha nektet en visesanger å synge i landet, at han hadde forbudt The Simpsons ("Ti år med endring – Venezuela bak medietåken", Vagant, 25.5.2009).

Det føles som en evighet siden. Og de siste årene har det virkelig gått bratt nedover med Venezuela. Med rette rapporterer media om inflasjonen, om skyhøye drapstall, at det for mange venezuelanere har blitt vanskelig å få nok mat på bordet. Men de slipper fortsatt påfallende ofte unna med sensasjonalistiske og feilaktige påstander, som at en hamburger i Venezuela koster 150 dollar. I en situasjon hvor en har politisk vold som går i begge retninger, blir skylden nesten alltid lagt på chavismen. Og selv om krisen er en realitet, finnes rester av revolusjonens seire som sjelden blir nevnt: Hvor ofte minner media oss på at det er 2,4 millioner venezuelanere som nå tar høyere utdanning, tre ganger flere enn i 1999?

Hvorfor nedturen?

En del kan tilskrives de nedarvede, strukturelle problemene. Oljeøkonomien har som andre steder stimulert til import fremfor egen produksjon, og landet er sårbart for skifter i oljeprisen. Mens jeg i 2009 optimistisk skrev om forsøkene på å diversifisere økonomien og å legge bak seg oljeavhengigheten, er det bare å erkjenne at Venezuela så langt ikke har lyktes i dette. Avhengigheten har snarere blitt større.

Dermed har fallet i oljeprisene de siste par årene rammet landet hardt. Et symptom på dette er inflasjonen. Bloomberg skrev i januar at inflasjonen i år kan bli på nærmere 200 %, IMF spådde 700 %.

Uansett hvem som har mest rett: Chavismens politiske feil har bidratt kraftig til situasjonen. Men det ville også være feil å si at problemet er av ny dato. I 1996 nådde inflasjonen 103 % under president Rafael Caldera, og han var ingen chavista. Og når sant skal sies har også andre oljeproduserende nasjoner merket fallet i oljeprisene de siste par årene.

Nedturen i Venezuela er større enn i disse landene, og det er ikke mindre sant at den begynte før oljeprisene falt. Ukritisk bruk av subsidier på varer har ført til storstilt smugling ut av landet. Folk kjøper billige varer i Venezuela og selger i nabolandene. En har et vekslingsystem for valuta som stimulerer til import heller enn produksjon, og som nærmest inviterer til korrupsjon. Generøse eksportavtaler med et tyvetalls andre land, inngått da oljeprisene var høye, legger ytterligere press på økonomien.

Jeg tror likevel at det blir feil å tilskrive dette man-

gel på elementær kunnskap om økonomi, eller skruppelløshet. Chávez hadde en forestilling om at oljeprisen skulle holde seg på et høyt nivå, som har vist seg urealistisk, men som var delt av mange andre. Han var en risk taker, som ville skaffe seg politisk handlingsrom. Skal en fjerne fattigdommen, gjennomføre en sosialistisk revolusjon og samle Latin-Amerika er en avhengig av bred folkelig støtte, og da kan det være fristende å ty til en "populistisk" økonomisk politikk. Nedturen i

Oljeøkonomien har som andre steder stimulert til import fremfor egen produksjon, og landet er sårbart for skifter i oljeprisen

Leger fra det cubansk-venezuelanske samarbeidsprosjektet Misión Barrio Adentro gir gratis helsehjelp til fattige veneuelanere.

Foto: Misionessociales

råvareprisene sammenfalt omtrent med Chávez' død og hans etterfølger Maduro har ikke hatt tilstrekkelig handlingsrom og / eller handlingskraft til å innføre upopulære men nødvendige tiltak.

Venezuela har oppnådd mange fremskritt de siste sytten årene. I tillegg til årevis med dramatisk nedgang i fattigdom og inkludering av tidligere utstøtte befolkningsgrupper, markerte Venezuela seg som pådriver for regional integrasjon. Oljediplomatiet, eller den internasjonale solidariteten om en vil, gav andre land mulighet til å frigjøre seg fra nordamerikansk hegemoni. Venezuela og Cuba var viktige pådrivere bak opprettelsen av den regionale alliansen ALBA, som fremmet verdier som komplementaritet og solidaritet fremfor frihandel, og senere CELAC, et forum for mellomstatlig dialog hvor 33 stater ble med, en utfordrer til den USA-dominerte Organisasjonen av amerikanske stater.

Selv om latinamerikansk venstreside de siste månedene har støtt på en rekke tilbakeslag, skyldes ikke disse noe dramatisk stemningsskifte i regionens befolkning, og det skal godt gjøres å skru tilbake

integrasjonsprosessene fullstendig. Skulle regjeringen falle i Venezuela, vil disse imidlertid få nok et kraftig skudd for baugen. Men det er også mulig med et annet utfall, og akkurat nå leder venstrekandidater på noen målinger foran valgene i Brasil og Mexico i 2018, selv om en skal ta disse med en klype salt når det er så lenge igjen.

Men for å vende tilbake til det innenrikspolitiske. Trass i nye velferdsordninger og deltakende demokrati, er Venezuela fortsatt et kapitalistisk land.

Venezuela har nasjonalisert 1.200 private selskaper og er praktisk talt i krig med deler av det private næringsliv, men det er fortsatt privat sektor som kontrollerer mesteparten av produksjonen

har det vært i snitt rundt ett valg per år i Venezuela. Jeg har selv bejublet dette som tegn på et levende demokrati. Men det at en hele tiden befant seg i valgkamp gjorde det politisk umulig for myndighe-

tene å ta upopulære beslutninger, og som så mange andre politikere falt ofte Chávez for fristelsen til å bruke ekstra penger for valgene.

Uten så hyppige valg kunne det ha vært politisk lettere å få til en mer helhetlig utviklingsstrategi, og å legge til side penger til en vanskelig situasjon.

Verken nedarvede problemer eller chavismens feil er imidlertid tilstrekkelige til å forklare krisen Venezuela nå står overfor. Kanskje kan vi samle de viktigste av de resterende årsakene under den litt brede kategorien "overgangsproblemer", som omfatter både bevisst organisert motstand fra krefter som motsetter seg revolusjonen og vansker som oppstår som følge av at gamle og nye strukturer, holdninger osv. havner i konflikt med hverandre.

Når en utfordrer mektige økonomiske interesser, vil disse søke å forsvare seg, som i Chile frem mot kuppet i 1973. Regjeringssvennlige medier i Venezuela kan stadig fortelle om hvordan storselskaper gemmer bort matvarer foran valg, om hvordan en har arrestert folk som har forsøkt å sabotere strømmettet, osv. Her er det likevel vanskelig å vite hva som er reelt og hva som er propaganda, og hva som er omfanget av dette fenomenet. Jeg har ikke de faglige forutsetninger til å ta stilling til påstandene deres om manipulering av Venezuelas kredittrating, som skal ha gjort at landet må betale 35 % renter for sine lån, selv om de så langt har gjort spådommer om statskonkurs til skamme ved å punktlig betale sin internasjonale gjeld, trass i årevis med medieoppslag om at de ikke vil klare det.

At USA har innført sanksjoner mot Venezuela skader selvsagt landets økonomi. Sanksjonene kan på overflaten fremstå som symbolske, men når de kommer fra et land som fortsatt har stor militær, politisk, økonomisk og kulturell makt, sender de like fullt et signal til investorer og stater om å holde seg unna. Og USA har også sanksjoner mot Russland og en blokade

Venezuelas president Maduro foran portrettet av Hugo Chavez.
Foto:anticapitalistes.net

mot Cuba. Disse er av betydning for Venezuela fordi: A) Russland, en rival av USA som har realpolitiske interesser knyttet til et stabilt Venezuela, ikke kan komme landet til unnsetning i den grad det ellers ville ha kunnet og B) Venezuela må hjelpe Cuba med å holde hodet over vannet, for å sikre stabiliteten til sin nærmest allierte (selv om Cuba har sendt titusener i leger som motytelse).

Og så har USA støttet hundrevis av ikke-statlige organisasjoner (NGOer) i Venezuela. Den voldsomme aktiviteten sammenliknet med andre land har ført til et veldig fokus på (reelle og ikke reelle) menneskerettighetsbrudd under Chávez og Maduro sammenliknet med de som finner sted i naboland, noe som igjen danner grunnlaget for feilaktige vurderinger i vestlig opinion og blant vestlige politikere. Andre av disse NGOene har som formål å igangsette protester, drive valgkamp, og skape splittelser blant chavismens støttespillere.

Kritikk og selvkritikk

Så har en medias rolle. Ikke bare mediemoguler i Venezuela, men også i nabolandene har interesse i å svekke den boliviariske prosessen, da ikke bare Venezuela men også land som Bolivia og Ecuador truer med å redusere disse storselskaperes makt med ny medielovgivning. Et samarbeidsorgan som Latin American Newspaper Association, med en rekke av

de toneangivende avisene i Latin-Amerika og Spania på medlemslisten, legger til rette for gjenbruk av nyhetsmateriale. Det er forståelig, for journalistikk koster penger. Men det gjør at noen få journalister med en klart negativ holdning til venezuelanske myndighetene får anledning til langt på vei å legge premissene for debatten om Venezuela. Mye av dette stoffet har en tendens til å fremstille landet som på randen av konkurs og ekstremt repressivt. Denne dekningen påvirker selvsagt Venezuelas internasjonale relasjoner, handel, turisme, osv., og gjør samtidig at venezuelanske myndigheter ikke uten et snev av sannhet kan si at de er ofre for en negativ mediekampanje.

I lys av motarbeidelsen, som begynte før kuppforsøket i 2002, har venezuelanske myndigheter utviklet en beleiringsmentalitet. Fristelsen blir stor til å dekke over problemer som korrupsjon, for å unngå å skape splittelser i den politiske eliten, for en sentral del av motstanderens strategi er nettopp å splitte chavismen og gjøre det mulig for opposisjonen å vinne makten. Det ytre presset gjør det også lett å legge skylden på en ytre fiende. En får slik fort en kultur for manglende selvkritikk, som kan være svært farlig for samfunnet.

Syttén år med propaganda om at Venezuela er et diktatur gjør ikke landet til dette

Men kanskje viktigere enn de så langt nevnte "overgangsproblemene" er det at en i denne transisjonsfasen fra en samfunnsordning til en annen har en rekke inkompatible strukturer og holdninger som eksisterer side om side mot hverandre, og virker gjensidig undergravende. Venezuela har f.eks. nasjonalisert 1.200 private selskaper og er praktisk talt i krig med deler av det private næringsliv, men det er fortsatt privat sektor som kontrollerer mesteparten av produksjonen. Det er en håpløs situasjon, hvor en verken får gevinstene av et godt investeringsklima (en mest mulig "velfungerende kapitalisme") eller gevinstene en kunne ha fått av en felleseid og demokratisk organisert produksjon ("sosialisme").

Etter Sovjetunionens fall tilskrev vestlige medier mange av problemene i de tidligere sovjetrepublikkene og i Øst-Europa nettopp overgangsvansker. "De" har ikke utviklet en kapitalistisk mentalitet, de har ikke lagt om produksjonen. Og tjué år etter hadde mange av disse landene et lavere BNP enn før «kommunismens fall» og dramatiske fall i forventet levealder etter 1991. Det påfallende er at en aldri lar den samme tvilen («det må være overgangsproblemer») komme chavismen til gode. Selv om det er opplagt at en overgang fra kapitalisme til demokratisk sosialisme,

Demonstrasjon mot regjeringa i Caracas februar 2014.
Foto: Andrés E. Azpúrua

Chávez lovet, ikke vil være smertefri selv om den går via valgurnene. Jeg har nevnt noen av problemene, og kunne også legge til nedarvet konsumkultur og mangel på produktiv kultur som følge av hundre år med oljedrevet kapitalisme, eller for den saks skyld nedarvede holdninger fra kolonitidens dager som gjør at mange latinamerikanere ser på korrupsjon som greit og at de har liten tro på staten.

Situasjonen i Venezuela her og nå bør gjøre oss alle vondt. Men den har mange og sammensatte årsaker, og vi bør være forsiktige med å konkludere for kjapt på grunnlag av informasjonen som kommer frem i pengestyrte medier. Vi skal være forsiktige med å legge all skyld på de forhold som er utenfor myndighetenes kontroll, for hvis vi gjør har vi ikke forstått hva som skjer der, og vi lærer heller ingenting av feilene som er gjort i Venezuela. En regjering som forsøker å utfordre kapitalismen, vil alltid bli møtt med motstand, og må opptre med største kløkt. Samtidig kan noe av denne motstanden reduseres med hjelp av kritisk solidaritet utenfra, særlig viktig er det å utfordre medias ensidige dekning.

Situasjonen i Venezuela her og nå bør gjøre oss alle vondt

PS:

Debatten om Venezuela er full av selverk-lærte eksperter. Jeg vil derfor i ydmykheden og den akademiske redelighets navn understreke at jeg ikke forsker på Venezuela og at jeg bare kort har besøkt landet, for snart ti år siden. Men jeg følger opposisjons- og regjeringsvennlig presse i Venezuela jevnlig. Det ville også være unaturlig å utelate min studiebakgrunn.

Teksten overfor ble skrevet i mai-juni 2016. Én-to måneder senere er det noen ting som tyder på at den verste biten av krisen kan være forbi. Oljeprisene synes å ha stabilisert seg på et noe høyere nivå. Myndighetene prøver å bedre matdistribusjonen med direkte utdeling av bæreposer med basisvarer til befolkningen (kampanjen "CLAP"), nasjonaliserte nylig filialen av hygienegiganten Kimberly-Clark og lover et statlig distribusjonsnett for medisiner, etter å lenge ha snakket om muligheten for nye nasjonaliseringer uten at ord har blitt fulgt av handling så langt. Det har også blitt satt i gang en rekke nye tiltak for å utvikle nye sektorer av økonomien (det gjenstår å se

om en lykkes denne gangen). På den annen side synes myndighetene å trenere opposisjonens krav om tilbakekallingsvalg, en rettighet innført under Chávez-perioden. Den beskyldes også for å holde tilbake ressurser til opposisjonsaviser, slik at de ikke får tilstrekkelig papir, og for å sparke opposisjonelle i enkelte statsbedrifter. Store deler av opposisjonen støttet kuppet i 2002, deler av den oppfordret til gatevolden i 2014, og det synes av og til som om opposisjonen mest er ute etter å fremprovosere økonomisk kollaps og repressiv fremferd fra myndighetenes side.

Sytten år med propaganda om at Venezuela er et diktatur gjør ikke landet til dette, heller ikke et "hybridregime" eller "halvdiktatur". Selv om en har hatt enkelte autoritære praksiser og noen alvorlige maktovergrep, er hovedbildet snarere at en fikk økt mangfold og makt til befolkningen i denne perioden. Men det finnes autoritære tendenser innenfor chavismen som kan få vind i seilene i en krisesituasjon. Det ville være en tragisk ironi dersom prosjektet skulle ende opp som nettopp det som media feilaktig har beskrevet landet som gjennom alle disse årene.

Donbass - Myter og realiteter og rollen til kommunistene

AV DMYTRYI KOVALEVICH

De vestlige regjeringene har i to år lagt press på Moskva for å få dem til å tøyلة opprørerne i Donbass (samlebetegnelse for oblastene Donetsk og Lugansk, red. mrk.), ettersom de ikke har klart å beseire dem med troppene fra Kiev. Selv om vi ikke med sikkerhet kan vite hva planene til Moskva er, er det klart at den russiske regjeringen ikke er så samstemt som det blir fremstilt som i vestlige medier. Det er flere ulike fraksjoner med egne interesser i den interne russiske maktkampen, som har ulike syn på Donbass og Ukraina.

Enighet om å holde Donbass i Ukraina

Politikken til Moskva har helt siden Maidan vært drevet av et ønske om å beholde Donbass som en del av Ukraina, noe talsmenn for russiske myndigheter også har sagt klart. Russland vil ikke ha et uavhengig Donbass fordi det hadde vært avhengig av russisk støtte og dermed en økonomisk byrde. Russland vil heller se at Donbass forblir i Ukraina som en motvekt til nasjonalistene i Kiev og som en brekks tang som kan brukes til å påvirke politikken i hele Ukraina. Men det som er sikkert er at Moskva ikke kan la Kiev-regimet beseire Donbass militært.

Uenighetene mellom Moskva og Kiev dreier seg altså ikke om Donbass sin tilhørighet til Ukraina. Kiev vil ha en militær seier og muligheten til å kaste ut Donbass' innbyggere til Russland. Dette er et scenario Russland ikke vil tillate ettersom de ønsker et sterkt Donbass, med dets eget folk inne i Ukraina. Synspunktet til Donbass' innbyggere blir ignorert av begge parter.

Russiske myndigheter la press på opprørerne i Donbass i 2014 da de var i ferd med å ta Marioupol og til og med gikk inn i Zaporizhya regionen. Moskva prøver også å få opprørerne med på å oppfylle forpliktelsene i Minsk-avtalen. Men problemet

er at Kiev og Moskva har ulike tolkninger av denne avtalen. For tiden er lederen av Folkerepublikken Donetsk (FRD), Aleksander Zakhartsjenko, rasende over at Moskva har presset dem til å utsette valgene i FRD for tredje gang. Moskva ønsker ikke at Donbassregionen skal ha egne valg, men vil heller at Donbass' folk og organisasjoner skal delta i de nasjonale valgene i Ukraina, mens Kiev helst vil forby «terroristene» fra å delta i valgene i Ukraina.

Kommunistene i Donbass

Når det gjelder kommunistene i Donetsk bør jeg minne om at Donetsk kommunistiske parti er det eneste politiske partiet som er offisielt anerkjent i FRD. Ellers er det ingen andre politiske partier der, bare nydannede politiske bevegelser og frivillige organisasjoner. Det er fortsatt ikke noen formelle lover om politiske partier og registreringen av dem, Moskva vil ikke tillate dannelsen av en egen selvstendig politiske sfære i Donbass ettersom russerne ønsker at området skal forbli en del av Ukraina.

Tillatelsen til at kommunistpartiet får fungere som et offisielt registrert parti var trolig en tabbe, sett fra russernes perspektiv, som de nå prøver å rette opp i. Noen tror at denne endringen i russiske myndigheters holdning kom etter uttalelsen til Ukrainas tidligere president Leonid Kutsjma under Minsk-forhandlingene der han sa «Dere har i Donetsk et formelt registrert kommunistparti, men dere vil ikke tillate våre partier å delta i valget i Donbass!». Etter dette har det blitt forsøkt å «rette på tabben», det vil si å ikke tillate noen offisielle partier i det hele tatt, for dermed å forhindre at Kiev-lojale partier kan delta i valgene i Donbass.

Offisielt er Donetsk kommunistiske parti inkludert i bevegelsen Republikken

Donetsk, ledet av Aleksander Zakhartsjenko, som fungerer som koalisjonsstyre for området. I mai 2016 ble to representanter fra kommunistpartiet ekskludert fra dette styret i Donetsk, med beskyldninger om at de brøt enheten i koalisjonen da de stemte annerledes enn de andre koalisjonsmedlemmene i en avstemning i det lokale parlamentet. Men uoffisielt sier politikere i Donetsk at handlingen kom etter instruksjoner fra Moskva om å undertrykke kommunistene, for å frata Kiev et potensielt motargument i forhandlinger. Dette skjer trolig fordi kommunistene i Donetsk var de som tok initiativet til opprøret i Donbass, som begynte med deres mønstrenger for å beskytte Lenin-monumentene og deres overtakelse av viktige administrative bygninger i regionen for to år siden. Boris Litvinov, lederen for kommunistene i Donetsk, var også hovedorganisations bak folkeavstemningen om selvstendighet for Donbass.

Den russiske mediekanalen Nakahune kommenterte:

“Hva som enn skjer, er det tydelig at FRD fortsatt følger instruksjonene fra Moskva, og det er lite som tyder på at eksklusjonen av Litvinov er noe tegn på en generell følge av kommunistene.”

Hans eksklusjon betyr ikke at det blir noe forbud mot kommunistpartiet. Å forby kommunistpartiet i Donbass er umulig. Forøvrig er kommunistpartiet fortsatt offisielt registrert i FRD, men kan bare ikke under nåværende omstendigheter delta i valget av hensyn til prosessen (Minsk-avtalen). Det faktum at kommunistpartiet er det første og eneste partiet som har klart å bli offisielt registrert i FRD viser hvor stor støtte kommunistene har i det industrialiserte Donbass.

På nåværende tidspunkt er det to politiske hovedaktører i FRD: den tidligere

Fra kongressen til kommunistpartiet i Lugansk mars 2016. Foto fra Fort Russ

nevnte Republikken Donetsk, nominelt bestående av kommunistpartiet og bevegelsen Frie Donbass, ledet av Pavel Gubarev (tidligere aktivist i Ukrainas progressive sosialistparti.

Begge bevegelsene har et stort antall pro-kommunistiske og pro-arbeiderklasse grupperinger og aktivister. Kommunistene og de pro-kommunistiske aktivistene er de mest dedikerte forkjemperne i Donbass og tydeligvis ser russiske myndigheter på dem som et hinder i veien for å bli kvitt Donbass og reintegrere det i Ukraina. Men dette er bare spekulasjoner, ettersom det ikke er noen som med sikkerhet vet hva slags planer Moskva har og hvor mye det vil bøye seg etter Vestens krav om å tøyte opprørerne. Åpenbart er det ingen undertrykkelse av kommunistene i Donbass slik som det er i Vest-Ukraina. Problemene til kommunistene i Donetsk er mer et tilfelle av interne stridigheter blant makthaverne i FRD (som et resultat av presset fra Moskva, som igjen er et resultat av presset fra Vesten), fordi kommunistene insisterer på selvstendighet og vil ikke godta regimet i Kiev.

Nazister mot antifascister

På den andre siden bør vi huske på at Vesten, iallefall formelt, også legger press på Kiev om å kvitte seg med notoriske nazister, noe Kiev lover å gjøre, men samtidig aktivt motarbeider. På tilsvarende måte presser Moskva Donbass til å kvitte seg med sine mest militante antifascister - av hensyn til «fredsprosessen» - noe de lover å gjøre, men også aktivt motarbeider. Kiev sier: hvis det ikke var for kom-

munistene, ville det ikke vært noen separatisme. Donbass sier: hvis det ikke var for nazistene (tilhengerne av Stefan Bandera) i Kiev, ville det ikke vært noen separatisme eller forsøk på løsrivelse.

Nazistene i Kievs politiske innflytelse er basert på rå makt (i form av de paramilitære gruppene) ikke via politisk representasjon, og de tolerer ikke kommunister. Kommunistene i Donbass har heller ikke sitt maktgrunnlag i de formelle maktinstitusjonene i Donbass, men blant opprørernes militære styrker og tolerer på sin side heller ikke nazistene.

Nylig forsøkte styresmaktene i Donetsk å nekte kommunistene å marsjere i gatene, men bevæpnede opprørsstyrker intervenerte og tvang styresmaktene til å gi etter. I Kiev forsøkte også styresmaktene å stoppe nazistiske marsjer, men også i dette tilfellet blandet de bevæpnede paramilitære styrkene seg inn og tvang myndighetene til å tillate marsjen.

Internasjonalt forsøker Kiev å legge skjul på nazistenes makt, mens Donbass prøver å skjule kommunistenes makt. Men i virkeligheten står

altså hovedkampene i Ukraina mellom nazister og kommunister, mens andre politiske krefter forsøker å påvirke situasjonen.

Kommunistene er ikke pro-russiske

Når det gjelder Lugansk er kommunistene enda mer tallrike der, men det er også politiske spenninger med ledelsen i Folkerepublikken Lugansk og mellom ulike pro-kommunistiske grupper. Jeg vil

minne om at det første tilfellet av væpnet motstand mot kuppet i Maidan var et angrep utført av kommunister fra Lugansk mot ukrainske grensevakter, med mål om å sikre seg våpen. Nylig klarte også kommunistene i Lugansk å få avsatt transportministeren (som ble kritisert for inkompetanse) i den selvstyrte republikken.

Kort oppsummert er altså kommunistene den mest aktive og militante kraften i Donbass, noe som enkelte anser som et hinder for Minsk-avtalen og reintegrering med Ukraina. Når det gjelder konfliktens videre gang ser vi at borgerkrigen fortsatt pågår for fullt. I det minste er det daglig artilleribombardement. Men ingen av partene har noen betydelig framgang på slagmarken. Donbass venter på at Ukraina skal ha et økonomisk sammenbrudd, mens Ukraina legger sin lit til at vestlig press skal sørge for å få Donbass reintegrert i landet på Kievs vilkår. Forøvrig anses også nazistene som en trussel mot Kiev-regimet, så de blir derfor sendt til frontene for å kjempe og dø der, langt fra hovedstaden.

Ukrainske nazister er ikke pro-EU eller for «europiske verdier», men trenger vestlig støtte for å slåss mot kommunistene. Derfor spiller de på fremstillingen av kommunistene som redskaper for russisk aggresjon for å få denne støtten. Kommunistene i Donbass er ikke pro-russiske, tvert imot forsøker de selv å presse igjennom sin egen agenda overfor Russland. Deres pressmiddel kommer i form av at de vet at russiske politikere kan miste støtte fra sine egne velgere om de ikke støtter klart opp under opprørerne.

På den ene siden kan konflikten altså ses på som en krig med stedfortredere mellom Russland og Vesten, men på den andre siden er det også en borgerkrig. Og agendaene til de ulike interne og eksterne aktørene samsvarer ikke. Vi vil nok trolig se en stillestående konflikt, med regelmessig utveksling av artilleribombardement, i hvert fall frem til presidentvalget i USA. Etter det kan konflikten muligens eskalere igjen. I mellomtiden har Kiev-regimet begynt å miste sin folkelige støtte nå som den har måttet begynne å implementere IMF's upopulære innstramningstiltak. De interne spenningene i Kiev vokser og regimet overlever bare som følge av vestlig økonomisk støtte. Så snart den stopper opp, vil regimet kollapse.

Oversatt av Erik Dokken
fra Democracy and Class Struggle

Til minne om Kjell Underlid

Vår felles venn og gode kamerat, Kjell Underlid døydd 31. august i år, 66 år gammel, etter eit tøft år i kamp mot kreften. Han ringde i fjor haust og fortalde at han var ramma av ein farleg kreftsjukdom, og at han ikkje visste korleis det ville gå. Vi var mange som håpa at det skulle gå bra, men slik gjekk det ikkje.

Kjell var fødd i Sunnfjord, Flora Kommune, på Nytingnes kor han voks opp. Han var nynorskmann tvers igjennom og fekk også nynorskpris for sitt gode språk. Han var stolt av bakgrunnen sin og familien sin, småbrukarar, fiskarar og anleggsarbeidarar. Han tenkte mykje på kva den hadde å bety for hans vegval i livet og korleis den hadde prega han, ikkje berre som vaksen, men også dei vala han gjorde i livet, f.eks. i yrkessamanheng. Og det er ikkje muleg å forstå den faglige retninga innan psykologien han valde, utan å sjå på familiebakgrunnen hans og oppveksten.

Han utdanna seg til psykolog i Bergen, seinare utdanna han seg vidare til spesialist i klinisk psykologi, men arbeidde eigentleg lite med denne typen verksemd. Det viktigaste arbeidsområdet var undervisning på Høgskulen i Bergen, særleg på sosionomutdanninga. Dei siste åra arbeidde han på avdelinga for vidareutdanninga av psykisk helsearbeidarar.

Før han kom så langt, hadde han starta i yrkeslivet som psykolog ein kort periode i Nordfjord som pedagogisk-psykologisk rådgivar (skulepsykolog). Ein periode, medan han tok spesialiteten i klinisk psykologi, arbeidde han på Sandviken psykiatrisk sjukehus. Kjell hadde også ein

arbeidsperiode i PP-tenesta for vidaregåande skule i Bergen og på Askøy.

Kjell var gjennom heile sitt liv politisk aktiv i den sosialistiske rørsla i Norge. Han var i ei årrekke medlem av Sosialistisk Folkeparti (SF), og ved partisamlinga gjekk han inn i Sosialistisk Valforbund, seinare Sosialistisk Venstreparti, som han forlét i protest mot høgredreinga under Erik Solheim. I perioden frå 1993 til 2000 sat han i den kollektive leiinga av Norges Kommunistiske Parti. Han forlét partiet i 2003 i protest mot partiets stalinistiske vending. Sia da har Kjell arbeidd aktivt i Bevegelsen for Sosialisme. Han var ein raus person som bl.a. var opptatt av å bygge bru og hindre at tid og krefter gjekk med til oppslitande strid basert på underordna ideologiske skilje.

Det som kjenneteikna Kjells politiske væremåte, var systematikk og målmedvit, og i politiske drøftingar var han tydeleg på at det gode argument skulle gjelde. Derfor reagerte han alltid sterkt på misbruk av makt og administrative middel for å få gjennomslag for viktige politiske saker.

Kjell var også ein aktiv målmann, fråhaldsmann og EU-motstandar. På fritida var han glad i å lesa og dyrke friluftsliv, både i fjellet og ved sjøen, dei beste stundene hadde han gjerne på hytta på Nytingnes i Flora kommune.

Hans sosialpolitiske engasjement ga seg bl.a. utslag i hans mangeårige innsats i styret for Fontenehuset i Bergen, eit hus for

menneske som har eller har hatt psykiske helseplagar og som ønsker å delta i eit strukturert og sosialt arbeidsfellesskap, der han også var medstiftar. Kjell har også lagt ned ein mangeårig innsats som styremedlem i Stiftelsen Robin Hood Huset, ein rusfri og livssynsnøytral møtestad for NAV-brukarar, nettverksøkjande og økonomisk vanskelegstilte i Bergen.

Kjell og Knut var båe psykologar og talte mykje om faglege problemstillingar og korleis psykologien utvikla seg i samfunnet. Dei diskuterte korleis sosiale konfliktrar vart omdefinerte til individuelle diagnoser. Dei talte om kva for rolle psykologien hadde som ideologi i samfunnet, og kor vanskeleg det i vår tid var å få forståing for fagets sosiale og ideologiske funksjon. Dei diskuterte kva for tyding livskåra til menneska hadde for personlegdomen deira, den psykiske helsa, osv.

Slike tema kunne Kjell tale om i det uendelege. Han var glødande interessert i sosiale problemstillingar like til det siste. Det siste året las han mykje om kvekar-rørsla i Noreg. Og før den tid gjorde han et djupdykk i Olav Duuns litteratur, som han var veldig opptatt av. Det er nærliggande å tenkje at Duun formidla noko som Kjell kjende seg att i: kystfolket sitt livsforhold i Noreg.

Da han i 1987 disputerte for dr.philos.-graden på ei avhandling om psykososiale følgjer av arbeidsløyse, var dette første gong ein psykolog i Skandinavia tok doktorgrad om eit slikt emne. Doktoravhandlina til Kjell, ein murstein på 600 sider,

Kjell Underlid sel
Sosialistisk framtid 1. mai 2015.
Foto frå Facebookgruppa
Aktivisme i Bergen

blei til ei bok til undervisning og for alle andre interesserte (Arbeidslaus. Det norske Samlaget, 1992).

Seinare sette han seg ned med ei tilsvarande oppgåve - eit like grundig arbeid, men då som amanuensis ved Høgskulen i Bergen: Fattigdommens psykologi (Det Norske Samlaget, 2005). Da han ga ut Fattigdommens psykologi, var ho blant anna basert på at han i eit halvt år levde tett på 25 langtidsmottakarar av økonomisk sosialhjelp. - Eg fekk nærkontakt med fattigdommens lukt og smak, sa Kjell om denne røynsla. - Det er ein fornuftig måte å gå fram på, kor eg fekk høyre om dei inste draumar og sagn til sosialhjelpmottakarane, sa han. Han strukturerte funna sine i fire problemskapande forhold ved å vera fattig: utryggleik, ufridom i form av svært avgrensa mulegheiter til sosial utfolding, låg sosial evaluering og truga sjølvkjensle.

Boktittelen «Fattigdommens psykologi» kommenterte han også slik: - Fattigdommens psykologi har hittil handla om psykologiens fattigdom, med mangel på

interesse og forskingsinnsats. Fattigdom har nærmast vore eit ikkje-tema i psykologisk faglitteratur. Tida er inne for å snu denne trenden og gjera opp for gamle unnlatingssynder.

Han hadde heile tida slik svære prosjekt på gang ved sida av undervisninga på Høgskulen.

Og dette fortel ein del om kva for menneske Kjell var - ein arbeidsmaur. Ja, på mange måtar kan han samanliknast med slitaren, vestlandshesten, Fjordingen, som var traktor på brattlende vestlandsbruk lenge før traktorane vart funne opp og tatt i bruk. Kjell var systematisk, han var grundig, og han ga seg ikkje. Han las seg opp på alt og var eit levande bibliotek, ikkje minst innan felta han skreiv doktoravhandlinga og bøker på - sosial marginalisering. Var det noko han ikkje visste på dette feltet, var det ikkje verdt å vita.

I kombinasjon med ein sterk rettferdssans ga dette eit engasjement som var ganske unikt. Han hadde dessutan den stadig sjeldnare eigenskapen at han ikkje briska

seg med titlar og posisjonar, (dr. philos. og professor, som han var). Derfor såg han ikkje ned på praktisk, nødvendig arbeid - tvert imot. Alt arbeid var viktig, og ingen var for fine til ikkje å ta del. Han gjekk med ryggsekk og selde Sosialistisk Framtid kvar einaste 1. mai frå morgon til kveld.

Han hadde også den unike eigenskapen at han såg det beste i alle, han møtte alle med ei positiv haldning, og han likte å snakke med folk. Utan ein slik evne ville det ha vore umogleg for han å gjennomføre doktorgradsarbeidet kor råmaterialet var timelange djupintervju av arbeidslause.

Når Kjell nå er borte så altfor tidleg, er det ikkje berre familien som har mista ein ektefelle, far og bestefar, men mange andre av oss har mista ein kjær ven og kamerat - og svært mange som ikkje kjenner han, har mista eit engasjert medmenneske og eit engasjement for alle dei utstøtte i samfunnet.

*Knut Lindtner, Marcos Amano
og Edvard Mogstad*

Vi kan ta fridomsomgrepet attende. Korleis?

AV AXEL FJELD

Plagsomt mykje har vorte skrive om fridom i tida etter at norsk høgresida vann stortingsvalet i 2013. Mange på venstresida har funne seg i ei tungrodd farvatn og har proklamert at vi må ta fridomsbegrepet attende frå høgresida. I kjølvatnet av dette har det fossa inn med bloggpostar og avisinnlegg der politiske leiingar av ymse slag freistar å legge beslag på fridomsbegrepet, med ulik grad av presisjon.

Samstundes er vi jo mange som er plaga av at høgresida går kring og påstår at det er dei som kan dette med fridom. Det strid mot all fornuft. Korleis har det gått til at høgresida har fått denne definisjonsmakta? Kva skjedde med arbeidarrørslas forståing av fridom? Korleis havna vi i dette uføret? I denne teksten vil eg freiste å gå i djupna på desse spørsmåla ved å gje ei skisse av historia til det vi kallar politisk fridom i den anglofone tradisjonen, og vise korleis det som var arbeiderrørsla og venstresidas hovudbodskap vart vatna ut til fordel for ein liberal variant, som seinare har satt rammene for det politiske ordskiftet. Eg vil også freiste å syne korleis vi kan bryte ut av dette paradigmet, eller med andre ord: ta attende fridomsomgrepet.

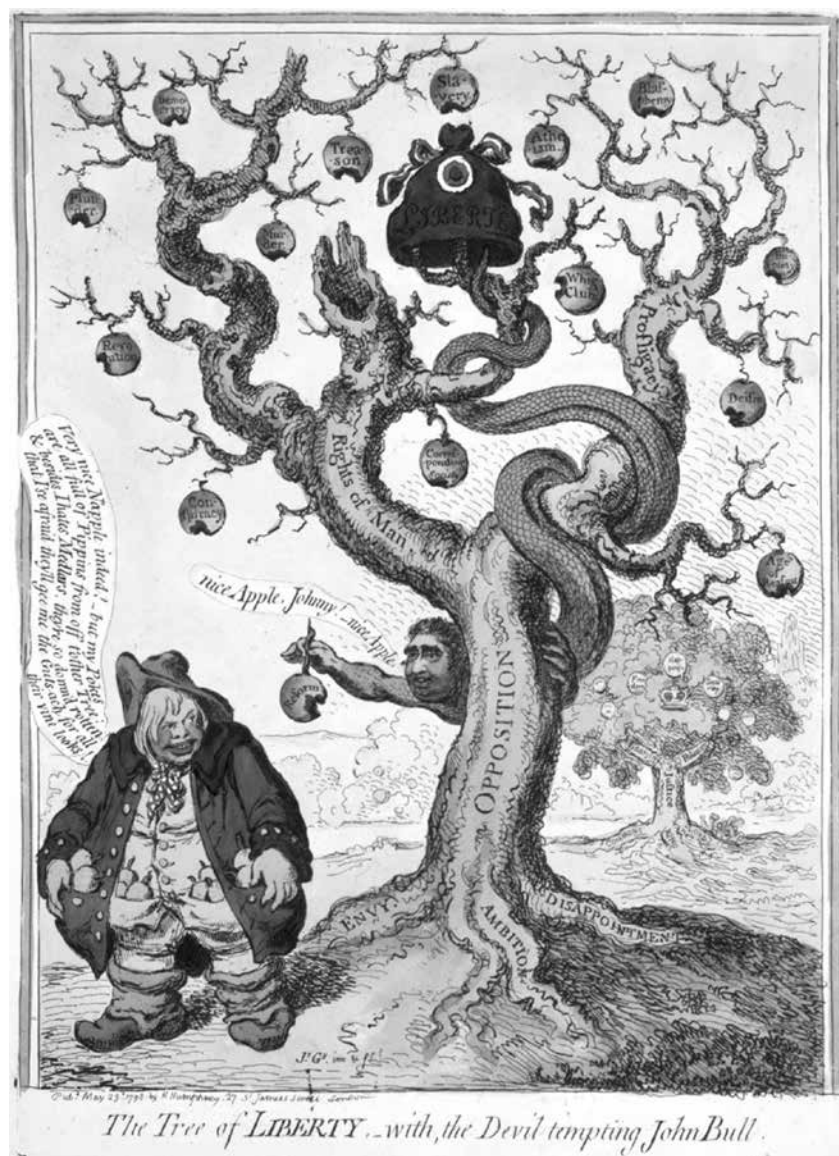
Vi kjenner dei vanlege utsegna om at sosialistar ynskjer mest mogleg likskap, medan liberalistar ynskjer mest mogleg fridom. Altså, om du vil vere fri, bør du halde med liberalistane. Kor riktig er denne førestillinga? Er dette ein måte å legge premiss for diskusjonen som gjer at sosialistane alltid vil kome dårleg ut? Korleis skal dei i så fall kunne kome ut av dette klammeriet?

Dei fleste som tenkar på temaet politisk fridom i dag tenker på Isaiah Berlins berømte essay frå 1958, «Two concepts of liberty». I dette essayet legger Berlin opp linjene som dei fleste som snakkar om politisk fridom dei neste femti åra vil følgje. Berlin presenterer den no godt kjende distinksjonen mellom negativ og positiv fridom. Berlin understrekar at det finst over to hundre ulike fridomsomgrep, og at skiljet mellom positiv

og negativ fridom ikkje er det einaste skiljet ein kan trekke. Likevel seier han at negativ og positiv fridom er det mest sentrale omgrepsparet i vestleg idehistorie. Denne distinksjonen bygger på Benjamin Constants foredrag «Om dei antikkens fridomsomgrep samanlikna med dei modernes» frå 1818 der han skiljer mellom dei gamles fridom, altså dei antikke grekarane og romarane, og dei nyes fridom, som er den fridomen som var relevant for hans samtid på 17-1800-talet. Constant hadde opplevd den franske revolusjon på nært hald og var opprørt over den brutaliteten som fant stad. Han såg at Jakobinarane og særleg Maximilian Robespierre nytta fridomstenkninga til Rousseau til å rettferdiggjere den omfattande giljotineringa. Dette var noko som forferda han i så stor grad at han gjekk inn for å studere denne måten å tenke om fridom på, for å kunne tilbakevise det ideologiske tankegodset som i hans augne hadde mogleggjort slik utstrakt råskap. Han uttrykte stor respekt for Rousseau og ville ikkje utan vidare gå med på at det var Rousseau sjølv som hadde gjort feil, men heller dei som følgde han.

Constant sitt foredrag gjekk laus på Rousseaus tankar om positiv fridom som ein vidareføring av antikkens fridomsomgrep. Dette fridomsidealet hadde sitt basis i relativt små samfunn der ein hadde ein privilegert overklasse av borgarar som tok seg av politikk og fellesskapets interesser. Det var berre i fellesskapet ein kunne oppnå fridom, fridomsomgrepet var nærast uløseleg knytta til aktiv deltaking i eit fellesskap. Denne fridomen var ikkje relevant for den moderne tid, meinte han. Moderne samfunn var for store til å verte direkte styrt av borgarane, og i tillegg var innbyggjarane i dei moderne samfunna i all hovudsak nøydd til å arbeida for å klare seg. I denne nye tida var ikkje folk så mykje aktive borgarar i staten som dei var innbyggjarar i eit samfunn. Det var i lokalmiljøet dei levde og det var der dei trengte fridom. Fridom for dette moderne mennesket kunne ikkje vere bunde fast til politisk deltaking. I følgje Constant trengte det moderne mennesket ein heilt annan fridom, ein

Vi kjenner dei vanlege utsegna om at sosialistar ynskjer mest mogleg likskap, medan liberalistar ynskjer mest mogleg fridom. Altså, om du vil vere fri, bør du halde med liberalistane. Kor riktig er denne førestillinga?

privat og individuell fridom – som den liberalistiske fridomen, som let dei skjøtte sin dont, seie det dei ville og tilbe sin eventuelle gud utan at staten skulle ha så veldig mykje med det å gjere. Å drive med den gamle antikke fridomen og seie at det var noko som var relevant for folk i samtida, var berre sludder. Dette ville berre føre til forvirring og bråk i form av uro og i siste instans revolusjon.ⁱ Dette var Constants hovudbekymring. Ein finn også formar av positiv fridom som fokuserer på korleis individet sjølv kan vere ein hindring for eigen fridom, ved at ein handlar irrasjonelt. Frigjeringa blir dermed å synleggjere kva som er rasjonelt for individet. Ein del av bekymringa til Berlin er at når positiv fridom legg føringar for kva menneske bør vere opptatt av om dei er rasjonelle, så opnar det for at ein overstyrer individets ynskjer for dets eige beste, og at dette leiar til totalitære samfunn.

Det er altså Constants åtak på korleis Rousseau sine elevar og følgjarar nytta denne tankegangen, som ligg til grunn for Berlins kjente essay. Medan Constant fortel mykje om positiv fridom, farar Berlin nærast med harelabb over den delen, og brukar heller tid på å legge ut om det liberale negative omgrepet og korleis det i motsetning til det positive omgrepet ikkje fører til ein totalitær stat.

Adam Swift, har vist oss at det ikkje er noko naudsynt sanning i at det å legge eit positivt fridomsgrep til grunn fører samfunnet hals over hovud ned i det totalitære kanincholet.

Britten Adam Swift, professor i politisk teori, har skreve at dette skiljet som Berlin opererer med er ei såkalla «red herring».ⁱⁱ Han har vist oss at det ikkje er noko naudsynt sanning i at det å legge eit positivt omgrep til grunn fører samfunnet hals over hovud ned i det totalitære kanincholet.ⁱⁱⁱ Hans punktvisse gjennomgang syner at eit samfunn langt på veg kan godta eit positivt omgrep om fridom utan at samfunnet dermed vert totalitært. For det første kan det å fremme folks autonomi ganske enkelt berre tyde å gje folk informasjon og oppmuntre dei til å tenke på eigen hand. Vidare er det mogleg å innsjå at det kan finnast interne hindringar for fridom, utan at ein dermed seier at det er nokon andre enn individet som best kan avgjere om så er tilfellet, eller at ein dermed seier at fridom er lik rasjonalitet. Sjølv om ein skulle seie at fridom er lik rasjonalitet, tyder ikkje det at det same er rasjonelt for eit kvart individ, eller at det overhovudet fins ein tanke eller handling som er rasjonell for alle. Til slutt er det ikkje slik at det å påpeike kva som ville vore rasjonelt for eit individ dermed rettferdiggjør å gripe inn i deira irrasjonalitet.^{iv}

Desse innvendingane til side, er det uansett slik at denne måten å tenke om fridom på som Berlin teiknar opp har vorte toneangivande for den påfølgande politiske debatten dei neste tiåra.

Mange har akseptert Berlins paradigme og freista å diskutere fridom innanfor desse rammane. Dette har vore fordelaktig for liberalistiske tenkarar. Det som hjå Berlin har vorte kalla det negative omgrepet, «fridom som fråvær av innblanding», er nemleg det liberalistiske omgrepet. Berlin sine rammar tvinger dei som vil diskutere fridom til å snakke om negativ

fridom sett opp mot positiv fridom, gjerne artikulert som «fridom til politisk deltaking» eller slikt. Dette er ein forståing som skriv seg mellom anna frå Rousseau, og dermed er innanfor rammene til Berlin.

Dei som freistar å forsvare eit slikt omgrep mot liberalistanes åtak har ei vanskeleg oppgåve for seg. Om ein forsvarar at fridom er rett til politisk deltaking, kan ein liberalist kjapt parere med at det er ikkje alle som vil ha politisk deltaking, og at eit slikt omgrep nærast tvingar borgarane til å delta politisk. Korleis kan tvang vere fridom, kan liberalisten spørje retorisk. «Nei,» seier liberalisten, «fridom må forstås

som fråvær av innblanding», og medan motstandaren freistar å forstå kva som har skjedd, har liberalisten vunne publikum. Alle i publikum skjønner at innblanding er ikkje fridom. Slik har liberalismen vunne fram som fridomens forkjemparar.

«Fridom som fråvær av innblanding» har vorte den dominerande måten å forstå fridom på. Så lenge ingen blandar seg inn i det du driv med, er du fri. Om du hoggar ved for å selje til naboar, og staten berre ikkje blandar seg inn med skatt og den slags skit, er du ein fri person.

Kvar kjem så dette omgrepet frå? Det er her det byrjar å verte skikkeleg interessant. Ein sporar ofte dette moderne fridomsomgrepet attende til opplysningstida. Det var jo då vi byrja å få gode idear, og her ser vi at fridomens klokke for første gong verkeleg ringer, heiter det. Det passar fint å ha eit fridomsomgrep som kjem frå opplysningstida. Det må jo dermed vere et opplyst fridomsomgrep!

Det vi kallar det negative fridomsomgrepet, altså fridom forstått som fråvær av innblanding, vart først formulert av filosofen Thomas Hobbes i hans jordskjelvande og beundra «Leviathan» frå 1651. Hobbes levde i ei tid med store samfunns-messige omveltingar. Det var opprør på gang. Det var borgarkrig. Kong Karl 1 vart avsett og avretta i 1649. Det var med andre ord generelt litt valdeleg akkurat på denne tida, meir enn kva ein var vand med i samtida. Også i Europa hadde det vore lange konflikhtar, mellom anna med tredveårskrigen som braut ut i 1618. Hobbes var ikkje glad i denne valden. Han såg på borgarkrigen og på dei engelske republikanarane som årsak til at hans eige land gjekk av hengslene. Det ville jo verte republikk av slikt! Republikanarane og deira måte å diskutera fridom på hadde dominert i uminnelege tider. Hobbes hadde allereie i sitt verk «The Elements of Law Natural and Politic» frå 1640 gått i mot denne fridomstanken, og hadde omtalt den som forvirra sjølvbedrag. Han hadde likevel ikkje nok alternativ å stille opp mot deira måte å tenke på. Hobbes bestemte seg på 1640-talet for å legge til side interessa han hadde for rørsle og hans teoriar om korleis det er det som ligg til grunn for verda, for heller å utarbeide ein ny måte å tenke om fridom på som kunne stogge republikanske kreftar.

Lat oss no sjå nærare på denne fridomstanken som Hobbes ville til livs. Kva var dette for noko, og kvar kom det frå? Vi har no å gjere med eit omgrep som har lange og gamle røter, og som hadde vore tilstades i engelsk i lang tid då Hobbes først publiserte «Elements...». Det vart først verkeleg framtreddande i parlamentets forhandlingar då borgarkrigane braut ut i 1642, men allereie då rettighetspetisjonen vart presentert for kong Karl 1 i 1628 var ord som spilte på denne tankemåten med i dokumentet. Enda tidlegare finn vi spor av det same i Henry De

Det vi kallar det negative fridomsomgrepet, altså fridom forstått som fråvær av innblanding, vart først formulert av filosofen Thomas Hobbes i hans jordskjelvande og beundra «Leviathan» frå 1651.

Bractons «Common Law, De legibus et consuetudinibus Angliae» frå kring 1260, og likeins i Magna Carta frå 1215, dokumentet som ligg til grunn for mykje av den politiske tenkinga i tidleg-moderne England.vi Det stoppar dog ikkje der. Denne same tankemåten kan sporast heilt attende til antikken. I den kjende romerske dokumentet Digesta finn vi nokre av dei fyrste spora av dette andre fridomsomgrepet.vii

Kva er så dette omgrepet? Det er det vi i dag kjenner, i den grad vi kjenner det, som det republikanske fridomsomgrepet. Det stammar heilt i frå den romerske republikken og har vorte forvalta og vidareført av republikanske tenkarar heilt sidan den gong, og av den grunn har det fått namnet. Den som har gjort mest for å hente fram igjen dette omgrepet frå det duse slør av gløymsla er den tungt dekorerte britiske idehistorikaren Quentin Skinner, som eg lenar meg kanskje i overkant mykje på. Skinner seier sjølv at han ser det å kalle omgrepet «republikansk» som ahistorisk, for sjølv om det har oftast vore bert fram av republikanarar, har det også vore løfta fram av filosofar som John Locke, som ikkje på noko vis ville gått med på å verte kalla republikanar. Skinner føretrekk helst å kalle det «det ny-romerske fridomsomgrepet» og i solidaritet med Skinner vel eg å

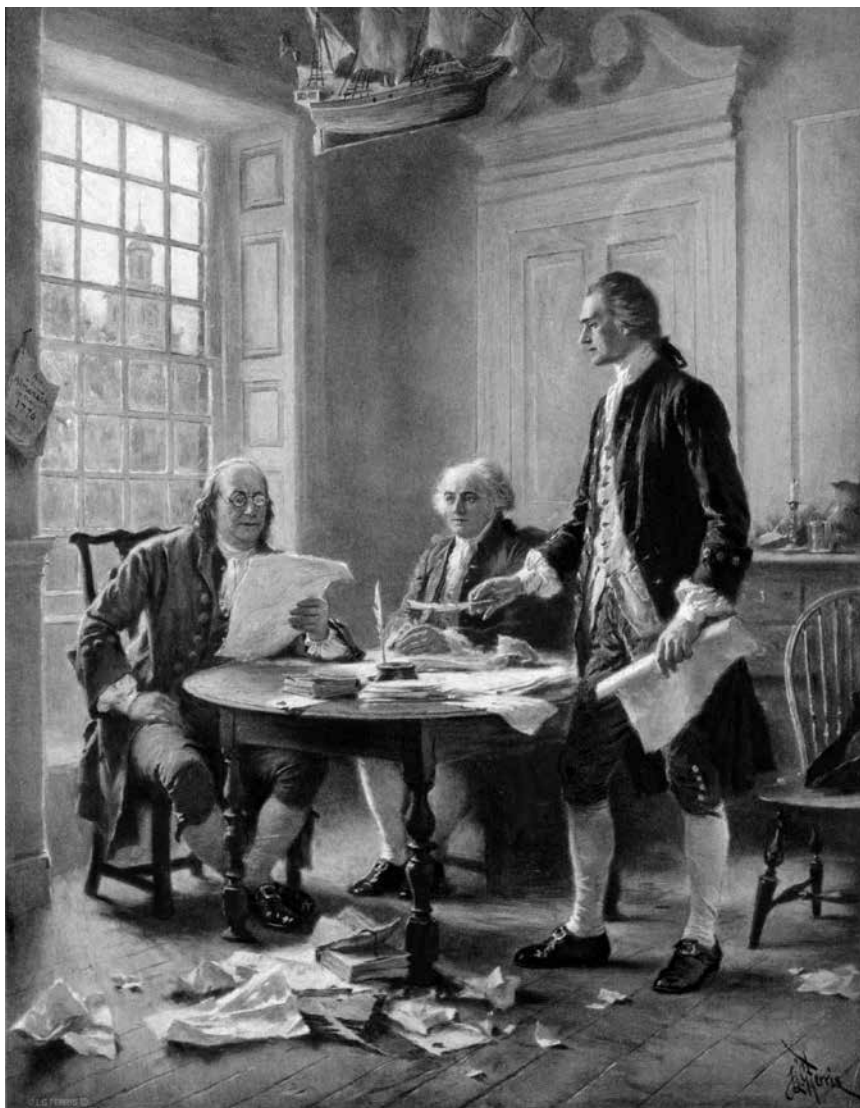
gjere det same.viii

Lat oss kome til kva dette ny-romerske fridomsomgrepet går ut på. Dette omgrepet er eit negativt omgrep, på same måte som liberalismens negative omgrep, i det at det er snakk om fråvær av noko, det er noko som skal bort. Den mest kjende formuleringa er Skinner sin versjon: fridom forstått som fråvær av vilkårleg makt.ix Ein annan versjon er lansert av Skinners våpendragar, professor Philip Pettit, som forklarar det som fridom som fråvær av dominans.x Atter andre versjonar er fridom som fråvær av avhengnad, og eg vil og ta med beslekta positive variantar i retning Kant og Rousseau (fridom til autonomi, altså sjølvlovgjeving).

Kort fortalt er fridom som fråvær av vilkårleg makt det at du ikkje er underlagt ein annan vilje enn din eigen. Vilkårleg makt, seier Skinner, er tilstades når ein person utelukkande på bakgrunn av eige ynskje, og utan å frykte konsekvensane, kan gripe inn i ditt liv og gjere dei endringane denne personen måtte lyste. Denne personen kan vere ein fyrste eller konge, eller ein arbeidsgivar i eit lite regulert arbeidsliv. Det at du vert medviten om at du er underlagt ein slik vilkårleg makt, kan i seg sjølve vere med på å legge band på deg. Du veit at nokon har makt til å gripe inn i din eksistens utan at nokon kan hindre denne personen, så uavhengig av om det faktisk skjer, vil du etter all von tilpasse ditt handlingsmønster slik at du ikkje går utover det du reknar med er viljen til denne personen.

Her kjem vi attende til vårt tema. Det som mange har gløymd i vår tid er at dette ny-romerske omgrepet faktisk er veldig relevant. Lat oss ta eit døme. Anta at du er tilsett i eit blomeutsal ein stad i verda der arbeidslivet er lite regulert. Du er blant dei som har vore heldig med sjefen, du vert behandla greitt og får fin løn, men du får ikkje arbeidskontrakt eller tariffavtale. Det vil seie at ditt arbeidsforhold avheng av sjefen. Etter det liberalistiske fridomsomgrepet er du fortsatt fri her, det er ingen som driv og blandar seg inn i kva du held på med. Om vi derimot ser på situasjonen med ny-romerske brillar, ser vi noko anna. Sjefen kan kva tid som helst og for kva grunn som helst seie deg opp og dermed frata deg levebrødet ditt. Sjefen sit på ein vilkårleg makt. Ikkje for det, sjefen er jo grei, det finnest dei som har det mykje verre på jobb og det vil heilt sikkert gå bra, men det kan du jo ikkje vite. Du er dominert av sjefen, sjølv om denne ikkje dominerer aktivt. Du er i eit avhengighetsforhold. Derfor passar du på å ikkje legge deg ut med sjefen, du gjer ikkje noko om du mistenker at det kan sette jobben din i fare.

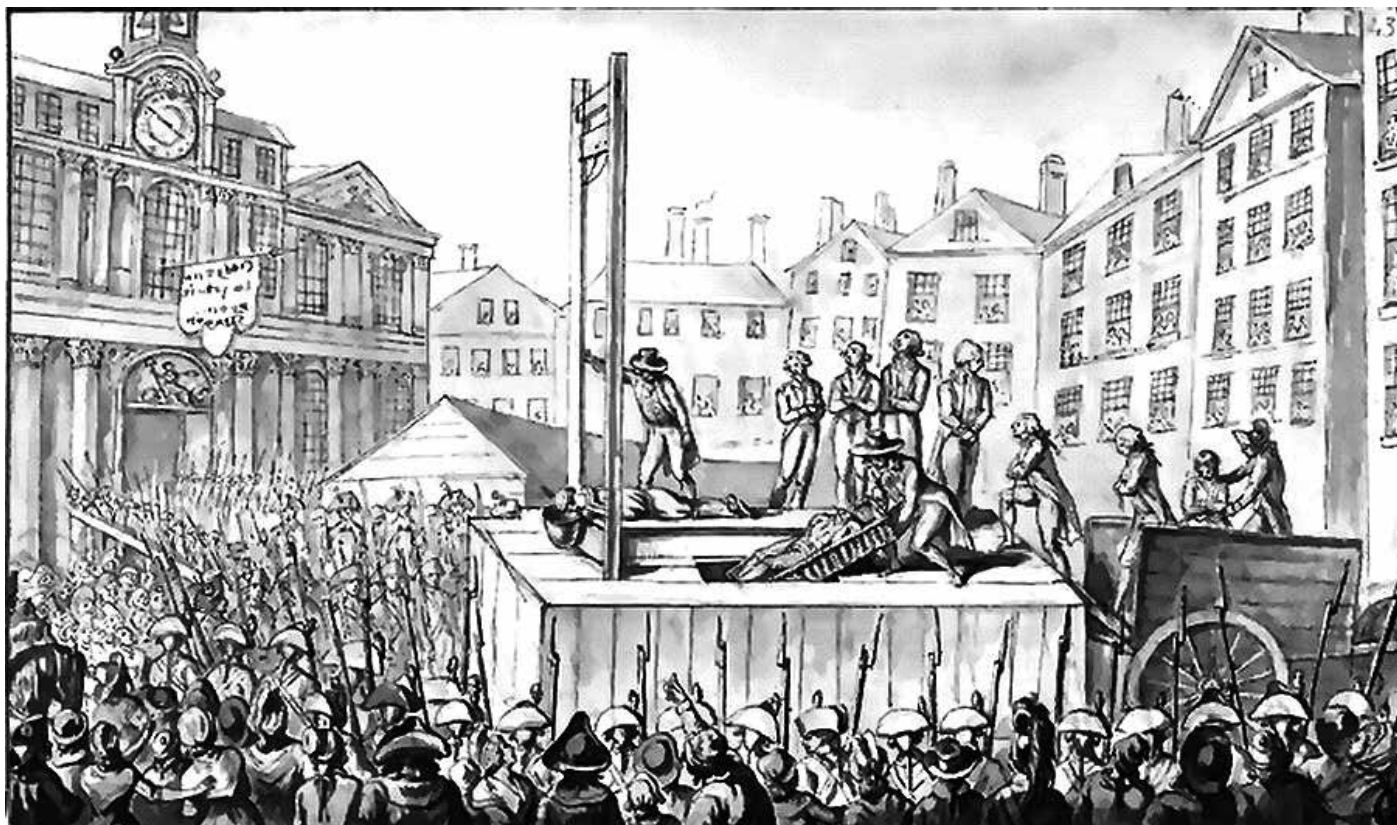
På denne måten legg du sjølve innskrenkingar på eigen åtferd. Du vert ufri gjennom det at det er visse ting du ikkje kan gjere. Som vi veit, var det norske arbeidslivet lenge prega av denne

På den eldste arbeidarfana vi kjenner til, frå Nes arbeiderforening i 1851 står det: «Vi ønsker å bli fri fra ond vilkårlighet, tyranni og tvang!»

typen situasjonar før arbeidarrørsla vart ein maktfaktor og det vart innført krav om avtalar og kontraktar. Avtalar og lovar som ein sjølv har vore med og utforma gjennom demokratiske prosessar opphevar vilkårleg makt. Når reglar er skrivne ned i ein form for avtale, er det ikkje lenger vilkårligheit som styrer. Det er særleg her at det ny-romerske fridomsomgrepet vert viktig for sosialisten: det viser frem ein ufridom som det liberalistiske omgrepet er blind for, og det viser korleis ein kan verte fri. Dette syner at dette omgrepet ligg til grunn for arbeidarrørsla. Dei ny-romerske brillene er eit svært nyttig og svært anvendeleg verkty for sosialisten.

Historisk har det vore vid forståing for at arbeiderrørslas fremste kamp var kampen for fridom. Dette hadde lenge vore ein del av fagforeninganes retorikk, og ein finn det igjen i talrike arbeidarsangar og fanar. I introduksjonen til Politisk frihet peikar Håvard Friis Nilsen på den eldste arbeidarfana vi kjenner til, frå Nes arbeiderforening i 1851. På denne står det: «Vi ønsker å bli fri fra ond vilkårlighet, tyranni og tvang!» Fana kjem frå miljøet kring Marcus Thrane, og er full av tekst som manar fram eit ny-romersk perspektiv som peiker på eit ynskje om sjølvlovgiving, at korkje sjefane eller eins eigne lastar skulle ha herredøme over ein sjølv. Den ny-romerske, republikanske tradisjonen var absolutt til stades i arbeidarrørslas slagord.

Det var først ved den franske revolusjon med all sin bestialitet at folk byrja å verte skeptiske til republikanske krefter og deira måte å tenke om fridom.

Også i feminismen har ein nytte av desse ny-romerske brillene. Eit ofte nytta døme er John Stuart Mill og hans hustru. Då dei var gifte, var ikkje kvinner juridisk myndige og hadde få rettar etter lova. Ein ektemann hadde til dømes rett til å nytte vald mot si hustru. Mill skreiv under på eit dokument der han frasa seg desse rettane og ga hustrua si ein auke i fridom i forhold til det som sto i lovverket. Mill var altså ein over gjennomsnittleg mild ektemann, og dette prega ekteskapet deira. Likevel vil den ny-romerske teoretikaren seie at Mill hadde vilkårleg makt over sin hustru. Kvifor? Fordi han etter datidas lovar var i sin fulle rett til å rive dokumentet i to og gå i gang med å tukte ho etter hjartans lyst. Mills hustru var fri berre så lenge ektemannen ville det, og difor, seier ny-romaren, var ho ufri. Eit anna døme frå vårt eige land – som vert påpeikt i den nye antologien «Politisk frihet» - er Henrik Ibsens skodespel «Et dukkehjem» der diktaren tar opp ny-romerske tankar. I skodespelet vert Nora behandla forholdsvis fint av ektemannen, men ho har ikkje tilgang til postkassa. Det er det berre ektemannen som har. Nora får stadig posten sin, det er ikkje det, men ho er avhengig av ektemannens vilje for å få denne posten. Om han skulle bestemme seg for å halde attende posten, ville ikkje Nora få post. Slik synte Ibsen at Nora er underlagt ektemannens vikårlege makt, og gjorde nordmenn medvitne om denne forma for ufridom.^{xii} Det ny-romerske perspektivet ligg i kjerna av feminismens prosjekt.

Eit anna moment har lenge vore ukjent: Det ny-romerske fridomsomgrepet ligg også til grunn for både den norske og amerikanske grunnlova. I «Politisk frihet» vert det vist at det ikkje er liberalistiske tankar som låg bak desse dokumenta, slik mange lenge har trudd. Når ein går attende til tekstane som vart publisert i opptakta til den amerikanske uavhengighetserklæringa i 1776 og i forkant av Noregs lausriving frå unionen med Danmark i 1814, ser ein at kjente tekstar og talar av skikkelsar som Thomas Paine og Georg Sverdrup nyttar eit klart ny-romersk vokabular og snakkar om fridom frå avhengigheit. Fleire av desse tekstane er publisert i «Politisk frihet» og eg vil berre oppfordre til vidare lesing der.^{xiii}

No har vi sett det ny-romerske fridomsomgrepet nytta i ulike samanhengar, og vi har sett korleis det setter lys på visse former for ufridom som elles ville vore ukjente. Vi har skissert korleis det har vore til nytte for borgarrøysler frå grunnplanet i samfunnet som utfordrar status quo, og vi har kontrastert det med det liberalistiske omgrepet og det omfanget det har. Tidlegare har vi nemnd ein mogleg dissonans mellom liberalismen si uttalte dedikasjon til fridomen på den eine sida, og ein tendens til å ha band til somme totalitære regimer. Vi har også nemnd at Hobbes sette seg føre å skape eit rammeverk for fridom som kunne utfordre den ny-romerske tanken. La oss sjå litt nærare på det.

Vi kan ta fridomsomgrepet attende – om vi hentar fram den ny-romerske tradisjonen som for berre hundre år sidan sto fjellstøtt i norsk arbeidarrørle.

Hobbes skapte altså det liberalistiske fridomsomgrepet som ein motsats til det ny-romerske omgrepet. Som vi har sett var dette ein reaksjon på at republikanske krefter vann terreng i hans heimlege England. Dette var noko dei gjorde ved å nytte det ny-romerske vokabularet som fann klangbotn i det engelske folk. Det var mange som løfta fram dette perspektivet for å syne ufridomen som var til stades i det britiske kongeriket. Fleire av dei tok til seg tankar spreidd av Niccolo Machiavelli, til dømes i hans Discorsi. Quentin Skinner har påpeikt denne influensen i sine bøker. Somme av desse tenkarane var Marchamont Nedham, John Milton, og seinare namn som Algernon Sidney, William Petyt, Richard Price og James Tyrrell. Republikanske tankar var altså på frammarsj. Hobbes var den første til å skipe eit motsvar i sin «Leviathan». Som vi no har sett var det ny-romerske omgrepet egna til å rette skarp kritikk mot kongeveldet. Hobbes sin reaksjon på dette var å kome med eit fridomsomgrep som kunne nyttast for å forsvare eit slikt totalitært styresett. Korleis kunne det gjerast?

Hugs attende til dømet med arbeidsgivaren i blomeutsalet, og korleis denne sjefen var aldeles snill og grei. Her kunne det ny-romerske perspektivet vise ein ufridom som ikkje vart fanga opp av det liberalistiske, og det var nettopp det som var det litt fiffige ved Hobbes sitt omgrep. Under denne forståinga var du fri så lenge ingen blanda seg inn i det du dreiv på med. Altså kan ein tenke seg ein stat der ein var underlagt ein suveren (Leviathan), anten ein konge eller noko anna. Denne suverenen er umåteleg snill og god, og let folket gjere som dei vil i sitt daglege virke. Difor er folket fritt, sjølv om dei er heilt underlagt viljen til ein annan. Her kan altså Hobbes og liberalistar legitimere eit autoritært regime gjennom eit såkalla «liberalt» fridomsomgrep, og dermed kunne ta lurven frå heile den ny-romerske tradisjonen.

Det skulle likevel ta mange hundre år før det ny-romerske overtaket vart snudd. Det var først ved den franske revolusjon med all sin bestialitet at folk byrja å verte skeptiske til republikanske krefter og deira måte å tenke om fridom. Constant og andre kunne vise til fælska og seie at kanskje det var noko som gjekk litt gale her. Kan dette vere fridom, denne nedslaktinga? Ved Constants avvising av det antikke ny-athenske fridomsidealet som Rousseau ivra for og som Robespierre nærast løp løpsk med, og ved Berlin sin samansausing av det ny-romerske omgrepet med Rousseau sitt omgrep, slik at den ny-romerske tradisjonen effektivt vart gøyymd, kunne liberalismen befeste sin posisjon som den ideologien som sto nærast Fridomen med stor F, og nærast hitle sosialismens fridomsomgrep som eit totalitært og blodig gufs.

Slik ser vi at den forståinga av fridom som tener høgresidas interesser har vunne fram i moderne tid og vorte den altomfattande sanninga om fridom. Samstundes ser vi no eit alternativ til denne forståinga som let oss endeleg tenke klart om fridom og korrigerer høgresidas påstandar. Vi kan ta fridomsomgrepet attende – om vi hentar fram den ny-romerske tradisjonen som for berre hundre år sidan sto fjellstøtt i norsk arbeidarrørle.

Fotnoter:

i Eg lenar meg relativt tungt på det Ellen Krefting skriv om Constant i kap.14 om Rousseau i Pedersen m.fl. 2013: Politisk Filosofi

ii Swift 2014, Political Philosophy, s.59.

iii Swift har i det heile ein særst interessant ivog grundig presentasjon av korleis «den totalitære fara» ved eit positivt fridomsomgrep kan unngås. Swift 2014, Political Philosophy, s.82-92.

iv Swift held fram med å seie at om ein skulle gripe inn, så kan ein tenkast å vete at det er velbegrunna ut i frå ein tanke om rettferd, jamvel om ikkje på grunnlag av noko fridomsargument.

v Skinner 2008, Hobbes and republican liberty, forord s. xiii.

vi Ibid. side x. Omgrepet Liber homo er tilstades i begge tekstane.

vii Ibid. side ix

viii Skinner 2009, Frihet som fravær av vilkårlig makt, del II.

ix Skinner 2009, Frihet som fravær av vilkårlig makt.

x Pettit (ukjend årstal), Civic Republican Theory, s.33. Dette er eit kapittel frå eit større verk. Det har ikkje lykkast å finne dette verket eller meir om samanhengen kapitlet vart publisert i.

xi Eit openbart døme er «Frihetens forpost her nord».

xii Nilsen, Jordheim 2014, s.42.

xiii Eg vil også vise til Maynor, 2003, s.163, der han syner at norsk forvaltning ivaretar fridom i ein ny-romersk forstand, gjennom høyringsinstansen (som så megetsigande har vorte undergravd av regjeringa Solberg: <http://www.nrk.no/norge/hevder-anundsens-hastverk-undergraver-demokratiet-1.12345326>. I følgje NRK bryt nær to av tre sakar hovudregelen om frist på 91 dagar, og heile 15 prosent av sakane kjem under minstekravet på seks veker høyring.)

Litteraturliste

Jordheim, H. og Nilsen, H. (2014) Politisk frihet / Håvard Friis Nilsen og Helge Jordheim (red.). [Oslo] : Res publica.

Maynor, J., 2003. Republicanism in the modern world, Cambridge : Polity.

Pedersen, J. (2013) Politisk filosofi : fra Platon til Hannah Arendt / Jørgen Pedersen (red.). Oslo : Pax.

Skinner, Q. (2008) Hobbes and republican liberty / Quentin Skinner. Cambridge : Cambridge University Press.

Skinner, Q. og Østerberg, H. (cop. 2011) Staten og friheten / Quentin Skinner ; oversatt av Hugo Østerberg. [Oslo] : Res Publica.

Swift, A. (2014) Political philosophy : a beginners' guide for students and politicians / Adam Swift. Cambridge : Polity Press.

Raudt nybrott

Av Tony Smith

Den teknologiske utviklingskrafta har alltid vore eit sterkt argument til forsvar for kapitalismen. Men ein av løyndommane til kapitalismen er at i hjartet av denne endringa finn me verken djerve entreprenørar, risikokapitalistar eller etablerte bedrifter.

Investeringar som presser grensene for vitskaplig kunne er nemleg altfor risikable. Framstega ein søker vil kan hende ikkje oppnåast. Framstega ein oppnår kan vise seg å aldri vere kommersielt haldbare. Om mogleg lønnsame resultat dukkar opp, kan det ta tiår før pengar er å tjene. Og når dei endeleg gjer det er det ingen garanti for at dei opphavlege investorane ender opp med vinsten.

Sosialisering av kostnader

Der er, følgeleg, ein sterk tendens i privat kapital til å systematisk underinvestere i langsiktig forskning og utvikling. I motsetnad til den populære oppfatninga at private entreprenørar driver teknologisk nybrott, overlet ikkje dei ledande delene av den globale økonomien dei viktigaste stadiene av teknologisk endring til private investorar. Desse kostnadene blir sosialisert.

I dei første tjuufem åra etter andre verdskrig, let den høge profitten samla av amerikanske selskap, på grunn av deira eineståande posisjon i marknaden, bedriftslaboratorier drive med grunnforskningsprosjekt - «blue-skies research». Men sjølv då utgjorde offentleg finansiering omtrent to tredeler av alle forsking- og utviklingsutgifter i USA, og la med det grunnlaget for dagens høgteknologiske sektor.

Med auka konkurranse frå japansk og europeisk kapital i 70åra, auka privat finansiering i forskning og utvikling. Men langsiktige prosjekt blei forkasta til fordel for produktutvikling og prosjekt i bruksforskning, som lova kommersiell fortjeneste på kort og mellomlang sikt. Grunnforskning blei fortsatt sponsa av myndighetene, som til dømes arbeidet innan molekylærbi-

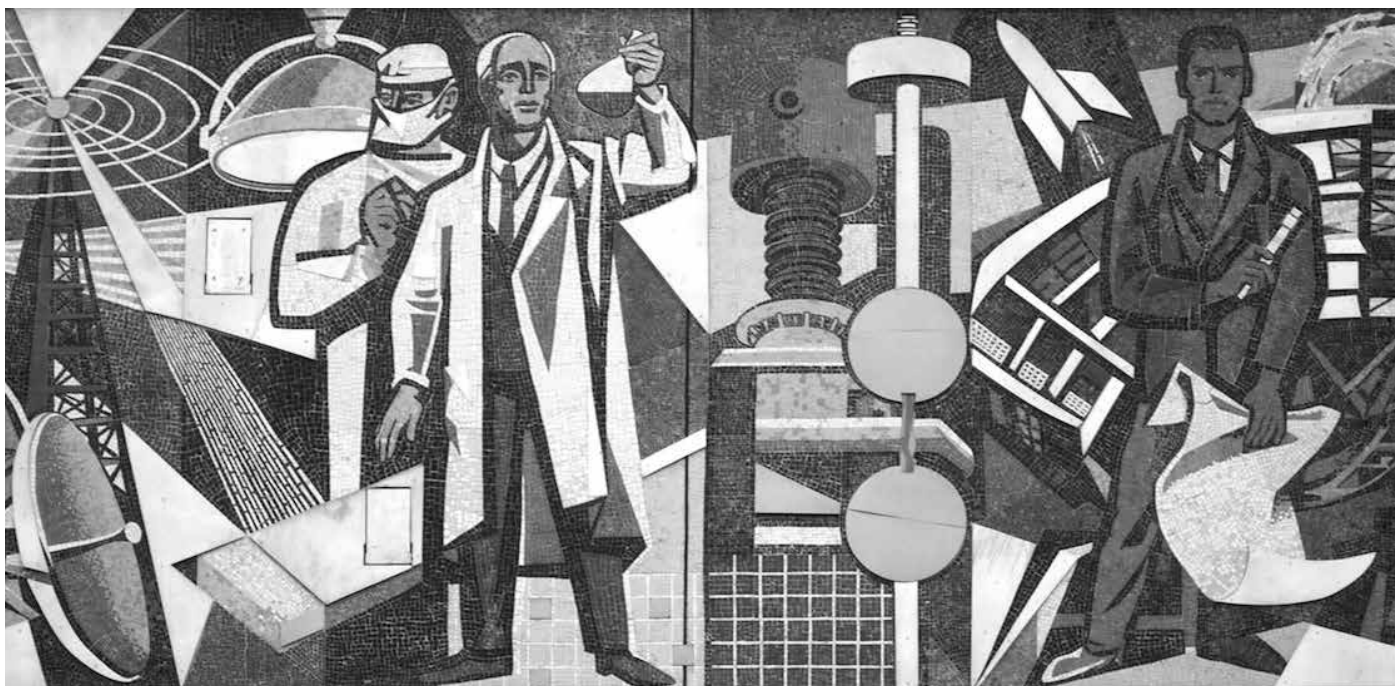
ologi som fremma selskap frå agrarbransjen sitt inntog i bioteknologien. Det same gjaldt prosjekt med særskilt interesse for Pentagon – til dømes utviklinga knytt til «Defense Advanced Research Projects Agency» [DARPA er forgjengeren for dagens internett. overs. anm] som grunnla vegen for moderne globale posisjoneringssystemer [GPS] – og andre offentlege instansar.

Men generelt stod mellomlang- og langsiktig forskning stor i fare for å ramle i ein «dødens dal» mellom grunnforskning og umiddelbar utvikling, utan korkje myndigheiter eller privat kapital til å bidra med betydeleg finansiering.

**Alle tolv nøkkel-
oppfinningar i
Apples fantastisk
suksessrike produkt-
linje – iPad, Iphone,
iPod – blei utvikla
av offentleg
finansiert forskning
og utvikling**

Trass i all retorikken om «marknadens magi» kunne folka i Reagan-administrasjonen kjenne att marknadsfeilslag når dei så det. Dei byrja tilby offentleg finansierte universitetslaboratorier ulike gulrøter og piskar for å få dei til å ta på seg seg langsiktig forskning og utvikling for USAnsk kapital. Nye program blei oppretta for å gi nyetablerte bedrifter ressursar til å utvikle nyskapning forut for det såkalla «proof of concept»- kravet frå risikokapitalistar (om at ein må kunne demonstrere at ideen kan fungere før ein investerer. [overs. anm]). Under Reagan gav «Small Business Innovation Development Act» føderale departement fullmakt til å sette av ein prosent av forskning og utviklingsbudsjetta sine til å finansiere forskning utført av mindre bedrifter. Desse og andre offentleg-private partnerskap har gitt USAnsk kapital enorme konkurransefordelar på verdsmarknaden.

Det er inga overrasking at Apples fantastisk suksessrike produktlinje – iPad, Iphone, iPod – består av tolv nøkkeloppfinningar. Alle tolv (prosessen, dataminneteknologien, harddisken, LCD-skjermen, batteriet, digital signalbehandling, internett, HTTP og HTML språk, mobilnettet, GPS systemet, og

Veggmåleri frå Aust-Tyskland

stemmeaktiverte dataprogram) blei utvikla av offentlig finansiert forskning og utvikling. Det har ikkje vore marknaden, men heller aktiv statleg innblanding som har drive fram teknologisk endring.

Den lova gullalderen

Teknologi er meir enn berre eit vapen for konkurranse mellom kapitalistar. Teknologiske endringar som skaper arbeidsløyse, reduserer fagleg utfordrande arbeid til mekaniske øvingar, og let ein del av arbeidsstyrka spelest ut mot ein annan, endrar maktbalansen i kapitalens favor. På grunn av denne asymmetrien, fører framgang i produktiviteten, som kunne redusert arbeidstida og samstundes økt reallønna, i staden til tvangsoppseiingar, auka stress for dei som får behalde jobbane og nedbryting av reallønna.

To teknologiske utviklingstrendar i dag styrkar vidare makta til kapitalen. Framsteg i transport og kommunikasjon lar no produksjon- og distribusjonslenkene trekkas tvers over jordkloden, og gir kapitalen tilgang til å implementere 'splitt og hersk' strategiar mot arbeidarar i tidlegare ukjend grad.

Forbløffande nye arbeidsbesparande maskinar er og i ferd med å bli mindre kostbare. Ein ny og utførleg studie av meir enn syv hundre yrker konkluderte med at ikkje mindre enn 47 prosent av alt arbeid i USA står i høg risiko for å bli automatisert innan to tiår. Alt som kjem i nærleiken av eit slikt nivå av fortrenging av arbeid vil skape meir elende, ikkje framdrift, for vanlege arbeidarar.

Men dei lågare kostnadane og den høgare yteevna frå maskinane har og leidd til ei endring av betre sort. Idet prisane på

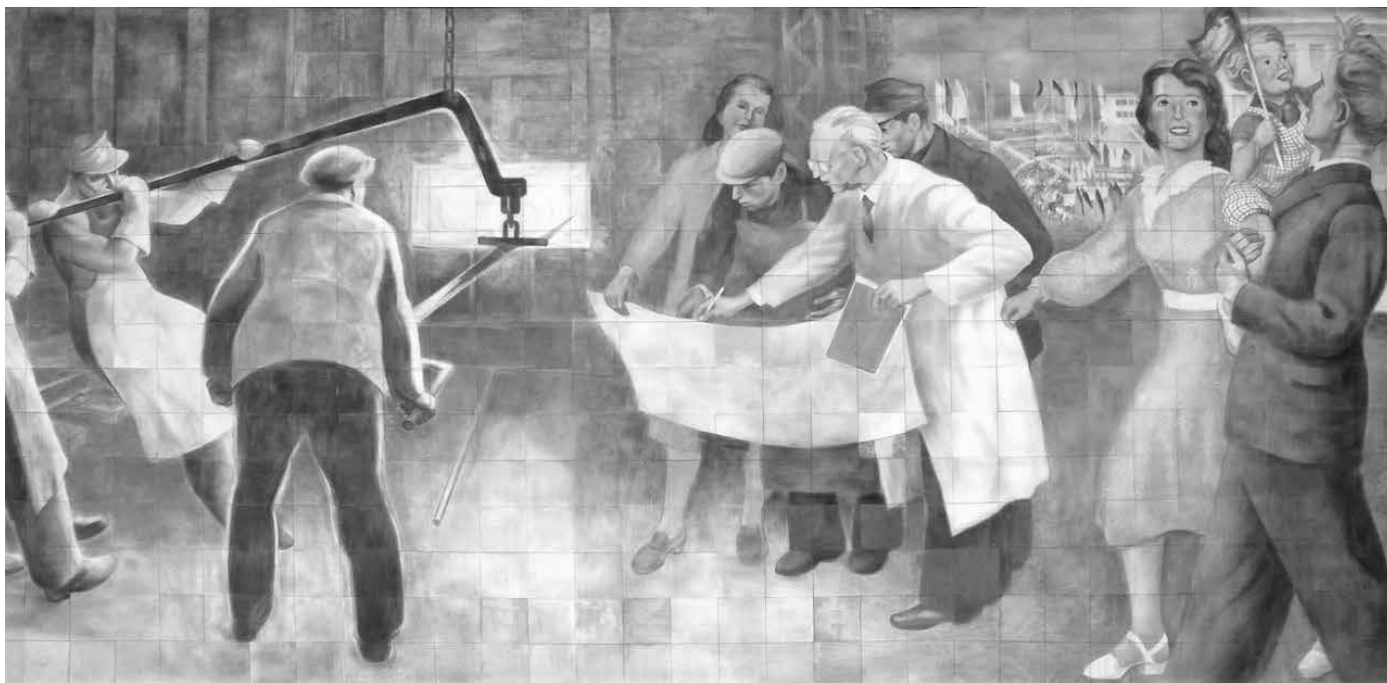
datautstyr, programvare og internettforbinding har sokke, kan mange folk no skape nye «kunnskapsprodukt» utan å arbeide for store kapitalistar.

Over heile kloden vel mengder av folk fritt å bidra til kollektive nyskapsprosjekt som interesserar dei, heilt utanfor relasjonen mellom kapital og arbeid. Dei resulterande produkta kan distribueras som uavgrensa frie gode til ein kvar som øskjer å bruke dei, heller enn å vere knappe varar selde for profitt. Det

kan ikkje motseiest at denne nye forma for sosialt arbeid har skapt nyvinningar som er overlegne produkta til kapitalistiske firma, både i kvalitet og skala. Desse nyvinningane pleier ofte og å vere kvalitativt annleis.

Der teknologisk utvikling i kapitalismen i hovudsak retter seg mot ønskjer og behov hos dei med inntekter å bruke av, kan 'open-source' prosjekter mobilisere kreativ energi på område kapitalen systematisk forsømmer, så som å utvikle frø for fattige bønder eller medisin for dei utan pengar til å kjøpe eksisterande medikament. Potensialet i denne nye forma for kollektivt sosialt arbeid, vendt mot tvingande sosiale behov over heile kloden er historisk eineståande.

Men for å kunne blomstre, krev innovasjon knytta til open-source fri tilgang til dei kunnskapsgoda som alt finst. Ledande kapitalfirma har i håp om å utvide si evne til å profitte privat frå offentlig støtta forskning, brukt si enorme politiske makt til å utvide regimet med intellektuelle eigedomsrettar i både omfang og handheving, med drastiske restriksjonar på nettop den tilgangen open-source prosjekter treng. Opphavsretten blei utvida med tjue år rundt århundreskiftet, talande nok akkurat idet tilgangen til internett byrja å swelle ut.

Veggmåleri frå Aust-Tyskland

Trass i desse stengsla, viser suksessen til open-source prosjekter at intellektuelle eigedomsrettar ikkje trengs for nyskaping. Vidare bevis blir gitt av det faktum at dei fleste vitskaps- og teknologiarbeidarar involvert i innovasjon blir pålagt å signere vekk dei intellektuelle eigedomsrettane sine som eit villkår for hyre. Desse rettane hindrar faktisk framgang ved å auke kostnadane knytt til å delta i produksjonen av ny kunne, og ved å avleie middel til uproduktive saksomkostningar.

Jorda er flat?

Kapitalismen hemmar også evna i store delar av jorda til å bidra til teknologisk utvikling. Heile regionar av den globale økonomien manglar rikdom til å støtte meningsfull nyskaping. I dag er det berre fire land som bruker over 3 prosent av sitt BNP på forskning og utvikling, berre seks andre bruker 2 prosent eller meir. (Talet for Noreg er 1,65 prosent, red. mrk.)

Kapitalen i desse betrestilte regionane har mogleik til å etablere ein god sirkel, og sitte på gratis i dei omfangsrike offentlege investeringane drøfta over. Privilegert tilgang til avansert forskning og utvikling let kapitalistane tileigne seg høge avkastningar på vellukka oppfinningar; avkastningane let desse firmaa gjere effektiv bruk av teknologiske framsteg i neste runde, og legg til rette for framtidig profit.

Samstundes vil føretak i fattigare regionar, som manglar tilgang til forskning og utvikling på høgt nivå, finna seg sjølv fanga i ein vond sirkel. Deira no fråverande evne til å gjere betydeleg nyskaping som kunne gjere dei i stand til å konkurrere med framgang på verdsmarknaden, undergrev deira framtidige utsikter. Berre ein handfull land – som Sør-Korea og Taiwan – han nokon sinne makta å rykke fram frå dette dårlege utgangspunktet.

Global ulikskap i teknologisk endring kan ikkje åleine forklare kvifor 1% av verdas folk no eig 48 % av all global rikdom. Men den utgjør ei stor del av saga; teknologisk endring er eit våpen som let dei privilegerte oppretthalde og utvide sine globale fordelar over tid.

Kreativ ikkje-øydelegging

Dei øydeleggjande verknadene studert over er ikkje naudsynte trekk ved teknologisk endring. Dei er naudsynte trekk ved teknologisk endring innan kapitalismen. Å overvinne dei krev å overvinne kapitalismen, sjølv om me berre har ein førebels forståing av kva det kan innebære.

Dei fordervelege tendensane knytt til teknologisk endring på den kapitalistiske arbeidsstaden har sine røter i ein struktur kor leiarar er aktører på vegne av firmaets midler, med tiltrudd plikt til å fremme deira private interesser. Men produksjonsmidla til eit samfunn er ikkje gode for privat forbruk, som ein tannkost. Den materielle reproduksjonen av samfunnet er ei grunnleggjande offentleg sak, noko den teknologiske utviklinga til kapitalismen sjølv, kvilande på offentlege middel, stadfester. Kapitalmarknader, kor private fordringar på produktive ressursar blir kjøpt og selt, handsamer offentleg makt som om det berre var nok ein gjenstand for deira personlege bruk. Dei kan og bør avskaffast.

Produktive føretak i stor skala bør i staden reknast for ein særskild type offentleg eigedom, og utøving av autoritet innan desse arbeidsplassane, som handlingar med offentleg autoritet. Prinsippa for demokrati må då kome i spel: All utøving av denne autoriteten må underleggjast konsens frå dei den råkar. Sjølv om ytterlegare reguleringar ville trengjast om leiarar vart

Produksjonsmidla til eit samfunn er ikkje gode for privat forbruk, som ein tannkost

valde og underlagt tilbakekalling frå arbeidsstyrken som eit heile, ville ikkje teknologisk framgang typisk resultere i ufrivillig arbeidsløyse for somme og overarbeid for andre, men snarare redusert arbeid for alle.

Me veit dette fordi arbeidarar seier at dei ønskjer meir tid til å vere saman med familie og vener, eller på prosjekt dei sjølv vel. Med demokrati på arbeidsplassen, ville driven til å innføre arbeidsforsimplande teknologiar bli erstatta med ei søken etter måtar å gjere arbeidet meir interessant og kreativt.

La oss anta at avgjerder om det generelle nivået på nye investeringar også var ei sak for offentleg diskusjon, som til slutt blei avgjort av ei demokratisk forsamling. Om der fantes presserande sosiale behov kunne den samla rata aukas, om ikkje, kunne den stabiliserast. Desse forsamlingane kunne sette til side ein porsjon av dei nye investeringsfonda til å gje offentlege gode, utan vederlag, og dermed plassere fleire nyttige gode utanfor marknadens hender.

Dei offentlege goda frå vitskapleg og teknologisk kunne, resultat av grunnforskning og langsiktig forskning og utvikling ville slutta å fungere som vare, det ville og fruktene frå 'open-source' nyskaping. Dei siste kunne bli frigitt ved å avskaffe intellektuelle eigedomsrettar og ved å skaffe alle ei tilstrekkeleg og garantert inntekt – og la alle som ønskja å delta i 'open-source' prosjekter gjere det. Om særskilte insentiv måtte til, kunne rause premiar delas ut til dei som først løyste viktige utfordringar.

Pengar som blei att kunne så bli fordelt til andre valde organ på ulike geografiske nivå, kvar ein ville avgjere kor stor part som ville gå til offentlege gode i eit område. Det resterande ville bli distribuert til lokale samfunnsbankar med ansvar for å få dei vidare til arbeidarføretak. Diverse kvalitative og kvantitative middel kunne tas i bruk for å måle i kva grad føretaka bruk-

te teknologien til å imøtekomme sosiale behov effektivt, med resultata bestemmende for inntekta utover den grunnlønna medlemmene mottar, (og for medlemmane av dei samfunnsmessige bankane som tildelte dei pengane).

Å avskaffe intellektuell eigedomsrett ville og medført den fordelten at rikare regionar ikkje kunne bruke teknologisk kunne som eit vapen til å skape og produsere ulikskap i den global økonomien. Denne fara ville vore så godt som utsletta om kvar ein region blei gitt fundamentale rettar til si part av nye investeringsmiddel, utrekna per hovud.

Til slutt, om arbeidsplassar brukte produktivetsauke til å frigjere tid for arbeidarane sine heller enn å auke produksjonen av varer, ville utarminga av ressursar og produksjonen av avfall skje i eit lågare tempo. Å avskaffe kapitalmarknader og erstatte dei med demokratisk kontroll over nivået av nye investeringar ville frigjere menneskeheita frå bodet om å « vekse eller døye » og dei miljømessige konsekvensane som følgjer av det.

Om føretak blei anerkjende som å vere av grunnleggjande offentleg interesse, ville det fjerna den obskøne absurditeten at menneskeslektas skjebne kvilar på kor vidt profitt-drivne oljeselskap har politisk og kulturell makt til å selje ei oljebeholdning verdt 20 milliardar dollar, noko dei openbert aktar å gjere.

Om 'open source' nyvinning blomstra, ville kreative energiar for kollektivt sosialt arbeid over heile kloden bli satt i verk for å møte miljøutfordringane. Om fattigare regioner med sårbare økosystem vart garantert sin rettmessige part av nye investeringsmiddel, ville presset for å ofre langsiktig berekraft til fordel for kortsiktig vekst bli overvunne.

Å avskaffe intellektuell eigedomsrett ville medført at rikare regionar ikkje kunne bruke teknologisk kunna som eit vapen til å skape og produsere ulikskap i den global økonomien

Sjølvsagt er alle desse forslaga vage og førebels. Like fullt viser dei at sosiale konsekvensar av teknologisk endring kunne vore veldig annleis enn dei er i dag. Me treng ikkje privat eige av produksjonsmiddel, eller marknader for finansmiddel, for å ha eit teknologisk dynamisk samfunn. Med dei nødvendige politiske endringane, ville teknologisk endring ikkje lenger vere assosiert med overakkumulasjon, finanskriser, kveling av 'open-source' nyskaping, alvorleg global ulikskap eller stadig meir tydeleg trussel om miljømessig katastrofe.

Me er nøydd til å sleppa laus det fulle potensialet i menneskets genialitet. Måten teknologien går framover på er allerede sosialisert på viktige, om enn begrensa og utilstrekkelige måtar. Me kan fullføre jobben og forsikra oss om at fruktane tas i bruk til fordel for vanlege folk.

Tony Smith er professor i filosofi ved Iowa State University og forfattar av boka

Technology and Capital in the Age of Lean Production. Artikkelen er tidlegare trykt i Jacobin

Marx' dialektiske abstraksjonsmetode – en praktisk gjennomgang

AV BERTELL OLLMANN

Finnes det noen del av Marx' metode som har fått gjennomgå mer enn dialektikken? Og jeg tenker ikke bare på fiender av marxismen og sosialismen, men også på skolerte personer som er vennligstilt til begge. Det er ikke Karl Popper, men Georg Sorel i sin marxistiske inkarnasjon som betegner dialektikk som "kunsten å forene motsigelser ved hjelp av hokus-pokus", og den engelske sosialistiske økonomen, Joan Robinson, som protesterer mot at "Hegels nese" stadig stikker frem mellom henne og Ricardo. Men kanskje er den mest klassiske klagen fremført av den amerikanske filosofen, William James, som sammenligner det å lese om dialektikk i Hegel – det kunne like gjerne ha vært i Marx – med å bli dradd inn i en malstrøm

Andre tenkere har sett Marx' dialektiske metode som et av hans viktigste bidrag til sosialistisk teori, og Lukács går så langt som til å hevde at den ortodokse marxismen utelukkende hviler på tilslutning til hans metode. Selv om Lukács kan overdrive for å understreke poenget sitt, så overdriver han ikke særlige mye, slik jeg ser det. Grunnene til slik utbredt uenighet om betydningen og verdien til dialektikk er mange, men det som utmerker seg er mangelen på oppmerksomhet overfor selve naturen til det man diskuterer. Så hva handler egentlig dialektikk om? Hvilke spørsmål tar den opp, og hvorfor er de viktige? Før det er mer klarhet om dette, om dialektikkens grunnleggende oppgave, vil skrifter om dialektikken bare fortsette å hope lag på lag med uklarhet oppå hverandre. Så det er her vi må begynne.

Først av alt, renset for alle kvalifikasjoner ved den ene eller andre dialektiker, er endring/forandring, i alle former, og samvirkning, i alle former, det dialektikk handler om. Det betyr ikke at det bare er dialektiske tenkere som anerkjenner at endring og samvirkning finnes, mens ikke-dialektiske tenkere ikke gjør det. Å påstå det ville vært idiotisk. Alle erkjenner at alt i verden endrer seg på en eller annen måte og til en viss grad, og det samme gjelder samvirkning. Men problemet er hvordan vi kan tenke på en fullgod

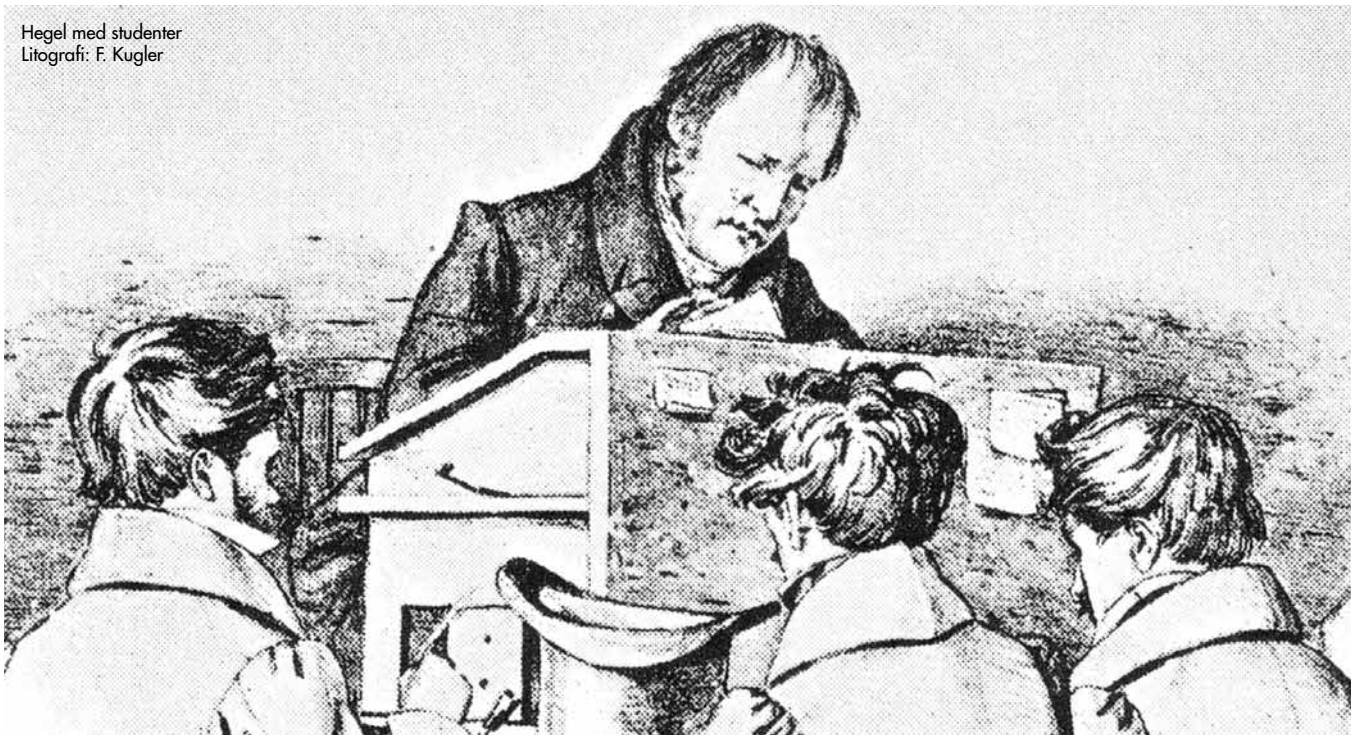
måte om dette, hvordan vi kan fange det i tenkningen. Med andre ord hvordan kan vi tenke om endring og samvirkning slik at vi ikke går glipp av eller fordreier de virkelige endringene og den virkelige samvirkningen som vi vet er der, i hvert fall på generelt vis (med alle de implikasjonene dette har for hvordan vi kan studere dem og kommunisere til andre det vi finner). Dette er nøkkelproblemet som dialektikken tar opp og det all dialektikk handler om. Det er for å hjelpe oss med å løse dette problemet at Marx vender seg mot abstraksjonsprosessen.

Løsningen ligger i abstraksjonsprosessen

I sin klareste uttalelse om emnet, hevder Marx at metoden hans starter fra det "virkelig konkrete" (verden slik den fremstår for oss) og fortsetter gjennom "abstraksjon" (den intellektuelle aktiviteten å bryte det hele ned til de mentale biter som vi bruker for å tenke om den) til "tankekonkreter" (det gjenskapte og nå forståtte hele som vi har for oss i tanken). Det virkelige konkrete er ganske enkelt den verden vi lever i, i hele sin kompleksitet. Tankekonkretet er Marx' rekonstruksjon av denne verden i teorier som etter hvert er blitt kalt "marxisme". Det er sagt at den beste veien til erkjennelse får fra det ene til det andre, gjennom abstraksjonsprosessen.

På en måte er rollen Marx gir abstraksjonen en enkel erkjennelse av det faktum at all tenkning om virkeligheten begynner med å bryte den ned til deler som det er mulig å behandle. Virkeligheten kan være i ett stykke når vi gjennomlever den, men hvis vi skal tenke om den og kommunisere om den må vi dele den opp. Oppfatningsevnen er begrenset, slik magen også er det, og kan ikke svelge hele verden i en omgang. Derfor begynner alle – ikke bare marxistene – arbeidet med å forstå sine omgivelser ved å skille ut visse trekk og fokusere på og organisere dem på passende måter. "Abstrakt" komme fra latin "abstrahere" som betyr "å trekke fra". Når vi gjør dette trekker vi et stykke (ut) fra det

Hegel med studenter
Litografi: F. Kugler

hele og ser på det midlertidig som noe for seg selv.

Vi "ser" bare noe av det som ligger foran oss, "hører" bare en del av lydene i nærheten, "føler" bare en liten del av det som kroppen vår er i kontakt med, og slik videre med resten av sansene våre. Hver gang oppretter vi et fokus og en slags grense blir satt innen oppfatningene våre som skiller ut det som er relevant fra det som ikke er det. Det bør være klart at "Hva så du" (Hva fanget blikket ditt?) er forskjellig fra "Hva var det du virkelige så? (Hva var innenfor synsvidde?) På samme måte fokuserer vi på bare noen kvaliteter og forhold når vi tenker på noe. Mye som kunne vært tatt med – og som i virkeligheten kan være med i en annen persons synspunkt eller tanke, og en gang også inkludert i ditt – blir utelatt. Den mentale aktiviteten som medvirker til å opprette slike grenser, enten bevisst eller ubevisst, vanligvis en blanding av begge, er abstraksjonsprosessen.

Som respons til en blanding av innflytelser som omfatter den materielle verden og våre erfaringer i den, likeså vel som personlige ønsker, gruppeinteresser og andre samfunnsmessige avgrensninger, er det abstraksjonsprosessen som skaper/etablerer det særegne ved objektene som vi er i samvirkning med. Ved sette grenser, ved å måle så langt og ikke lenger, er det dette som gjør noe til en (eller to eller tre) av et slag og lar oss vite hvor et slags objekt begynner og slutter. Ved å bestemme disse enhetene blir vi også forpliktet til å hevde et sett forhold mellom dem – forhold som er blitt muliggjort eller nødvendiggjort av kvalitetene vi har inkludert i hver av dem – et register for å klassifisere dem og en måte å forklare dem på.

Når vi for eksempel lytter til en konsert så konsentrerer vi oss om et enkelt instrument og et tema som kommer igjen, så flytter vi oppmerksomheten til noe annet. Hver gang dette foregår endrer hele musikken seg, nye mønstre trer frem, hver tone får en forskjellig valør osv. Hvordan vi abstraherer musikk bestemmer i stor grad hvordan vi forstår den. Det samme gjelder når vi fokuserer på noe i et skuespill, enten det nå er en person, en kombinasjon av per-

soner eller en del av scenen. Betydningen av skuespillet og hva mer som trengs for å utforske og teste den, endrer seg ofte dramatisk med hver ny abstraksjon. På denne måten bestemmer også måten vi abstraherer litteratur på, hvor vi trekker grensene, hvilke verk som vil blir studert, med hva slags metoder, i forhold til andre objekter, i hvilken rekkefølge og selv hvem som studerer hva. Når vi abstraherer litteratur slik at vi tar med tilhørerne eller leserne leder det for eksempel til en litteratursosiologi, mens en abstraksjon av litteraturen som utelukker alt annet enn form bevirker ulike strukturelle tilnæringsmåter, og så videre.

Ut fra det som er sagt så langt er det klart at "abstraksjon" i seg selv er en abstraksjon. Jeg har abstrahert den fra Marx' dialektiske metode som i sin tur ble abstrahert fra hans omfattende teorier, igjen abstrahert fra hans liv og arbeid. Den mentale aktiviteten som vi har samlet og brakt i fokus som "abstraksjon" blir oftere assosiert med prosesser som persepsjon, oppfatning, definering, resonnering og til og med tenkning. Derfor er det ikke overraskende hvis abstraksjonsprosessen slår mange både som fremmed og velkjent på samme tid. Hver av disse mer kjente prosessene opererer delvis ved å skille ut og fokusere, og legge vekt på bare noen sider av den virkeligheten som folk kommer i kontakt med. Å abstrahere "abstraksjon" på måten jeg har gjort her er verken enkelt eller innlysende, og derfor har få mennesker gjort det. Følgelig er det sånn at selv om alle abstraherer er bare noen få klar over abstrahering i seg selv. Denne filosofiske fattigdom blir styrket av at folk flest er late i sine abstraksjoner: vi aksepterer mentale enheter, som vi tenker med, enkelt og ukritisk som del av vår kulturelle arv.

Det blir enda mer komplisert å begripe "abstraksjon" på grunn av det faktum at Marx bruker ordet i fire forskjellige, nært beslektete betydninger. For det første, og det er det viktigste, viser det til den mentale aktiviteten å dele opp verden i mentale deler som vi bruker til å tenke om den. Denne prosessen er beskrevet ovenfor. For det andre viser det til resultatet av denne prosessen, de aktuelle delene som

Marx' begrepslige praksis reflekterer den epistemologiske prioriteten han gir til bevegelse over stabilitet, slik at stabilitet – alle steder der det finnes – ses på som midlertidig og/eller bare tilsynelatende, eller som han sier i et tilfelle, som en "paralysering" av endringen.

vi har porsjonert ut virkeligheten i. Det betyr at for Marx, som Hegel før ham, fungerer "abstraksjon" både som substantiv og verb. Substantivet viser til det som er kommet frem gjennom verbet. I denne betydningen kan vi si at alle abstraherer (verb) og alle tenker med abstraksjoner (substantiv). Men Marx bruker også "abstraksjon" i en tredje betydning der det viser til en underavdeling av særlig dårlige begrepsliggjøringer. Enten de nå er for smale, fokuserer for ensidig på fremtredelsesformer, er dårlig satt sammen, tillater ikke disse konstruksjoner et fullgodt grep på det de omhandler.

I denne tredje betydningen er abstraksjoner den grunnleggende enheten i ideologier, det uunngåelige idéresultatet av å leve og arbeide i et fremmedgjort samfunn. "Frihet" for eksempel, sier Marx, er en slik abstraksjon når vi tar vekk det virkelige individet fra "eksistensvilkårene som individene lever under". Hvis vi utelater de omstendighetene som gjør frihet mulig (eller umulig) – inkludert de virkelige alternativene som finnes, pengens rolle, den samfunnsmessige stillingen til den personen som velger osv. – fra betydningen av "frihet", kan det bare forvrengte og forfalske til og med den delen av virkeligheten som det tar på seg å formidle. Mye av Marx' kritikk av ideologi tar i bruk denne betydningen av "abstraksjon".

Endelig så bruker Marx termen "abstraksjon" på en fjerde litt forskjellig måte, som dreier seg om en særskilt organisering av den virkelige verdens elementer – som har med kapitalismens virkemåte å gjøre – og som danner objektivt grunnlag for de fleste ovennevnte ideologiske abstraksjoner. Abstraksjoner i denne fjerde betydningen eksisterer i verden og ikke i tanken, ulikt de tre øvrige betydningene av abstraksjon. I disse abstraksjonene trer visse romlige og tidsmessige grenser og forbindelser frem, akkurat som andre gjøres utydelige og til og med usynlige, slik at det som i praksis er uskillelig kan framstå adskilt. Det er på denne måten at det er sannsynlig at varer, verdi, penger, kapital osv. blir misforstått i utgangspunktet. Marx kaller disse objektive resultatene av kapitalismens virkemåte for

"realabstraksjoner" og det er hovedsakelig "realabstraksjoner" som påvirker folk i kontakt med dem Marx tenker på når han sier at "mennesker styres av abstraksjoner" i det kapitalistiske samfunnet. Men slike bemerkninger må ikke hindre oss fra å forstå at Marx også abstraherer i den første betydningen som er nevnt ovenfor, og som alle andre også tenker i abstraksjoner i andre betydning, og at den spesielle måten som han bruker begge abstraksjonene bidrar mye til å gi marxismen sin særegne karakter.

Til tross for flere direkte merknader om hvor sentral abstraksjonen er i Marx' arbeider har abstraksjonsprosessen fått relativt liten oppmerksomhet i marxistisk litteratur. Seriøse arbeider om Marx' dialektiske metode kan vanligvis kjennes igjen på grunnlag av om kategorier som hører til dialektikkens ordtilfang blir behandlet som sentrale. For Lukács var det begrepet "totalitet" som spilte denne rollen, for Mao var det "motsigelsen", for Raya Duayevskaya var det "negasjonens negasjon", for Scott Meikle var det "vesen", for Ollman i Alienation (Fremmedgjøring) var det "indre relasjon" og så videre. Selv når abstraksjon blir diskutert – og ikke noe seriøst arbeid ser helt bort fra det – legger en hovedsakelig vekt på hva i verden eller kapitalismen som er ansvarlig for de særegne abstraksjonene som blir gjort, og ikke på abstraksjonsprosessen i seg selv og på nøyaktig hva Marx gjør og hvordan han gjør det. I Følgelig forblir implikasjonene av Marx' abstraherende praksis for marxismens teorier ganske tåket og de som ønsker å utvikle disse teoriene og revidere dem der det er nødvendig får liten hjelp når de strever med å abstrahere på Marx' måte. I det som følger er det nettopp abstraksjonsprosessen, hvordan den fungerer og særlig hvordan Marx bruker den, som er hovedemnet for vår diskusjon av dialektikken.

Hvordan Marx' abstraksjoner skiller seg ut

Hva er det så som utmerker Marx' abstraksjoner? Til å begynne med bør det være klart at hans abstraksjoner ikke fjerner seg helt fra abstraksjonene til andre tenkere, da og nå, og heller ikke kan gjøre det. Det må være mye overlapp-

For Marx refererer historie ikke bare til tiden som har gått, men også til fremtiden. Slik at det noe er i ferd med å bli – enten vi vet hva dette er eller ikke – på viktige måter er en del av det det er, sammen med det som det en gang var.

ping. Ellers ville han ha konstruert det filosofene kaller et "privat språk" – og enhver kommunikasjon mellom ham og resten av oss ville være umulig. Jeg håper å behandle spørsmål om hvor nær Marx kom til å gå i denne fallgruven og hva vi kan gjøre for å reparere noe av den skaden som allerede har skjedd, i et kommende arbeid. For det andre er det slik at når jeg fremstiller Marx' abstraksjonsprosess som en i hovedsak bevisst og fornuftig virksomhet, så mener jeg ikke å benekte i hvilken enorm grad det som er resultatet, reflekterer verden på en nøyaktig måte. Men de reelle grunnlag for Marx' tenkning er tilstrekkelig (men ikke på noen mått fullt ut) forstått til at vi kan ta det for gitt, mens vi konsentrerer oss om abstraksjonsprosessen i seg selv.

Mens vi har disse to kvalifikasjonene i tankene kan vi nå si at det som er mest særegent ved Marx' abstraksjoner, sett under ett, er at de fokuserer på og inkorporerer både endring og samvirkning (eller system) i de spesielle formene som disse finner sted i den kapitalistiske epoken. Det er viktig å understreke helt fra begynnelsen at Marx i hovedsak var opptatt av kapitalismen. Han søkte å oppdage hva den er og hvordan den fungerer så vel som hvordan den oppsto og hvor den tenderer. Vi kan kalle de organiske og historiske prosessene her den kapitalistiske produksjonsmåtenes doble bevegelse. Hver bevegelse påvirker den andre og hvordan vi griper hver av dem påvirker forståelsen av begge. Men hvordan studerer vi et systems historie, eller den systemiske funksjonen til prosesser i utvikling, når de viktigste drivkreftene til endring ligger i systemet selv? For Marx var det første og viktigste skrittet å inkorporere den generelle formen for det han var på jakt etter, endring og samvirkning, i samtlige abstraksjoner han skapte som del av sin forskning. Derfor er Marx' forståelse av kapitalismen ikke avgrenset de marxistiske teoriene som retter seg mot det kapitalistiske systemet, men en stor del av det finner vi innen selve abstraksjonene som disse teoriene er konstruert med.

Marx begynte med den historiske bevegelsen og at han var opptatt av endring og utvikling er u diskutabelt. Men

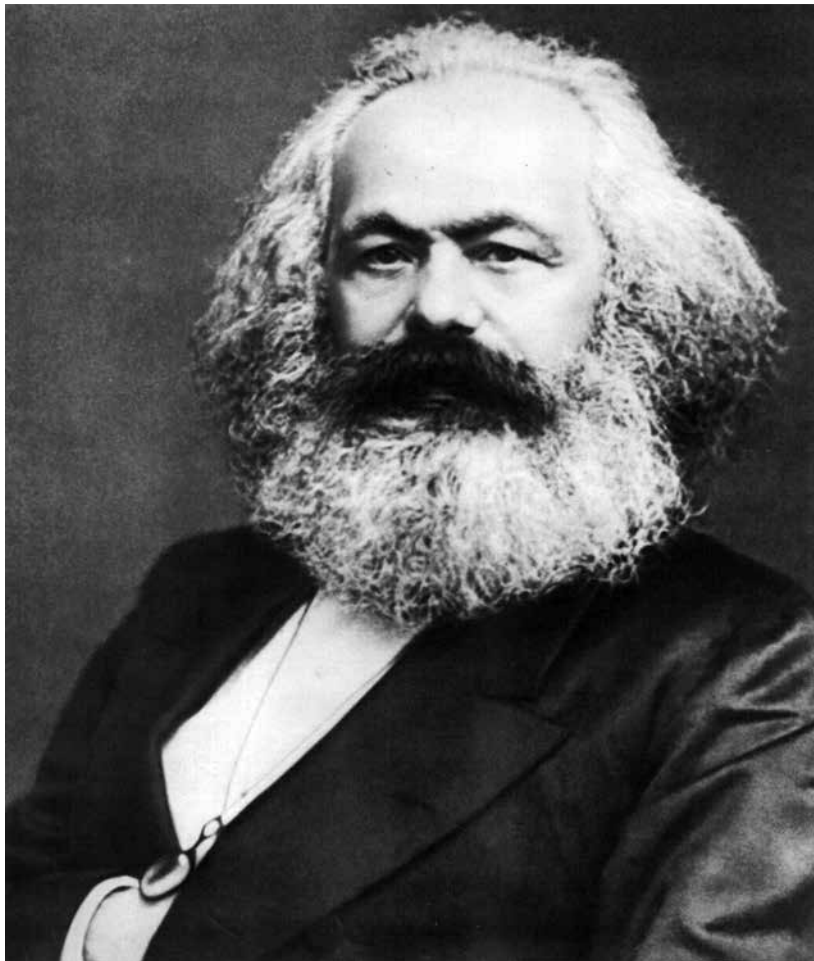
det som er mindre kjent, mest fordi det ikke er så klart, er hvordan han tenkte om endring, hvordan han abstraherte den og hvordan han integrerte disse abstraksjonene i sine studier av en verden i endring. Det underliggende problemet er like gammelt som filosofien selv. Den gamle hellenske filosofen, Heraklit, gir oss dens klassiske uttrykk når han sier at en person ikke kan gå ned i den samme elven to ganger. Det har rent nok vann mellom de to gangene til å si at når vi går ned i elven andre gang, så er det ikke den samme elven som vi gikk ned i første gang. Likevel forteller sunn fornuft oss at det er den samme elven og vår måte å gi navn på reflekterer dette synet. Elven heter fremdeles "Hudson" eller "Rhinen" eller "Ganges". Heraklit var selvfølgelig ikke interessert i elver, men i endring. Poenget hans er at endring foregår over alt og hele tiden, og at våre måter å tenke om dette er håpløst utilstrekkelige. Den stadige flyten – de konstante endringene vekk fra noe og over til noe annet – mangler svært ofte. Vanligvis kan vi trygt la være å ta endring med i betraktningen, når den skjer svært sakte eller i liten skala. På den andre siden kan slik endring – fordi den foregår utenfor vår oppmerksomhet – av og til forskrekke oss og få alvorlige følger for livene våre.

Selv i dag er det få som er i stand til å tenke over endringer de vet finner sted på måter som ikke fordreier – vanligvis ved å undervurdere – det som virkelig foregår. Fra titlene til drøsser av vitenskapelige sosiologiske arbeider ser det ut til at studiet av endringer vies mye oppmerksomhet. Men hva er det som egentlig blir tatt for "endring" i mesteparten av disse verkene? Det er ikke den pågående utviklingen og endringen som foregår i det som studeres, den samfunnsmessige parallellen til det rennende vannet i Heraklits elv. Det er heller nesten alltid en sammenligning mellom to eller flere adskilte stadier i utviklingen av objektet eller gruppen som studeres. Sosiologen James Coleman, som forsvaret denne måten å gjøre det på, innrømmer: "Begrepet endring i vitenskapen er ganske spesielt, for det følger ikke direkte fra våre sanseinntrykk... Det er basert på en sammenligning, eller forskjell mellom to sanseinntrykk og samtidig en sammenligning mellom tidspunktene da disse san-

seinntrykkene fant sted.” Hvorfor det? Fordi, ifølge Coleman, ”begrepet endring må, som alle begreper, selv reflektere en tilstand som et objekt er i på et gitt tidspunkt”. Følgelig blir en studie om endringer i den amerikanske velgermassens politiske tenkning, for eksempel, omsatt til en oversikt over hvordan folk stemte (eller svarte i spørreundersøkelser) i 1956, 1960, 1964 osv., og forskjellene funnet når en sammenligner disse statiske momenter er det som blir kalt ”endring”. Det er ikke ganske enkelt slik, som vil være legitimt, at det ene, nemlig forskjellen mellom momentene, blir tatt som en indikasjon eller et bevis på det andre, nemlig prosessen. Det står heller for prosessen selv.

I motsetning til denne fremgangsmåten setter Marx i gang med å abstrahere saker, med hans ord, ”slik de virkelig er og skjer,” og gjør hva som skjer til en del av det de er. Slik er ikke kapital (eller arbeid, penger osv.) bare hvordan kapital fremtrer og fungerer, men også hvordan den utvikler seg: sagt på en annen måte, hvordan den utvikler seg, dens virkelige historie, er også del i det den er. Det er også ut fra denne forståelsen at Marx kunne benekte at natur og historie ”er to forskjellige ting”. Ut fra synspunktet som for tiden dominerer samfunnsvitenskapene er det slik at ting eksisterer og endrer seg. De to er logisk adskilt. Historie er noe som hender med ting, det er ikke en del av deres natur. Derfor får vi vansker med å undersøke endring i saker der denne har blitt fjernet fra begynnelsen av. Mens Marx, som han forteller oss, abstraherer ”hver historisk form som i flytende bevegelser, og derfor tar med i regningen dens forgjengelige natur like mye som dens nåværende eksistens”.

Men for Marx refererer historie ikke bare til tiden som har gått, men også til fremtiden. Slik at det noe er i ferd med å bli – enten vi vet hva dette er eller ikke – på viktige måter er en del av det det er, sammen med det som det en gang var. For eksempel er kapital, for Marx, ikke bare de materielle produksjonsmidlene som er brukt for å produsere rikdom,

slik det blir abstrahert i arbeidene til de fleste økonomer. Det er heller slik at det inkluderer de tidlige trinn i utviklingen av disse særegne produksjonsmidlene, eller ”primitiv akkumulasjon”, altså nettopp det som gjorde det mulig å produsere rikdommen den produserer på måten den gjør dette (altså at det tillater rikdom å ta verdiform, noe som blir produsert ikke fordi det er nyttig, men for å byttes). Videre, som en del av dets bevegelse, innebærer akkumulasjonen av kapital som nå finner sted også dens tendens til sentralisering og konsentrering, og inkluderer virkningene av disse tendensene både for verdensmarkedets utvikling og for en eventuell overgang til sosialismen. Ifølge Marx er tendensen til å øke merverdi og med det produksjonen og derfor å skape et verdensmarked ”direkte gitt i kapitalkonseptet selv”.

Når Marx betrakter fortiden og den sannsynlige fremtiden som integrert i det som noe er, så avholder det ham likevel ikke fra å abstrahere ut en del eller et øyeblikk som en enkeltstående prosess, for å behandle det som relativt selvstendig. Fordi han er klar over at de enhetene han har delt virkeligheten opp i er resultater av hans abstraksjoner, er Marx i stand til å re-abstrahere denne virkeligheten, slik at han bringer området som han har satt i fokus inn i tråd med kravene fra undersøkelsen han holder på med. Men når han gjør det understreker han ofte dens karakter som en midlertidig stabil del av en større pågående prosess ved å vise til det som et ”moment”. Slik snakker han om varen som et ”moment i byttet”, penger (i sitt aspekt som kapital) som et ”moment” i produksjonsprosessen og sirkulasjon generelt som et ”moment i produksjonssystemet. Marx’

Slik er ikke kapital (eller arbeid, penger osv.) bare hvordan kapital fremtrer og fungerer, men også hvordan den utvikler seg: sagt på en annen måte, hvordan den utvikler seg, dens virkelige historie, er også del i det den er. Det er også ut fra denne forståelsen at Marx kunne benekte at natur og historie "er to forskjellige ting".

begrepslige praksis reflekterer den epistemologiske prioritet han gir til bevegelse over stabilitet, slik at stabilitet – alle steder der det finnes – ses på som midlertidig og/eller bare tilsynelatende, eller som han sier i et tilfelle, som en "paralysering" av endringen. Når han bruker stabilitet for å kvalifisere endring istedenfor motsatt, så verken kunne eller ville Marx – i motsetning til moderne samfunnsvitere – studere hvorfor ting endrer seg (med den implikasjonen at endring er noe ytre i forhold til det som de er, noe som skjer med dem). Gitt at endring alltid er en del av det som tingene er, så kunne hans forskningsproblem bare være hvordan, når og til hva de endrer seg, og hvorfor det av og til ser ut som om de ikke gjør det (ideologi).

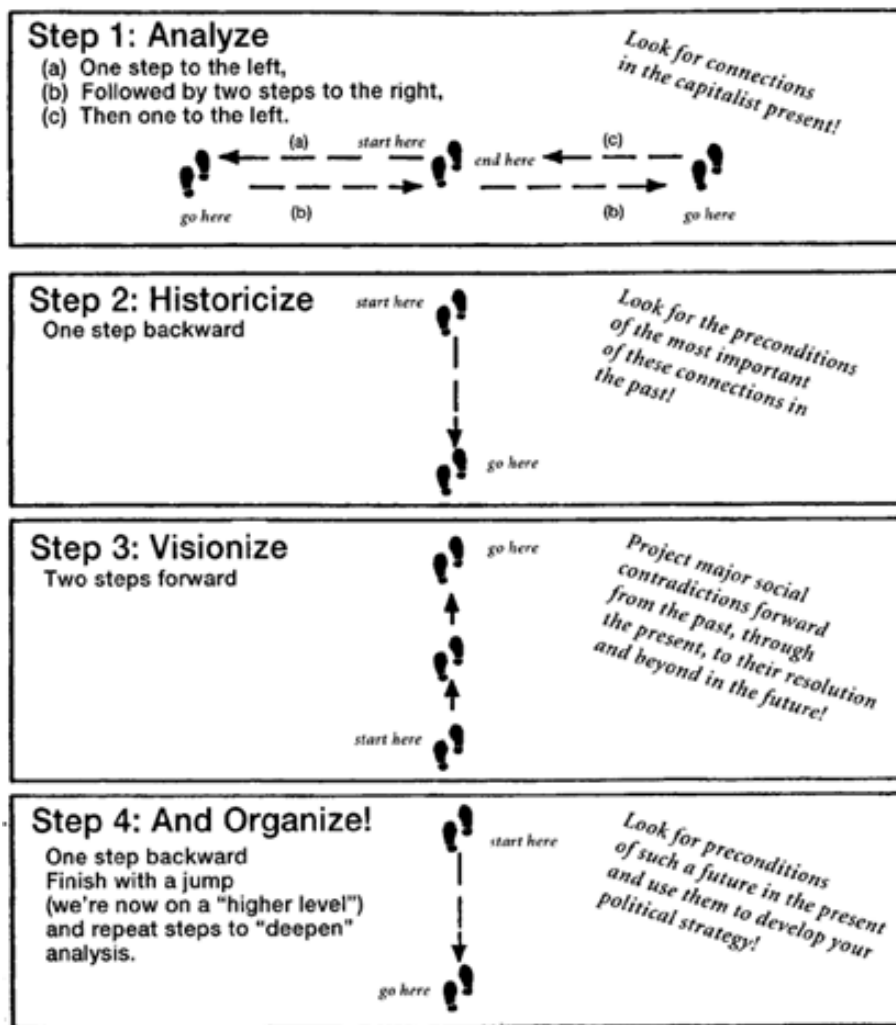
Før vi konkluderer vår diskusjon om hvilken plass endring har i Marx' abstraksjoner er det verd å merke seg at det å tenke i prosesser ikke er helt fremmed for dagligdagse logikk. Det kommer frem i slike abstraksjoner som spisende, gående, kjempende osv., alle steder der det vi i grammatikken kaller gerundium [presens partisipp på norsk, red. anm.] av verbet blir brukt. På samme måte har vi ord som beskriver hendelser, slik som "krig" og "slå", som antyder, i hvert fall i noen grad, at det dreier seg om prosesser som er blitt abstrahert. På den annen side er det også mulig å tenke på krig og slå som en status eller en tilstand, mer likt et foto enn en film, eller hvis en tenker på film, mer likt en enkelt scene som blir vist om og om igjen og som alvorlig undervurderer endringen som finner sted. Uheldigvis er det samme tilfelle med de fleste verb som betegner handling. De blir til handlings-"ting". I disse tilfellene blir ikke de virkelige prosessene, som finner sted, reflektert – i hvert fall ikke i noen fullgod grad – i tenkningen vår om dem. Det er mitt inntrykk at når man ikke er oppsatt på å få endringene i fokus, slik Marx er, så er det helst dette som skjer.

Tidligere sa vi at det som utmerker Marx' abstraksjoner er at de ikke bare inneholder endring eller historie, men også en del av systemet som de finner sted i. Siden endring i noe

bare finner sted i og gjennom et innviklet samspill mellom tett forbundne elementer, må vår behandling av endring som noe indre for hva noe er, kreve at vi behandler samspillet dette finner sted gjennom på samme måte. Med en statisk oppfatning av noe er det lett å innbille seg at det også er adskilt, logisk uavhengig av og lett å skille fra vilkårene rundt. De kommer ikke i direkte kontakt med hva det er. Hvis vi ser på den samme tingen som en prosess blir det nødvendig å utvide grensene for hva det er slik de inkluderer minst noen deler av de omkringliggende vilkårene som går inn i denne prosessen. For å sammenfatte om abstraksjoner: endring går sammen med gjensidig avhengighet. I stedet for en enkel rekke av hendelser som er isolert fra sammenhengene de står i, en slags note for note utvikling, blir Marx' abstraksjoner faser i et interaktivt system i utvikling.

Slik er kapitalen, som vi undersøkte tidligere som prosess, også et komplekst forhold som innebærer et samspill mellom de materielle produksjonsmidlene, kapitalister, arbeidere, verdi, vare, penger og mer – og alt dette over tid. Marx sier at "kapitalens begrep inneholder kapitalisten", han viser til arbeidere som "variabel kapital" og sier at kapital er "ingen ting uten lønnsarbeid, verdi, penger, pris, osv.". Andre steder understreker han "prosess"-karakteren til disse aspektene av kapitalen ved å vise til dem som "verdi i bevegelse" og "penger i bevegelse". Hvis kapital, som alle andre viktige abstraksjoner hos Marx, er både en prosess og et forhold, så vil det å se på dem fra den ene eller andre siden bare være en måte å understreke enten dens historiske eller dens systemiske karakter for å få fram et poeng.

Både når det gjelder abstraksjonen av kapital som prosess og som forhold, kan Marx bare fokusere på en del av det som kapital inneholder. Mens den delen av en prosess som er isolert ut fra et tidsperspektiv vanligvis blir vist til som et "moment", så blir den delen av et forhold som er isolert ut fra et stedsperspektiv vanligvis vist til som en "form" eller "bestemmelse". Med "form" bringer Marx vanligvis i fokus

fremtredelsen og/eller funksjonen til ethvert forhold, det som vi kjenner det igjen ved, og som oftest er det dets form som er ansvarlig for den betegnelsen som vi kjenner det ved og bruker til å kommunisere om det. Altså verdi (et forhold) i sin byttbare form blir kalt "penger", mens det i den formen som det har når det fremmer produksjon av mer verdi blir kalt "kapital", og så videre. "Bestemmelse", på den andre siden, gjør Marx i stand til å fokusere på endringskarakterer til en hvilken som helst del i forholdet, på det som best får frem dens innbyrdes avhengighet og endringskarakter i et interaktivt system. Gjennom analyse viser det seg at momenter, former og bestemmelser viser seg å være forhold. Slik at Marx, etter å ha vist til vare som et moment i rikdommen, øyeblikkelig begynner å plukke det fra hverandre som forhold. Andre steder viser Marx til renter, profitt, og leie som former som gjennom analyse mister sin "tilsynelatende uavhengighet" og blir forstått som forhold.

Hvor har vi kommet frem nå? Marx' abstraksjoner er ikke ting, men prosesser. Disse prosessene er også nødvendige systemiske forhold der de viktigste prosessene som Marx tar opp er implisert. Følgelig tjener hver prosess som et aspekt, eller underordnet del av andre prosesser som blir begrepet som klynger av forhold, akkurat som de gjør i det. På denne måten bringer Marx sammen det vi har kalt den dobbelte bevegelsen i den kapitalistiske produksjonsmåten (dens historie og dens organiske bevegelse) sammen i de samme abstraksjonene og forener i tekningen det som er forent i virkeligheten. Og når han trenger å fokusere bare på en del av dette komplekset, så gjør han det som et moment, en form eller en bestemmelse.

Marx' abstraksjoner synes å være svært forskjellige, spesielt når det gjelder behandlingen av endring og interaksjon, fra abstraksjonene folk flest bruker når de tenker

om samfunnet. Men hvis Marx' abstraksjoner stikker seg ut så mye som våre bevis tyder på, så er det ikke nok å vise dem frem. Vi trenger også å vite hva som gir Marx det filosofiske løyvet til å abstrahere slik han gjør. Hvorfra kommer denne tilsynelatende lettheten som han lager og endrer abstraksjoner med? Og hva er forholdet mellom hans abstraksjoner og hverdagsbevisstheten? Det er fordi de fleste lesere ikke forstår hvordan i all verden Marx kan abstrahere slik han gjør, at de benekter eller knapt nok legger merke til de mange bevisene for denne praksisen. Derfor skal vi ta en kort tur gjennom hans filosofiske forutsetninger før vi gjør en mer detaljert analyse av Marx' abstraksjonsprosess.

Interne relasjoner

Ifølge Marx "ser ikke økonomene på kapital som et forhold. De kan ikke gjøre det uten at de på samme tid forstår at den er historisk forgjengelig, dvs. en relativ – ikke en absolutt – produksjonsform". Dette er ikke en kommentar om innholdet i kapital, om hva det er, hva slags ting det er, et forhold. For å begripe kapital, som Marx gjør, som et komplekst forhold som i sin kjerne har indre forbindelser til de materielle produksjonsmidlene og de som eier dem, de som arbeider med dem, deres spesielle produkt, verdi og de vilkårene som det å eie og det å arbeide foregår under, er å kjenne kapitalen som en historisk hending, som noe som har oppstått som et resultat av bestemte vilkår i livet til virkelige mennesker, og som vil forsvinne når disse vilkårene gjør det. Når slike forbindelser betraktes som

Det ser ut som at vanskene ikke-marxister har med å forstå Marx, ligger mye dypere enn vi vanligvis tror. Det er ikke bare at de ikke begriper hva Marx sier om kapital (eller arbeid, verdi, stat osv.) fordi han uttrykker seg uklart eller forvirrende, eller at bevisene for det han hevder er svake eller lite utviklet. Det er heller slik at den grunnleggende formen, forholdet, som Marx bruker til å tenke ut alle de viktigste delene av sin analyse, er utilgjengelig, og derfor at dets tankeinnhold nødvendigvis blir feilaktig representert.

noe ytre i forhold til det som kapital virkelig er – slik de ser det er kapital simpelthen de materielle produksjonsmidlene eller pengene brukt til å kjøpe dem – faller økonomene ned på å behandle kapital som en ahistorisk variabel. Uten å si det rett ut og selvfølgelig uten å forsvare denne posisjonen på en direkte måte, blir kapital noe som alltid har vært og som alltid vil være.

Folk flest, vitenskapsfolk og andre, følger en sunn fornuft som sier at det finnes ting og at det finnes forhold, uten at en av dem kan oppløses i den andre. Denne posisjonen blir oppsummert av biskop Butler, tatt som motto av G. E. Moore: "Alt er det som det er, og ikke noe annet", sett i sammenheng med det Hume hevder "Alle hendelser synes helt løse og adskilte". Ifølge dette synet kan vi påstå at kapital har forbindelser til arbeid, verdi osv., og det kan til og med hende at det å gjøre rede for slike relasjoner spiller en viktig rolle i å forklare hva kapital er. Men kapital er en ting og relasjonene den står i er noe helt annet. Marx, på den annen side, som følger Hegels spor i denne saken, forkaster dette synet som en logisk spagat. For ham er kapital selv, slik vi har sett, et forhold, der relasjonene som de materielle produksjonsmidlene har til arbeid, verdi, vare osv., inngår i det kapital er. I tillegg strekker disse forholdene seg bakover og fremover i tid, slik at kapitalens eksistensvilkår, slik de har utviklet seg gjennom årene og dens potensial for fremtidig utvikling, også blir sett som aspekter av hva kapital er.

Ifølge vår sunne fornuft kan hver ting som kapitalen er knyttet til endre seg uten at kapitalen endrer seg. I stedet for å selge arbeidskraften sin til kapitalistene slik det foregår under kapitalismen kunne arbeidere for eksempel bli slaver, eller livegne, eller eiere av egne produksjonsmidler, og samme hva som skjedde ville arbeidsinstrumentene deres være kapital. Båndet mellom arbeiderne og produksjons-

midlene er her tilfeldig, et sjansespill, og derfor noe ytre i forhold til hva hver av disse er. Marx' syn er at en endring av denne art vil endre selve kapitalens karakter, når det gjelder dens fremtredelse og/eller funksjon, samme hvor utbredt. Båndet er et nødvendig og vesentlig bånd, det er en indre forbindelse. Derfor er det slik at når dets særegne forhold til arbeiderne har endret seg, så har produksjonsmidlene blitt noe annet, og noe som vi best kan fatte gjennom et annet begrep enn "kapital". Hvert element som kommer inn i Marx' analyse av kapitalismen er et forhold av denne typen. Det er dette synspunktet som ligger under og hjelper med å forklare hans abstraksjonsvirksomhet og de særegne abstraksjonene som er et resultat av denne, sammen med alle teoriene han bygger på dem.

Det ser ut som at vanskene ikke-marxister har med å forstå Marx, ligger mye dypere enn vi vanligvis tror. Det er ikke bare at de ikke begriper hva Marx sier om kapital (eller arbeid, verdi, stat osv.) fordi han uttrykker seg uklart eller forvirrende, eller at bevisene for det han hevder er svake eller lite utviklet. Det er heller slik at den grunnleggende formen, forholdet, som Marx bruker til å tenke ut alle de viktigste delene av sin analyse, er utilgjengelig, og derfor at dets tankeinnhold nødvendigvis blir feilaktig representert, om enn bare noe (men vanligvis mye mer). Som et forsøk på å reflektere forholdene i det kapitalistiske samfunnet ved å innlemme dem i sine kjerneabstraksjoner, lider marxismen samme fordreide skjebne som disse forholdene selv.

I idéhistorien er synet vi har utviklet kjent som "de indre relasjonenes filosofi". Marx' direkte filosofiske innflytelse når det gjelder dette kommer fra Leibniz, Spinoza og Hegel, særlig Hegel. Det de hadde felles var troen på at forbindelser som kommer sammen og danner et hele, blir uttrykt i det som en tar for deres deler. Hver del anses som å inkor-

porere alle dens relasjoner med andre deler – opp til og medregnet alt som kommer inn i helheten. Det er klart at hver av disse tenkerne hadde sine særegne syn på hva delene var. Men den logiske måten de konstruerte forholdet mellom helhet og del er den samme.

Noen som har skrevet om Marx har forfektet en begrenset variant av dette synet på indre forbindelser som bare gjelder for samfunnet og ikke for naturen. Men virkeligheten tillater ikke slike absolutte skiller. Folk har kroppar like så vel som tanker og sosiale roller. Fremmedgjøring, for eksempel, virker inn på alle tre og i sin fremmedgjorte form er hver internt forbundet med den andre. På samme måte har kapital, varer, penger og produktivkrefter materielle så vel som samfunnsmessige aspekter. Å hevde at de indre forbindelsenes filosofi ikke respekterer de vanlige grensene mellom natur og samfunn betyr ikke at Marx, for visse formål, ikke er i stand til å abstrahere enheter som helt eller delvis faller på den ene eller andre siden av dette skillet. Når han snakker om ”ting” eller, slik oftere er tilfellet, om ”samfunnsforhold”, er det dette som finner sted, men i hvert tilfelle står det som midlertidig har blitt tilsidesatt i en indre forbindelse til det som har blitt satt i fokus. Følgelig gjør dette det vanskelig å undervurdere eller avvise innflytelsen av enten naturlige eller samfunnsmessige fenomener på hverandre, slik mange som opererer med ytre forbindelser gjør.

Hvilken stilling har begreper som ”årsak” og ”å bestemme” innenfor de indre forbindelsenes filosofi? Gitt det gjensidige samspillet som Marx antar finnes mellom alt i virkeligheten, nå og for alltid, så kan det ikke finnes noen årsak som kommer før og er uavhengig av det som den er sagt å forårsake, og ingen bestemmende faktor som ikke selv er påvirket av det som den skal bestemme. Kort sagt er det slik at den sunne fornufts oppfatning av ”årsak” og ”å bestemme”, som er dannet ut fra en slik logisk uavhengighet og absolutt prioritet, ikke passer og ikke kan passe. I stedet for dette finner vi ofte påstander som de følgende: tilbøyeligheten til å kjøpe/selge er ”årsaken eller den gjensidige effekt” av arbeidsdelingen, rente og leie ”bestemmer” markedsprisene og blir bestemt av disse. En god del av forskningen til Marx er rettet mot å lokalisere og kartlegge det som har størst eller en spesiell påvirkning på andre deler av det kapitalistiske systemet, men dette gjøres alltid på bakgrunn av en gjensidig påvirkning. (En annen tilleggsforståelse av ”årsak” og ”å bestemme” vil bli presentert senere.)

Hvis vi vender tilbake til abstraksjonsprosessen så er det de indre forbindelsenes filosofi som gir Marx både rett og anledning til å abstrahere så fritt som han gjør for å bestemme hvor langt inn i sine indre forhold hver særegen del vil rekke. Mens det gjør ham oppmerksom på behovet for å abstrahere – siden grenser aldri er gitt og når de er opprettet er de aldri absolutte – så tillater de og oppmuntrer

re-abstrahering, gjør ulike abstraksjoner mulige og hjelper til med å utvikle hans mentale evner og smidighet når det gjelder abstrahering. Hvis ”et forhold” som Marx fremholder, ”kan oppnå konkretisering og bli individualisert bare ved hjelp av abstraksjon”, da er det å lære å abstrahere første skritt i det å lære å tenke.

Å operere med de ytre forbindelsenes filosofi gir ikke andre forlatelse fra behovet for å abstrahere. De enhetene som man tenker i og med er likevel abstraksjoner og produkter av abstraksjonsprosessen slik den fremtrer gjennom sosialisering og særlig gjennom språklæring. Men under denne ytre forbindelsenes filosofi tar man avgrensninger og virkelighetens natur som gitt i seg selv, som om de har samme ontologiske stilling som de kvalitetene en oppfatter. Den rollen som abstraksjonsprosessen spiller er verken kjent eller verdsatt. Følgelig er det ikke noen oppmerksomhet mot at man kan, og ofte burde, re-abstrahere og evnen og smidigheten for å gjøre dette blir aldri forventet. De re-abstraksjonene som nødvendigvis finner sted, som en del av det å lære nye språk, finner sted i mørket, vanligvis ubevisst, usystematisk og med liten forståelse for verken antagelsene eller implikasjonene. Marx, på den annen side, er helt klar over at han abstraherer og over antagelsene og resultatene, både for sin egen tenkning og andres. Derfor finner vi også ofte at han setter ideologi lik med utilstrekkelige abstraksjoner blant de han kritiserer.

For å forbygge mulige misforståelser kan det være nyttig å slå fast at de indre forbindelsenes filosofi ikke er et forsøk på å tingliggjøre [reify] ”det som ligger mellom”. Det er ganske enkelt at de særegne måtene som ting er bundet sammen på blir vesentlige attributter (egenskaper) for det de er. De indre forbindelsenes filosofi betyr heller ikke – som noen av kritikerne har beskyldt den for – at undersøkning av ethvert problem kan foregå for alltid (å si at grenser er kunstige er ikke å benekte at de eksisterer og praktisk talt er det ikke nødvendig å forstå alt for forstå noe), at grensene som settes er vilkårlige (hva som influerer Marx’ eller andres abstraksjoner er et annet spørsmål), eller at vi ikke kan merke eller arbeide med noen av de viktige virkelige forskjellene vi finner i virkeligheten (tvert imot, slike forskjeller har en svært stor innflytelse på de abstraksjonene vi lager), eller endelig, at ordene som assosieres med de indre forbindelsenes filosofi – særlig ”totalitet”, ”forhold”, og ”identitet” – ikke også kan bli brukt i andre betydninger for å vise til verden som blir til etter at abstraksjonsprosessen er utført.

I de indre forbindelsenes filosofi er ”totalitet” en logisk konstruksjon som viser til måten det hele er til stede gjennom de indre forbindelsene i hver av sine deler. Totalitet i denne betydning, er alltid der, og adjektiver som ”mer” eller ”mindre” passer ikke. Men Marx’ arbeid inneholder også konstruerte eller frembrytende helheter som er av historisk natur, og vi må være svært oppmerksomme så vi

Når de ser slike forbindelser som noe ytre i forhold til det som kapital virkelig er – slik de ser det er kapital simpelthen de materielle produksjonsmidlene eller pengene brukt til å kjøpe dem – faller økonomene ned på å behandle kapital som en ahistorisk variabel. Uten å si det rett ut og selvfølgelig uten å forsvare denne posisjonen på en direkte måte, blir kapital noe som alltid har vært og som alltid vil være.

ikke blander disse to. I det siste tilfellet er en totalitet, helhet eller et system bygget opp gradvis etter som dets bestanddeler trer frem, knyttes sammen og utvikler seg over tid. "De omstendighetene som finnes når forhold opptrer for første gang", sier Marx, "viser oss ikke på noen måte det forholdet verken i sin renhet eller i sin totalitet. Her også, og ulikt de logiske totalitetene, kan vi si at noen systemer er mer eller mindre komplette enn andre, eller enn seg selv på et tidligere trinn. Det er ikke noe i de indre forbindelsenes filosofi som bremser erkjennelsen av slike totaliteter. Alt som trengs er at hvert trinn av dens fremvekst kan sees som mikrokosmos av de forbindelser som utgjør helheten, inkludert dens virkelige historie og potensial for videre utvikling.

Fordeelene med å bruke enhver relasjonell del som utgangspunkt for å rekonstruere sammenhengen i helheten, å behandle det som en logisk totalitet, vil øke, selvsagt, mens dens samfunnsmessige rolle vokser, knyttes til andre områder og blir mer kompleks, ettersom den mer og mer oppstår som en totalitet. Man skulle ikke vente at varen, for eksempel, kunne tjene som et særlig passende utgangspunkt for å rekonstruere slavesamfunnet eller føydalismen, den finnes her, men bare i utkantene (i den grad der er noe lønnsarbeid, og/eller mellom forskjellige samfunn), men den gir det ideelle utgangspunkt for å rekonstruere det kapitalistiske systemet, der den spiller en sentral rolle.

Et nokså likt problem eksisterer når det gjelder begrepet "forhold". Det er kanskje ikke noe ord som forekommer oftere i Marx sine skrifter enn "Verhältnis" ("forhold"). Folk som ikke har lest Marx' verker på tysk har gått glipp av den helt avgjørende rollen "Verhältnis" spiller i Marx' tenkning på grunn av oversettelser som setter "vilkår", "system" og "struktur" i stedet for "forhold". "Verhältnis" blir vanligvis brukt av Marx i den betydningen som det har fått i de indre forbindelsens filosofi: der ting som kapital, arbeid, osv. blir sagt å være forhold som har i seg selv de forbindelsene som de inngår i. Men Marx bruker også "Verhältnis" som et

synonym for "Beziehung" ("relasjon"), som en måte å referere til bånd mellom deler som for øyeblikket blir sett som adskilte. Brukt i denne betydningen kan to deler være i et mer eller mindre tett forhold, ha forskjellige forhold til forskjellige tider og få forvrengt eller til og med brutt båndene seg imellom. Alt dette er selvfølgelig viktige distinksjoner og det er klart at ingen av dem uteblir i Marx' skrifter. Likevel er det slik at hvis delene selv er forhold, i betydningen indre forbindelser, som har samme logiske karakter uansett hvilke endringer de gjennomgår, så kan vi se at slike distinksjoner ikke kan gjøres. Og denne troen ligger under mye av kritikken som rettes mot de indre forbindelsens filosofi.

De to ulike betydningene av "forhold" som vi finner i Marx' skrifter gjenspeiler to ulike forbindelsestyper i hans analyser. Den første springer ut av hans filosofi om indre forbindelser og påvirker hvordan han betrakter alle ting. Den andre er av en praktisk-empirisk karakter og blir brukt på det som virkelig finnes mellom to eller flere elementer (hver av dem er også relaterte i den første betydningen) og som for øyeblikket blir sett på som adskilte. Måten Marx skiller ut delene, som blir sett på som logisk indre i forhold til hverandre, er selvfølgelig et resultat av abstraksjonsprosessen. Når de en gang er abstrahert kan alle slags forhold mellom disse delene bli notert – og det blir de også når det er relevant. De indre forbindelsens filosofi nekter å ta grensene som organiserer vår verden som gitte og naturlige, og tillater en abstraksjonsvirksomhet som åpner for en større variasjon i andreordens forhold enn det som finnes når vi bare bruker den sunne fornuft.

*Utdrag fra boken Dance of the Dialectic. Oversatt av Terje Valen .
Tidligere publisert på <http://www.tvalen.no/> 15.11.2015.
Tilpasset av redaksjonen i Sosialistisk Framtid.*

SIKKERHETSPOLITISKE VEIVALG – Skjebnefellesskap med USA og NATO?

BOKOMTALE AV PER MEDBY

Progressivt forlag har utgitt en interessant samling om sikkerhetspolitikk med stor spennvidde både tematisk og når det gjelder bidragsytere. Bidragsyterne har variert bakgrunn som både politikere, høyere offiserer, forskere og diplomater. Det er også personer med bakgrunn fra fredsbevegelsen og fagbevegelsen. Både juridisk, samfunnsfaglig og historisk fagkompetanse er videre representert. Politisk er spennvidden stor når det gjelder partibakgrunn. Noen bidragsytere er også uten kjent partipolitisk tilknytning.

Bakgrunnen for boka er den spente internasjonale situasjonen med økt polarisering mellom stormaktsblokkene (i særlig grad NATO og Russland) og det økte spenningsnivået mellom dem også i vårt nærområde, de siste par åra særlig knyttet til konfliktene i Ukraina og Syria.

I forordet skriver redaktør Aslak Storaker at «Norsk sikkerhetspolitikk har ligget fast forankra i et dogme om at Norge er nødt til å støtte opp om USAs sikkerhetspolitiske strategier, for at USA til gjengjeld skal beskytte oss mot et potensielt angrep fra Russland. Siden 1949 som medlem av NATO, siden 1999 også som deltaker i USA- og NATO-leda militære operasjoner «out of area». Men er det gitt at det å knytte Norges sikkerhet så tett opp til amerikansk politikk alltid tjener norske interesser? Det er på tide med en kritisk diskusjon om hva slags sikkerhetspolitikk som best sikrer norske interesser og gjør Norge til et trygt land å bo i.

Vi håper denne boka vil bidra til økt interesse for sikkerhetspolitikk og en kritisk

debatt om Norges sikkerhetspolitiske strategier».

Innfrir boka sitt formål, å bidra til økt interesse for og mer kritisk debatt om sikkerhetspolitikk? Ja, etter mitt syn gjør den det. Denne boka fortjener mange lesere. Den er også velegnet til studier. Bidragene i boka fikk meg til å tenke over problemstillinger jeg ikke har tenkt på tidligere. Mitt overveiende positive syn betyr ikke at jeg er uten innvendinger mot boka. Det er viktige innfallsvinkler som jeg synes mangler i boka. Jeg kommer tilbake til disse i oppsummeringen til slutt. Først vil jeg imidlertid gjennomgå og diskutere de enkelte bidragene. Dette er egentlig en anmeldelse av ti ulike arbeider og anmeldelsen vil derfor være mer omfattende enn det som kanskje vanlig.

Et fellestrekk ved samtlige bidrag er at det rettes kritikk mot den seinere tids utvikling i norsk sikkerhetspolitikk. Bidragsyterne er imidlertid ikke enige i synet på viktige sikkerhetspolitiske spørsmål som for eksempel NATO-medlemskap. Boka munner altså ikke ut i noe omforent forslag til ny sikkerhetspolitikk, men det bør heller ikke være målet med ei debattbok av denne typen. Tvert imot, det er viktig å la alternative innfallsvinkler og synspunkter komme til orde.

Eystein Kleven: Betraktninger om Norges sikkerhetspolitiske strategier.

Kleven diskuterer grundig Norges geo-

strategiske plassering som oljeprodusent med lang kystlinje mellom Øst og Vest som grenseland mot Russland i dag og i framtida. Han viser til at det i de siste tiårene har skjedd en forskyvning av produktivkraft fra Vesten til Østen. Østen har tatt over som ledende vareprodusent som byttes i penger fra Vest. Av særlig sikkerhetspolitisk interesse er området der Europa og Asia møtes. USA har militært nærvær i den asiatiske stormakten Kinas nærområder. Videre har den vestlige alliansen NATO blitt utvidet østover til land

i randsonen til Sentral-Asia. Kleven hevder at det "Sett fra Kina og Russland må Vestens geomilitære forskyvning fra sør og øst ses som en geostrategisk innringning." Han diskuterer hvordan dette oppfattes i Øst i lys av historiske erfaringer. Etter min mening har denne innringningen sammen med vestlige lands aggresjon utenfor eget område vært det viktigste bidraget til å øke så vel spenningen mellom øst og vest

som spenningen i regionale konfliktområder som Midt-Østen.

Kleven legger vekt på hvordan den geostrategiske utviklingen kan medføre at Norge trekkes inn i konflikter mellom stormaktene, for eksempel ved at klimaendringer medfører at Nordøstpassasjen åpnes. Bør ikke de geopolitiske forskyvningene medføre en diskusjon av om Norge fortsatt er tjent med å være en servil alliert med USA? spør Kleven. Det er det all grunn til å stille seg spørsmål

Innfrir boka sitt formål, å bidra til økt interesse for og mer kritisk debatt om sikkerhetspolitikk? Ja, etter mitt syn gjør den det.

ved enten man er NATO-motstander eller ikke.

Han drøfter også grundig Norges sikkerhetspolitiske strategier, særlig med utgangspunkt i rapporten "Et felles løft" av Ekspertgruppen for forsvaret av Norge, som han stort sett bare omtaler som rapporten. Jeg har ikke lest denne rapporten, men i lys av det som er rådende konsensus i norsk sikkerhetspolitikk overrasker det meg ikke at det tas som en gitt og udiskutabel forutsetning at Russland og Kina er potensielle trusler mot Norges sikkerhet, og at gjensidighetsforholdet mellom Norge og USA også tas som gitt. Den rådende politikken som i følge Kleven ikke i det hele tatt drøftes i rapporten er at Norge må stille opp for USA rundt om i verden dersom USA skal komme Norge til unnsetning i en krisesituasjon.

Kleven oppsummerer omtalen av "Rapporten" med å stille noen viktige betimelige spørsmål på bakgrunn av det som legges til grunn: "Det kan altså legges til grunn at dersom det politisk søkes etter å forhindre at konflikter i andre områder overføres til nordområdene, så er det i nordområdene isolert sett få kilder til konflikt. Er det ikke da nærliggende å trekke den slutningen at det bør være prioritert norsk sikkerhetspolitikk å avverge at konflikter i andre områder overføres til nordområdene? Er det ikke nærliggende å anta at det beste bidraget Norge kan gi er å avstå fra å delta i konflikter i andre områder?" Jeg syns det ligger temmelig implisitt fra Klevens side at svaret på disse spørsmålene er ja. Det jeg savner mest hos Kleven er noen ord om hva som kan tenkes å være alternative sikkerhetspolitiske strategier for Norge og at han eksplisitt tar stilling til NATO-medlemskapet.

Kleven avslutter med en kort diskusjon av norsk atompolitikk i lys av forslaget om forbud mot kjernevåpen nåværende regjering avviser med begrunnelse i at det er uforenlig med NATO-medlemskapet. Et interessant spørsmålet Kleven også reiser er hvilken status norsk basepolitikk har? Gjelder fortsatt Norges selv pålagte restriksjoner med nei til utplassering av atomvåpen i fredstid?

Tuva Grimsgaard og Fredrik Heldal : En sikkerhetspolitikk for norske behov

Tuva Grimsgaard og Fredrik Heldal er begge aktive i fredsbevegelsen. De hevder at Norges rolle som fredsnaasjon er truet av at landet etter årtusenskiftet har deltatt aktivt i krigføring. Norge er dessuten en av verdens største våpeneksportører. Jens Stoltenbergs rolle som generalsekretær i NATO vil også kunne vanskeliggjøre en meglerrolle for Norge i framtidige konflikter hevder forfatterne.

Jeg har alltid vært skeptisk til Norges selvbilde som stor fredsnaasjon og ment at dette har vært noe overdrevet. Det vil dessuten være vanskelig å kombinere en slik rolle med å være alliert med en stor krigersstat, USA. Norge har "meglet fred" bare når det ikke har vært i strid med amerikanske interesser.

Det er imidlertid ikke tvil om at Norge har blitt en mer aktiv imperialistisk krigersstat etter årtusenskiftet og at dette representerer en ny sikkerhetspolitikk. Grimsgaard og Heldal går nærmere inn på Norges nye rolle og evaluerer "krigen mot terror" som har pågått siden 11. september 2001. De oppsummerer med at "15 år med krig mot terror ikke har gitt de ønskede resultatene". Det er ikke vanskelig å være enig med forfatterne om at innsatsen har vært en fiasko. Den globale terrortrusselen ser

snarere ut til å ha økt enn å ha blitt svekket. På tross av dette har Norge i år vedtatt å bidra også i Syria.

Forfatterne viser at Norge er en av verdens mest aktive krigersstater. Med innblanding i åtte konflikter i perioden 1990-2015, er det bare Frankrike og Storbritannia som slår oss i denne nedslående konkurransen. Norge deler andreplassen med USA, Danmark og Nederland. De påpeker også i strid med det som ofte hevdes at Norge også deltok med militære bidrag i krigen mot Irak.

I likhet med Kleven tar de ikke eksplisitt stilling til norsk NATO-medlemskap, men viser til at tilknytningen til USA-ledet utenlandsk krigføring gjør at Norge får et dyrere forsvar enn det vi ellers ville trengt blant annet ved kjøp av jagerfly til 254 milliarder. De kommer med gode forslag om at pengene alternativt kunne vært brukt til humanitært arbeid eller til arbeidet med å løse klimautfordringer. De

viser videre at Norge i mindre grad enn før bidrar i FN-ledede militæroperasjoner av "kapasitetshensyn", mens vi aldri sier nei til NATO. Dette er særlig uheldig for en liten stat som er avhengig av FN og folkeretten. De hevder også at den økte spenningen overfor Russland har en rekke uheldige virkninger på samarbeidet i nordområdene. Det er ikke vanskelig å si seg enig i alt dette. De viser også til at den nye regjeringens tolkning om at NATO-medlemskapet gjør at Norge ikke kan bidra i arbeidet med et forbud mot atomvåpen, noe forfatterne betviler.

En svakhet med bidraget er at de ikke tar stilling til NATO-medlemskapet. De kommer heller ikke med klare alternativer til dagens norske sikkerhetspolitikk. De alternativene de skisserer med henholdsvis nordisk forsvarssamarbeid og samarbeid med Nederland og Tyskland er sannsynligvis ikke mulig uten at de aktuelle landene går ut av NATO. Et forsvar med løsere tilknytning til NATO blir heller ikke nødvendigvis billig selv om investeringer i jagerfly til offensivt bruk kan reduseres. Et invasjonforsvar vil kreve mange soldater, noe som vil medføre betydelige kostnader. Deres forslag om større grad av ikke-voldelig konfliktløsning er også lite konkretisert.

Ola Tellesbø: Norge undergraver alles sikkerhet

Ola Tellesbø går i likhet med Grimsgaard og Heldal kritisk gjennom den norske krigsdeltakelsen de seinere årene og feller en knusende dom over denne. Han viser at denne politikken har ført til store menneskelige lidelser i landene som har blitt angrepet. Angrepskrigene Norge har deltatt i har videre vært i strid med folkeretten. Ja, de har faktisk vært forbrytelser mot folkeretten. Det er interessant at dette poenget nesten ikke har vært løftet fram i det hele tatt i diskusjonen om norsk krigføring utenfor landets grenser. Jeg er enig med Tellesbø i at den norske krigsdeltakelsen må karakteriseres som forbrytelser, og det mot land som ikke har angrepet Norge.

Juristen Tellesbø hevder at folkeretten formelt har gjort store framskritt og står sterkere enn noensinne. Han mener det beste alternativet til NATO har vært og vil være en sikkerhetspolitikk basert på FN og folkeretten. Etter mitt syn er dette imidlertid til liten hjelp når landene som bryter folkeretten i størst omfang også er landene som styrer FN gjennom vetorett i sikkerhetsrådet. Som Tellesbø også påpeker er jo også flere av vetomaktene blant landene som oftest går til krig og bruker krig som forlengelse av utenrikspolitikken. Jeg er imidlertid enig med Tellesbø i at en rettsorden basert på folkeretten er viktig for små nasjoner.

Tellesbø redegjør også ganske grundig for at han mener både "responsibility to protect" og "humanitære intervensjoner" er i strid med folkeretten. Folkeretten hjemler bare bruk av militærmakt i selvforsvar. Her er han forbilledlig klar til jurist å være. Han redegjør grundig for at Norge spiller en rolle som bremsekloss i arbeidet med å skape en internasjonal rettsorden basert på folkeretten. Han skriver følgende: "Den norske staten minsker med sin posisjon presset på stater som ofte tyr til angrepskrig som forlengelse av deres utenrikspolitikk. På denne måten svekker den norske staten den internasjonale sikkerheten så vel som forpliktelsen til fredelig sameksistens nasjoner mellom. Som en mellomstor militær stat men med liten befolkning, framstår dette som å handle direkte i strid med nasjonens interesser. Enda verre er det at den utviste holdningen undergraver alles sikkerhet, særlig sikkerheten til de som oppfører seg annerledes og bor langt unna Norge".

Jacob Børresen: Småstatens forsvars- og sikkerhetspolitikk i en ny tid

Jacob Børresen redegjør grundig for

Militærøvelse på Tromsøya i 1950.
Foto fra Perspektivet Museum.

Norges sikkerhetspolitikk de første tiårene etter annen verdenskrig og endringene som har skjedd etter den kalde krigens slutt. Tidligere hadde Norge et invasjonforsvar som skulle makte å holde tilbake en angriper inntil allierte forsterkninger kom fram. Etter rundt 1990 har forsvaret suksessivt blitt lagt om til en utrykningsstyrke som deltar i USA-ledede operasjoner rundt om i verden. Fra å ha disponible styrker på nesten en halv million har Norge nå en disponibel styrke på 65 000 personer, hvorav 45 000 er heimevern. Siden 2010 har den økte spenningen i nærområdene ført til at NATO igjen har begynt å tenke på kollektivt forsvar i nærområdene, men uten politisk vilje til å finansiere et forsvar av denne typen i følge Børresen.

Toppoffiseren Børresen ønsker å gå tilbake til et forsvar som i større grad vil være et invasjonforsvar med stort disponibelt personell. Han viser til at Forsvaret har tre hovedoppgaver; suverenitetshåndhevelse, avskrekking og bidrag til internasjonale operasjoner. Han hevder at Forsvaret har en god evne til å hevde suvereniteten, mens avskrekkingsevnen er lav. Forsvaret slik det har i dag vil i følge Børresen ikke kunne holde ut mer enn noen dager og har dermed lav reell stridsevne. Når det gjelder internasjonale operasjoner har ambisjonsnivået i følge Børresen vært større enn det Forsvaret kan levere. Han foreslår derfor å dempe nivået når det gjelder deltakelse i internasjonale operasjoner. Det negative med forsvarskonseptet Børresen anbefaler er i følge han selv at

dette vil medføre større avhengighet av USA.

Børresen drøfter også NATO-medlemskapet ganske inngående. Han er ikke enig i den vanlige oppfatningen i "mainstream" norsk sikkerhetspolitisk debatt om at dette medlemskapet ikke bør være gjenstand for diskusjon i det hele tatt. Han imøtegår dette synet ved å hevde at "Norges sikkerhetspolitiske situasjon, utfordringene mot Norges sikkerhet og norske interesser, er imidlertid grunnleggende annerledes i dag enn under den kalde krigen. Dagens NATO er også noe annet enn hva NATO var den gang." Til det siste viser han til at heterogeniteten blant NATOs medlemsland når det gjelder sikkerhetsinteresser er større i dag enn blant de 15 landene som utgjorde NATO under den kalde krigen. NATOs nåværende medlemmer har et mer ulikt syn på Russland enn de "gamle" landene hadde på Sovjetunionen. For å kunne aktivisere NATOs artikkel 5 kreves det enstemmighet mellom medlemslandene. Det er lavere sannsynlighet for å komme fram til en slik enighet i dag enn det var under den kalde krigen, hevder Børresen. Mange land har dessuten rustet ned etterpå, noe som gjør det vanskeligere å stille med forsterkninger til andre lands forsvar. Trass disse innvendingene anbefaler Børresen fortsatt NATO-medlemskap fordi han regner det som avgjørende viktig at USA kan komme til unnsetning. Han tror også at USA har lagt ned så mye prestisje i forsvaret av Europa at de vil bidra i dette trass i at de kanskje ikke alltid har umid-

USAs forsvarsminister Chuck Hagel sammen med sin tydelig begeistrede norske kollega Ine Marie Eriksen Søreide utenfor Pentagon januar 2014.
Foto Glenn Fawcett fra defenseimagery.mil

delbare egeninteresser i dette. Børresen er også redd for at en uttreden fra NATO fra et eller flere medlemsland vil skape sjokkbølger som bidrar til økt ustabilitet.

Det jeg er mest uenig med Børresen i er synet på NATO og hans manglende tiltro til at et lite land vil kunne avskrekke og også stå i mot en angriper. Geriljabevegelser rundt om i verden har flere ganger klart å vinne militært over USA. Selv om en angriper isolert sett vil kunne nedkjempe det norske forsvaret, vil det være en nyttekostvurdering å beslutte å gå til angrep. Sverige hadde i 1905 ikke noe problem med å slå Norges stående hær, men avsto fra å angripe fordi de fryktet mangeårige bondekriker.

Ingeborg Breines og Ingrid Eide: Alternative sikkerhetspolitiske strategier for Norge – et lite land i verden.

Fredsaktivistene Ingeborg Breines og Ingrid Eide argumenterer sterkt mot dagens enorme ressursbruk i verden knyttet til militære formål. Ressursene kunne alternativt brukt til å bekjempe fattigdom og til å bøte på klimautfordringene. Det er ikke vanskelig å være enig i dette. De argumenterer for ikke-voldelige måter å løse konflikter på og har stor tro på FN. I motsetning til Tellesbø mener de "responsibility to protect" i utgangspunktet var et godt prinsipp, men at det har blitt brukt på en feilaktig måte. De foreslår også opprettelse av et eget Fredskulturdepartement

og en samfunnstjeneste som alternativ til verneplikten. De er også de eneste bidragsyterne som trekker fram viktigheten av likestilling mellom kjønnene og utvikling for å bygge fred rundt om i verden.

Forfatterne er i likhet med flere andre bidragsytere sterkt kritiske til Norges deltakelse i kriger de siste årene. I likhet med Børresen drøfter de også NATO-medlemskapet ganske inngående. De anbefaler i motsetning til Børresen at Norge melder seg ut av NATO. De lister opp en rekke argumenter for at Norge bør melde seg ut av NATO. De viser til at NATO ikke lenger er noen rein forsvarspakt og at alliansen deltar i operasjoner langt utenfor dens opprinnelige geografiske område. "Alliansen har nå utviklet seg til et aggressivt redskap for vestlige/nordamerikanske interesser" skriver de. NATO står videre for opprustning, fører Norge inn i konflikter med land vi ikke har noe utestående med og medfører økt spenningsnivå i nordområdene stikk i strid med norske interesser. NATO er dessuten basert på bruk av atomvåpen. Jeg er helt enige med forfatterne i konklusjonen og mener argumentene de gjengir kan danne et grunnlag for en ny bevegelse i Norge mot NATO. De kommer imidlertid lite inn på hvilket forsvaret et nøytralt Norge skal ha.

En svakhet med analysene deres er at de ofte blir lite konkrete når det gjelder hvilke konfliktløsninger som skal tas i bruk. For eksempel aner jeg ikke hva "Sveriges femi-

nistiske utenrikspolitikk" er for noe. Jeg er også uenig i at Norge har en særegen ikkevoldstradisjon. Statens voldsapparat har flere ganger i norsk historie blitt satt inn mot folkelige bevegelser, ikke minst mot arbeiderbevegelsen i mellomkrigstida. I alle tilfelle er denne tradisjonen brutt ettertrykkelig med at Norge har blitt en av verdens ledende krigerstater. Et departement for fredskultur er jeg derfor ikke for. Jeg er også skeptisk til at bare de spesielt motiverte skal gjennomføre militærtjenesten, noe jeg kommer tilbake til i oppsummeringen av boka til slutt.

Mette Kongshem: Russland – en sikkerhetspolitisk trussel?

Tidligere diplomat Mette Kongshem går i rette mot det ensidige fiendebildet av Russland som mer og mer har tatt over i norsk offentlig debatt de siste årene, særlig etter at Ukraina-konflikten eskalerte vinteren 2014. Fiendebildet av Russland illustreres ved forsvarsminister Ine Eriksen Søreides utsagn om at forholdet til Russland aldri kan bli som før. Kongshem påpeker viktigheten av å sette seg inn i russisk kultur, tenkemåte og virkelighetsforståelse. Hun viser til at Russland har en annen tenkemåte enn Vesten der fellesskap, kollektiv tenkning og lydighet mot staten står sentralt. Hun hevder at Putins regime utvilsomt har legitimitet hos det russiske folket selv om det ikke er demokratisk i vestlig forstand. Demonisering av Russland tjener ikke norske og vestlige interesser i følge Kongshem. Det er ikke vanskelig å si seg enig i dette.

En kan i følge Kongshem heller ikke se bort fra at Russland har et legitimt sikkerhetsbehov, noe hun viser til at daværende utenriksminister Halvard Lange også påpekte om Sovjetunionen midt under den kalde krigen. Hun nevner at Russland har historiske erfaringer med invasjoner fra vest. NATOs utvidelse østover kan i denne sammenhengen fra russisk side ses som en innringning, noe også Kleven nevner. Dette preger naturlig nok russisk tenkning. Noen av de nye NATO-landene, særlig Polen og de baltiske landene er dessuten sterkt antirussiske. Hun hevder at det ikke er urimelig at Russland oppfatter utvidelsen som en trussel, uavhengig av om den faktisk er ment som det. Kongshem modifierer også "mainstream" framstillingen av konflikten i Ukraina som utelukkende et resultat av russisk aggresjon. Det er i det hele tatt overraskende hvor mye jeg (medlem av Rødt) er enig med en tidligere statssekretær fra Høyre om i vurderingen av Russland og konfliktene i Øst-Europa.

I en periode der reaksjonære islamister som IS herjer, er det etter mitt syn viktig å få fram at de fleste muslimer verden over er motstandere av jihadismen

Hun diskuterer også om NATO-medlemskapet i dagens situasjon tjener norske interesser. Hun hevder at Russland ikke har noen rasjonell interesse av å invadere Norge. Hun viser videre til at det ikke er noen automatikk i NATOs artikkel 5 om kollektivt forsvar. Hun kritiserer også det hun mener er en ensidig tenkning i NATO om eksistens av russisk aggresjon som krever vestlige mottiltak. Trass i en del kritiske innvendinger mot alliansens nåværende rolle går hun ikke så langt som å anbefale utmelding av NATO. Hun anbefaler i stedet at Norge benytter vårt NATO-medlemskap til å bidra til at organisasjonen arbeider for stabilitet, avspenning og tillit øst-vest. Kongshem anbefaler også at OSSE (Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa) bør spille en større rolle.

Stein Ørnhoi: En ny verdensorden?

Stein Ørnhoi er i likhet med flere andre bidragsytere negativ til den norske deltakelsen i USA-ledede kriger i andre verdensdeler. Ørnhoi tar et oppgjør med gamle forestillinger om at tilknytningen til USA er avgjørende fordi det beskytter oss mot den russiske faren. Ørnhoi hevder også at terrorisme ikke er noe nytt fenomen.

Han hevder at utfordringene for norsk sikkerhet ligger i nordområdene. Det er transportveien langs kysten som er viktig for norsk sikkerhet, ikke minst i en eventuell framtidig situasjon med isfrie havområder nord for Russland. Bidrag til utenlandske operasjoner skal i følge Ørnhoi skje gjennom FN. En svakhet med hans diskusjonen av et framtidig forsvar for Norge er at han ikke eksplisitt tar stilling til NATO-medlemskapet og hvordan Norge eventuelt skal komme seg ut av dette⁴, men indirekte oppfatter jeg at han på sikt ønsker å avvike det militære samarbeidet med USA, og erstatte det med samarbeid med for eksempel Sverige. Han framhever imidlertid at endringer i et lands alliansetilknytning ikke kan skje over natta.

Ørnhoi er den eneste av bidragsyterne som trekker det sivile samfunnets sårbarhet og nødvendigheten av å beskytte samfunnsmessig viktig infrastruktur som elektroniske styringssystemer, kraftverk og oljeinstallasjoner. Han forslår at skalledemninger må sikres ved å bygge fyllinger.

Ørnhoi setter også begrepet folkesuverenitet opp mot dagens folkerett. Han hevder at statsdannelsene som finnes i dag er en konsekvens av historiske og maktpolitiske tilfældigheter, ofte lagd av seierherrene etter kriger eller kolonimakter. Han hevder derfor "at dagens statsgrenser samsvarer svært ofte dårlig med folkeviljen". Han forsvarer nasjonenes rett til selvbestemmelse. Flertallet av folket i et området må ha rett til å bestemme om de skal løsrive seg og danne egen stat. Jeg er enig i at dette prinsipielt er et riktig standpunkt og at det politiske venstre av og til har hatt en tendens til å ignorere det nasjonale spørsmålet. Prinsippet om folkesuverenitet vil imidlertid komme i strid med internasjonal folkerett. Det er etter mitt syn ikke tvil om at flertallet på Krim gjennom folkeavstemning ønsket å tilhøre Russland, ikke Ukraina. Samtidig var Russlands annektering av Krim i strid med dagens folkerett. Her kan Ørnhoi tolkes som om at han mener at folkesuvereniteten må ha forrang. Han argumenterer også for at folkesuvereniteten bør bli en del av en internasjonal rettsorden. Avveiningen mellom folkesuvereniteten og folkeretten er imidlertid svært problematisk og Ørnhoi greier ikke helt å lande denne vanskelige diskusjonen. Han reiser imidlertid etter mitt syn en svært interessant diskusjon, ikke minst for et lite land som Norge som er avhengig av en fungerende internasjonal rettsorden.

Helge Lurås: Sikkerhetspolitikk i migrasjonskrisenes tid

Helge Lurås er i sitt bidrag svært skeptisk til migrasjon og hevder slik jeg leser han at innvandring spesielt av muslimer med stor sannsynlighet vil føre til store interne spenninger og at slik innvandring vil un-

dergrave den nasjonale sikkerheten og medføre vansker med å opprettholde et tillitsbasert samfunn. Lurås mener kraftig begrensning eller stans i innvandringen er nødvendig. Han foreslår derfor å begrense muslimsk innvandring til Vesten, enten ved å nekte muslimer adgang på særskilt grunnlag eller ved å innskrenke asylretten under dekke av innvandringspolitiske hensyn. Lurås heller mot det siste fordi dette vil være lettere å få gehør for i vesteuropeiske land. Jeg oppfatter begge disse forslagene som uakseptable da jeg både er tilhenger av asylretten og motstander av diskriminering av folk etter religion. Jeg syns Lurås i for stor grad bygger opp om en motsetning mellom Vesten og muslimene som jeg mener er lite fruktbar. Som argument for NATO skriver han faktisk "For med unntak av Tyrkia, er det et europeisk og kristenkulturelt utspring for samtlige land. NATO representerer på sett og vis en sivilisasjon". Med andre ord, land utenfor den europeiske kulturkrets er ikke siviliserte. Slike fiendebilder er jeg sterk motstander av. Det er dessuten like stor forskjell på muslimer som på kristne. I en periode der reaksjonære islamister som IS herjer, er det etter mitt syn viktig å få fram at de fleste muslimer verden over er motstandere av jihadismen.

Andre deler av analysen til Lurås er jeg mer enig i. Særlig hans syn på Tyrkia og utviklingen der under Erdogans styre, noe som er en svært dagsaktuell problemstilling, med stor uro i landet når denne anmeldelsen sluttføres. Lurås viser til at Tyrkia da landet ble med i NATO var sekulært, mens politisk islam har blitt promotert under Erdogan. Det er ikke vanskelig å si seg enig med Lurås i hans kritikk av Tyrkias rolle i konfliktene i Midt-Østen. Jeg er enig med Lurås i hvert ord når han skriver at "Tyrkia under Erdogan tok en klarere linje spesielt i Syria, men også i Egypt og Libya. Erdogan ønsket sunniislam inn i regjeringskontorene og var villig til å støtte jihadister og salafister for å oppnå det. Og styrkingen av kurdiske sekulære grupper var det mest truende for

Norske styrker i Faryabprovinsen i Afghanistan i 2010. Foto fra Wikipedia

Tyrkia av alt som hendte i Syria". Dette har faktisk noe med norsk sikkerhetspolitikk å gjøre siden Norge er med i NATO. Selv om det ikke er noen automatikk i at NATO vil støtte Tyrkia i enhver tenkelig konflikt, kan Tyrkias NATO-medlemskap bidra til at Norge og andre land trekkes inn i konflikter. Lurås lander likevel på at Tyrkia bør forbli i NATO siden landet da lettere kan kontrolleres.

Lurås diskuterer også norsk NATO-medlemskap og lander under tvil på at det bør fortsette. Som nevnt argumenterer han for at svekkelse av NATO vil kunne svekke den vestlige kulturkrets. Han er likevel skeptisk til mye av det NATO har gjort de siste årene, som østutvidelsene og intervensjoner utenfor alliansens område. Han hevder videre at det er lite å hente for Norge av å være snilleste gutten i NATO. Hans anbefaling av fortsatt medlemskap i NATO er altså uten entusiasme.

Ivar Gammelmo og Roy Pedersen: Er en ny sikkerhetspolitikk mulig, og hva kan den baseres på?

Ivar Gammelmo og Roy Pedersen er aktive i fagbevegelsen. De viser at fagbevegelsen alltid har vært preget av et sterkt internasjonalt engasjement. Det at fagbevegelsen fortsatt har et slikt engasjement illustreres ved at siste LO-kongress gjorde flere internasjonale vedtak. Jeg vil legge til at i hvert fall forbund tilknyttet LO også har hatt en lang tradisjon med internasjonale solidaritetsbevilgninger. Det er gledelig etter mitt syn at LO har opprettholdt et internasjonalt engasjement. Her skiller LO seg både fra mer "tradeunionistiske" fagorganisasjoner i andre land og en del andre faglige hovedorganisasjoner i Norge.

LO har også i dag et omfattende kapittel om internasjonal solidaritet og samarbeid i gjeldende handlingsprogram. Det var en positiv overraskelse også for meg som har vært aktivt i fagbevegelsen at LO støtter kravet om internasjonalt forbud mot atomvåpen og at LO har vedtak på at bruk av norske styrker i "internasjonale operasjoner utenfor NATOs territorium må være folkerettslig forankret og ha FN-mandat". Samtidig er det og har vært kamper innad i fagbevegelsen mellom venstresida og høyresosialdemokratiet, også om internasjonale spørsmål.

Gammelmo og Pedersen er negative til den sterke USA-tilknytningen som preger norsk sikkerhetspolitikk og NATOs aggressive linje overfor Russland. De går mot deltakelse i angrepskriger og mener at hovedhensikten med et norsk forsvar må være å beskytte norsk territorium. De er også skeptiske til den seinere tids aggressive omtale av Russland, særlig i samband med Ukraina-konflikten. De påpeker dobbeltmoralen i at Norge ikke uttaler seg særlig om Israels okkupasjon av Palestina og Tyrkias støtte til IS og undertrykkelse av kurderne, mens Norge tar kraftig avstand fra Russlands annekasjon av Krim. Forfatterne argumenterer for en ny norsk sikkerhetspolitikk som er mindre et haleheng til USAs interesser og basert på defensiv håndhevelse av norsk suverenitet og beredskap på alle områder, ikke minst matberedskapen, der de hevder det i dag står dårlig til. De framhever også, i likhet med Kongshem, at "en fornuftig sikkerhetspolitikk består ikke av konfrontasjon, men først og fremst å forsøke å sette seg inn i omgivelsenes tenkemåte" og de er som henne positive til en styrking av OSSE.

Det jeg savner litt er en diskusjon av hva som kan gjøres for å få i gang den sikkerhetspolitiske debatten i Norge og hvilken rolle eventuelt fagbevegelsen kan spille.

Ola Tunander: Norges sikkerhet och geopolitikens återkomst. Om den norska godtrogenheten.

Ola Tunanders bidrag avkler USA-imperialismen og løgnene bak de militære operasjonene USA har dratt andre land med i de seinere årene, med Norge som en særdeles snill gutt i klassen. Han viser til dokumenter som tyder på at USA har hatt en bevisst plan ved å destabilisere land og regioner for å opprettholde verdenshegemoni og kontroll over ressurser. USA har i følge et intervju med generalen Wesley Clark planlagt å ødelegge sju land. For å bruke et marxistisk begrep er dette helt klassisk imperialism. I dag har USA et hegemoni i verden og for å opprettholde dette skyr ikke landet noen midler. Det har landet heller ikke gjort tidligere for eksempel under den kalde krigen. Tunander gir flere eksempler på statskupp og støtte til brutale regimer og kriger med et høyt antall drepte. Tunander går sterkt ut mot oppfatningen om at Norge må støtte USA for å få hjelp i en krisesituasjon. USA kommer til å gjøre det de må i en krisesituasjon uten hensyn til Norge. Han argumenterer derfor for at Norges forhold til USA må basere seg på forretningsmessig kjølig nøkternhet. Norsk politikk har dessverre vært preget av naivitet og idealisme i forholdet til USA. Siden Norge ligger der det ligger har det egeninteresse av et lavt spenningsnivå i nordområdene. Norge har dessuten som oljeproducent motsatt interesse av USA med hensyn til oljepriser. Det er derfor av flere grunner irrasjonelt og Norge å koble seg så sterkt til USA.

Tunander hevder at Norges syn på USA preges av godtroenhet. Dette kommer for det første av at USA (og Storbritannia) har et mye mer kompetent rådgiversjikt enn Norge. For det andre former de den dominerende debatten og tenkemåten i Vesten gjennom universiteter og tenketanker. For det tredje møter Norge langt mer profesjonelle forhandlere når de er i møte med representanter fra USA og Storbritannia, Tunander sammenligner det med barn som møter superstjerner. For det fjerde er representantene fra USA og Storbritannia svært vennlige og profesjonelle. Det kan derfor være vanskelig for norske representanter å gjennomskue deres egentlige agenda. Han sammenligner norske representanter med godtroende bønder som lar seg lure opp i stry av sleipe industrib-

aroner. Han mener denne godtroenheten er et kjennetegn ved norske (og svenske) representanter når de møter kyniske representanter fra stormaktene. Jeg tror utvilsomt Tunander har noen poenger hva gjelder godtroenhet, men jeg tror ikke det er noen fyllestgjørende forklaring på de norske politikernes etterplapring. Det finnes etter mitt syn representanter for norske myndigheter som er fullt klar over hva de gjør når de er opptatt av å sikre amerikanske interesser selv om dette ikke er rasjonelt sett fra et norsk perspektiv.

Noen innvendinger om perspektiver som mangler

En mangel ved analysen er at ingen bidrag har lagt en eksplisitt marxistisk imperialismeforståelse til grunn. Den som kommer nærmest et slikt perspektiv er kanskje Ola Tunanders gjennomgang av amerikansk utenrikspolitikk.

Under kapitalismen foregår det en stadig kamp, med både økonomiske og militære midler, mellom kapitalgrupper og mellom kapitalistiske land og grupper av land, for å få tilgang til nye ressurser, billig arbeidskraft og nye markeder. Historia har mange eksempler på at stater har gått til krig og erobring for å sikre egne selskaper spillerom. Den ekspansive politikken ulike land fører, er en følge av kapitalismens behov for vekst, som når USA går til krig for å skaffe seg kontroll over Midtøstens oljeressurser. Dersom en slik imperialismeforståelse legges til grunn vil det være mindre merkelig at det ikke ble fred og nedrustning etter den kalde krigens slutt. Krig er rett og slett en konsekvens av det kapitalistiske systemet og imperialismen. For å få slutt på kriger må kapitalismen avskaffes.

I dag er det en stat som inntar en helt sentral posisjon i det internasjonale økonomiske systemet, USA. Det er ofte USAs behov for ekspansjon og forsvar for egne interesser som skaper større internasjonale konflikter og kriger. Dette betyr ikke at USA er verre, eller mer imperialistisk innstilt enn andre stater, det er et spørsmål om økonomiske og militære styrkeforhold. En europeisk stormaktsblokk er etter mitt syn et dårlig alternativ til USAs domi-

nans. Antiimperialister må arbeide for å begrense alle imperialistiske staters ekspansjon, ikke å støtte den ene blokka framfor den andre. Det er selve det imperialistiske systemet som er problemets rot. At dette perspektivet ikke kommer mer fram i boka er en svakhet. Ei brei debattbok burde ha gitt plass til en marxistisk basert diskusjon av imperialismen.

Jeg savner også en diskusjon av hvilken forsvarspolitikken et eventuelt alliansefritt Norge skal ha. Forsvar av norsk territorium vil da i motsetning til i dag ikke være noen underordna sak. Historia har eksempler på at geriljabaserte motstandsbevegelser har slått stormakter militært. Og deler av norsk venstreside har tidligere vært positiv til et geriljabasert forsvar. Er det noe ved den militærteknologiske utviklinga som gjør et forsvar av denne typen mindre relevant i dag? En diskusjon av dette ville vært interessant.

Til slutt vil jeg nevne at det mangler en diskusjon av militærapparatets rolle hvis et folkeflertall skulle ønske en overgang til sosialismen. Selv om det kan virke sært å ha med en diskusjon av dette i en situasjon hvor sosialistiske krefter står svært svakt er det liten tvil om at en sosialistisk politikk vil stå ovenfor sterke motkrefter. Kontrollen over militærapparatet vil være helt essensielt i en slik situasjon. Dagens oppbygging av det norske militærapparatet vil etter mitt syn være noe av den verst mulige modellen i en slik situasjon. Et "forsvar" som er innretta mot å forsvare imperialismen ved kriger i utlandet vil også lett kunne la seg bruke mot folket i Norge. Et vernepliktsforsvar hvor ikke bare "de mest motiverte" deltar er etter mitt syn best egnet til å hindre at militærapparatet blir satt inn mot egen befolkning.

Mine innvendinger er alle basert på at typiske sosialistiske perspektiver mangler. Det kan imidlertid være et bevisst valg i ei brei debattbok.

Mine innvendinger må heller ikke skygge for at jeg mener at boka er god. Faktisk synes jeg alle bidragene er gode. Boka anbefales!

BEVEGELSEN FOR *sosialisme*

Bli med i Bevegelsen for Sosialisme, som forener medlemmer av alle venstresidens partier, og folk som ikke er med i noen av disse.

Vi arbeider for å bygge broer på tvers av kunstige politiske skillelinjer og for å sette demokratisk sosialisme på dagsordenen. Et av våre mål er å videreutvikle sosialistisk teori og praksis.

www.bevegelsen.no

Bevegelsen for Sosialisme
Pb. 131
5804 Bergen

kontakt@bevegelsen.no

Støtt vårt arbeid
Kontonummer: 0539 15 07653

SOSIALISTISK FRAMTID

Om magasinet

Sosialistisk framtid er et partipolitisk uavhengig magasin som arbeider for fred, vern av naturen, demokratiske rettigheter og sosial rettferdighet. Vi ønsker å bidra til sosialistisk nytenkning.

Veiledende retningslinjer for bidragsyttere

Debattinnlegg inntil 3.000 tegn, lengre innlegg vil kunne bli forkortet. Kronikk, maksimalt 6.000 tegn, inkl. mellomrom. Artikler, maksimalt 14.000 tegn inkl. mellomrom. Teoretiske artikler, maksimalt 24.000 tegn inkl. mellomrom. I spesielle tilfeller vil lengre artikler kunne publiseres.

Artikkelbidrag kan sendes til
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

RETURADRESSE
Sosialistisk fremtid
Boks 131
5804 BERGEN

Dei unge døde

Dei unge døde er i sorgen
Dei unge døde er oss nær
Dei unge døde er våre
søstre, våre brødre, våre vener,
vårt tårevåte tomrom i universet

Framtida vart teke frå dei
Framtida vart frårøva dei
Framtida vart deira ukjende stad,
der mange, mange vil sakne dei,
men deira idear vil leve vidare

Våre unge døde lever i oss
Våre unge døde er i orda
Våre unge døde er det store tapet,
men og håpet frå dei om endring,
til ei anna og betre verd

Dette er vår plikt til kvar ei søster,
kvar ein bror me no saknar:
Gjer det du kan for endring,
det skuldar me dei,
det skuldar me framtida!

Ivar Jørde